

ILUSTRIRANA
ENCIKLOPEDIJA
SVJETSKE POVIJESTI
POSLJEDNJIH 500 GODINA

davoralfa@warezhr.org

POSLEDNJIH 500 GODINA

Pogled na posljednjih 500 godina

Između 1500. i 2000. godine život se u najvećem dijelu svijeta dramatično promijenio. Ove promjene su se najprije događale postupno, ali u 19. stoljeću su se ubrzale, a u 20. stoljeću dobile stvarni zamah.

Putovanja mijenjaju svijet

Početkom 16. stoljeća putovati je bilo sporo i teško, a tijekom sljedećih 300 godina to se nije znatnije promijenilo. Promjene su započele 1804. godine, kada je izumljena parna lokomotiva. Oko 80 godina kasnije izumljen je automobil, a oko 1960. godine avioni su za nekoliko sati prelijetali cijeli svijet, a rakete nosile astronaute na Mjesec. Do kraja stoljeća rakete bez posade stigle su do većine planeta Sunčevog sustava.

Borba za slobodu

Tijekom 16. stoljeća malobrojni vladari su upravljali velikim dijelovima svijeta, a obične ljude o tome nitko ništa nije pitao. To se počelo mijenjati u 18. stoljeću, kada su se nove ideje o pravima za sve počele širiti Europom i Amerikom.

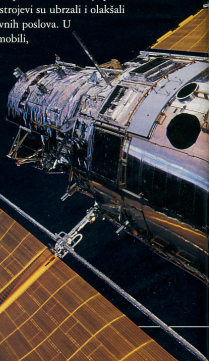
Pobunjenici su se borili za više sloboda i postupno se sve više ljudi izborilo za pravo glasa. Danas se u mnogim dijelovima svijeta ljudi još uvijek bore za slobodu.

Ovo je prizor iz doba Francuske revolucije, 1789. godine. Prikazan je čovjek koji odlazi pridružiti se revolucionarima.

Znanost i tehnologija

Svakodnevni život je oko 1500. godine bio vrlo težak, ali tijekom sljedećih 500 godina nova otkrića i izumi su to postupno mijenjali. Napredak medicine je produžio ljudski vijek, a novi strojevi su ubrzali i olakšali obavljanje svakodnevnih poslova. U 20. stoljeću su automobili, računala i televizija promijenili način života većine ljudi.

Ovo je svemirski teleskop Hubble. On omogućava znanstvenicima da vide u svemir dalje nego ikad prije.

Amerikanac Henry Ford je načinio automobil koji je većina ljudi mogla kupiti. Ovdje je snimljen u jednom od svojih automobila, oko 1920. godine.

Pogledi na svijet

Većina ljudi oko 1500. godine nije imala pojma o tome kako svijet izgleda i mnogi su još vjerovali da je Zemlja ravna. Tijekom sljedećih 500 godina znanstvenici i istraživači su postupno izradili sliku Zemljine kugle. Danas sateliti snimaju Zemlju iz svemira, a ljudi na televiziji vide mjesta iz cijelog svijeta.

Gdje se dogodilo?

U cijeloj knjizi se nalaze karte koje prikazuju gdje su se događaji odvijali. Osim toga, možete provjeriti u kojem dijelu svijeta su se odigrali događaji u kojima čitate tako što ćete pogledati donji kut svake stranice.

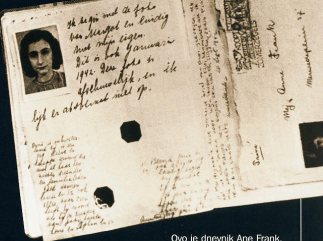

Otkuda znamo?

Povjesničari proučavaju povijest prikupljajući mnoštvo različitih podataka. Spajanjem podataka stvara se slika događaja iz prošlosti.

Mnoge zgrade i predmeti iz zadnjih 500 godina ostali su očuvani, pružajući nam dragocjene podatke o načinu na koji su ljudi živjeli i radili. Slike, crteži i kipovi prikazuju čuvene osobe i događaje, a otkrivaju nam i pojednosti o svakodnevnom životu.

Ovo je dnevnik Ane Frank, mlade Židovke koja je opisivala svoj život u skrovištu tijekom Drugog svjetskog rata.

Pisma i dnevnički pružaju izvještaj iz prve ruke o stvarima koje su se događale u prošlosti; novine sadrže vijesti i poglede svoga vremena, a državni arhivi čuvaju mnoge korisne podatke i brojke. Karte pružaju jasan pregled o tome koji dijelovi svijeta su bili poznati i istraženi, a znanstveni radovi i zabilježke opisuju eksperimente i otkrića.

Od 1860. godine fotografije pružaju značajne podatke o događajima širom svijeta. Povjesničari koji proučavaju 20. stoljeće koriste zvučne i filmske snimke, a razgovaraju i s ljudima i bilježe njihova sjećanja i iskustva.

Mnogi povjesničari proučavaju film na kojem je zabilježen atentat na američkog predsjednika Johna F. Kennedyja, 1963. godine. Ovdje se vide predsjednik i njegova supruga nekoliko minuta prije atentata.

Internetske veze

Ova knjiga sadrži opise više od 50 internetskih stranica, probanih da upotpune informacije iz knjige. Ako imate pristup internetu i želite doznati više o povijesti svijeta, podite na Usborneovu adresu www.usborne-quicklinks.com, na kojoj ćete pronaći izravne veze prema svim internetskim stranicama navedenim u knjizi.

Odlazak na adresu

Najlakši način pristupanja internetskim stranicama iz ove knjige je upotreba Usborneovih brzih veza na adresi: www.usborne-quicklinks.com.

Na ovoj adresi ćete pronaći brze veze prema svim u knjizi spomenutim internetskim adresama. Slike koje možete besplatno presnimiti na svoje računalo u knjizi su označene znakom ★.

Slike za skidanje

Sve mape i neke slike iz ove knjige možete kopirati i besplatno tiskati, ako ćete ih koristiti, recimo, za ilustriranje svojih domaćih zadaća.

Slike koje se mogu kopirati označene su sa ★. Ne smiju se koristiti u komercijalne svrhe. Za tiskanje slika, podite na www.usborne-quicklinks.com i slijedite upute za skidanje slika.

Predložene internetske stranice

Svaka knjiga započinje popisom zanimljivih internetskih adresa na kojima možete doznati više o tom povijesnom razdoblju. Recimo, popis adresa sadrži velike interaktivne stranice o drevnim Egipćanima, Grcima i Rimljanima.

U cijeloj knjizi se navode veze za važnije internetske stranice. U vrhu stranice pronaći ćete internetske adrese povezane s određenom stranicom. Na takvim stranicama možete igrati povijesne igre, obilaziti građevine, gledati video-zapise ili pronaći slike i nove podatke o temi koja se na toj stranici obrađuje.

Dostupnost stranicama

Ponekad ćete možda dobiti poruku da neka stranica nije dostupna. To je vjerojatno samo privremeno, pa pokušajte ponovo nekoliko minuta kasnije.

Nekim se stranicama može promijeniti internetska adresa ili se mogu ugasiti. Usborneove brze veze se redovito provjeravaju i ažuriraju. Zato, ako neka stranica postane nedostupna, pokušat ćemo je zamijeniti nekom sličnom.

Što vam je potrebno?

Svim internetskim adresama navedenim u ovoj knjizi može se pristupiti preko običnog kućnog računala i internetskog pretraživača (programa koji vašem računalu omogućava prikazivanje podataka s interneta). Evo popisa osnovnih elemenata:

- računalo s Microsoft® Windows® 95, 98, 2000, Windows® XP, Windows® Me operativnim sustavom i kasnijim verzijama,
- 64 Mb RAM,
- pretraživač, recimo Microsoft® Internet Explorer 5, Netscape® Navigator 6 ili kasnije verzije,
- veza s internetom preko telefonskog modema ili preko brže digitalne ili kabeleske veze,
- priključak kod davatelja internetskih usluga,
- zvučna kartica.

Pomoć za internet

Kako biste doznali više o načinu korištenja interneta, učitajte internetski pretraživač i kliknite na "Help" pri vrhu ekrana.

Dobit ćete mnoštvo savjeta kako pretraživati mrežu, kako tiskati internetske stranice i kako označavati adrese koje biste kasnije željeli opet posjetiti.

Dodaci

Neke internetske stranice zahtijevaju dodatne programe za zvuk i video, animacije ili 3D slike. Ako otidete na takvu stranicu, a nemate dodatnu opremu, na ekranu će se pojaviti upozoravajuća poruka.

Na stranici se obično nalazi tipka na koju treba kliknuti kako biste preuzeli odgovarajući program.

Drugi način je da otidete na www.usborne-quicklinks.com i kliknete na "Net help", kako biste odatle presnimili potrebne programe. Evo popisa programa koji će vam možda ustrebat:

QuickTime - omogućava gledanje filmova.

Shockwave® - omogućava gledanje animacija i interaktivnih programa.

RealPlayer® - omogućava gledanje filmova i slušanje zvuka.

iPIX® - omogućava

gledanje
panoramskih
filmova.

Računalni virusi

Računalni virus je mali program koji može ozbiljno oštetiti vaše računalo. Virus može u računalo dospjeti pri preuzimanju programa s interneta, ili preko priloga (attachmenta) koji stignu elektronskom poštom.

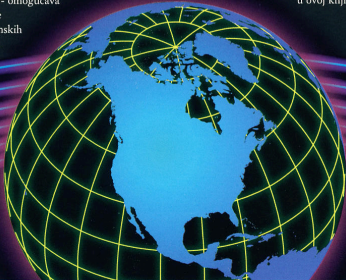
Programe protiv virusa možete kupiti u prodavaonicama računalne opreme, a možete ih i skinuti s interneta. Prilično su skupi, ali ipak jeftiniji od popravka oštećenog računala. O virusima možete doznati više ako podete na www.usborne-quicklinks.com i kliknete na "Net Help".

Sigurnost na internetu

Usborneovi urednici su sve internetske stranice navedene u ovoj knjizi provjerili i ocijenili podobnima za djecu, premda tu ne postoje apsolutna jamstva i Usborne ne preuzima odgovornost za točnost ili podobnost podataka na bilo kojoj internetskoj adresi, osim vlastite. Preporučujemo da mladu djecu pri korištenju interneta netko nadgleda.

Ponekad, vrlo rijetko, pogrešno utipkana adresa može dovesti do otvaranja nepoželjne internetske stranice.

Da biste to izbjegli, preporučamo da svim adresama pristupate preko www.usborne-quicklinks.com, umjesto izravnog utipkavanja adresa navedenih u ovoj knjizi.

Internetske stranice o posljednjih 500 godina

Ovaj popis sadrži internetske stranice o posljednjih 500 godina povijesti.

Da biste brzo i lako stigli do njih, podite na www.usborne-quicklinks.com

Sjajna adresa puna zanimljivih podataka, s posebnim odjeljcima o svakom od posljednjih pet stoljeća. Sadrži mnogo kratkih filmova i interaktivnih karata, kao i priliku da večerate s čuvenim povijesnim ličnostima!

www.cnn.com/SPECIALS/1999/millennium/

Na ovoj fantastičnoj adresi možete doznati mnogo o znanosti i tehnologiji u posljednjih stotinu godina. Idite na „You Try It“ i kliknite na „Technology at Home“ kako biste vidjeli koliko se promijenio svakodnevni život, ili kliknite na „Doctor over Time“ da posjetite liječnika u 1900. godini. Odjeljak „People and Discoveries“ sadrži sjajne podatke o najvažnijim znanstvenicima, otkrićima i izumima stoljeća.

www.pbs.org/wgbh/aso/

Ogroman portal CNN-a koji priča cjelovitu priču o 20. stoljeću. U svakoj od deset epizoda možete čitati o najvažnijim vijestima, kulturi i pronalascima tog razdoblja. Kliknite na „More Profiles“ da doznate više o čuvenim ljudima. Osim toga, možete provjeriti svoje znanje u mnoštvu zabavnih kvizova.

www.cnn.com/SPECIALS/1999/century/

Na ovoj stranici CNN-a pogledajte kratke filmove s nekim od najvažnijih vijesti iz posljednjih 20 godina 20. stoljeća. Većina vijesti su iz SAD-a.

www.cnn.com/resources/video.almanac/

Na ovim stranicama američkog Povijesnog kanala poslušajte kako nastaje povijest. Čut ćete desetak čuvenih govora iz 20. stoljeća i pročitati zašto su značajni. Izaberite kategoriju ili kliknite na „Speech Archive“, da vidite cjelovit popis tonskih zapisa.

www.historychannel.com/speeches/index.html

Ogromna galerija slika koje pripovijedaju o povijesti mode.

Kliknite na „Study“ da vidite što su ljudi nosili u bilo kojem trenutku u posljednjih 500 godina. Možete kliknuti na znak i čuti glazbu iz svakog od tih razdoblja. Ili kliknite na „Theme Collections“ i razgledajte galerije povijesnih šešira, frizura ili obuće.

www.marquise.de/

Izaberite „Dress the Men“ ili „Dress the Ladies“ na ovoj zabavnoj stranici BBC-a, pa odigrajte obrazovnu igricu o modi iz doba Tudora i viktorijskog razdoblja.

www.bbc.co.uk/history/multimedia_zone/animations/index.shtml

Naučite povijest SAD-a na ovim sjajnim stranicama američke Kongresne knjižnice u Washingtonu. Kliknite na „Jump Back in Time“ za interaktivnu vremensku skalu, upoznajte neke nevjerojatne Amerikance ili kliknite na „Explore the States“ za kratku povijest svih saveznih država SAD.

www.americaslibrary.gov/

Stranice Muzeja nacionalnih građanskih prava u Memphisu, SAD. Kliknite na „Interactive Tour“ da se upoznate s borbom Afroamerikanaca, od trgovine robljem do Martina Luthera Kinga.

www.midsouth.rr.com/civilrights/

Dirljive stranice BBC-a o Prvom svjetskom ratu. „The Soldier's Story“ sadrži pisma koja su pisali vojnici u rovovima, a „Voices from the Past“ ima zvučne i filmske zapise o ratu (potreban je RealPlayer®).

news.bbc.co.uk/1/hi/english/specialreport/1998/10/98/world_war1/newsid_197000/197437.stm

Zbirka internetskih izložaka o dva svjetska rata Kraljevskog muzeja rata u Londonu. Kliknite na „Enigma“ i doznajte više o šiframa i dešifriranju tijekom Drugog svjetskog rata.

www.lwm.org.uk/lambeth/online.htm

Sjajne stranice o Drugom svjetskom ratu. Pogledajte fotografije britanskih gradova tijekom bombardiranja, odslušajte priče djece koja su bila evakuirana na selo, pogledajte ratne novine i poslušajte radio-emisije.

www.bbc.co.uk/history/wwtwo.shtml

Stranice o bitci kod Gettysburga, najvećoj u američkom građanskom ratu. Pogledajte animirane karte, slike i fotografije bitke, i poslušajte priču vojnika (potreban RealPlayer®).

www.discovery.com/stories/history/civilwargettyburg/gettysburg.html

Uzbudljive stranice o utrci u svemiru i prvim ljudima na Mjesecu. „Launch Library“ sadrži kratke filmove o svemirskim misijama, „Space Race“ ima interaktivnu vremensku skalu, a „Suit Up“ prikazuje svemirska odijela.

www.cnn.com/TECH/specials/apollo/

Odlične stranice o Africi Nacionalnog prirodnačkog muzeja u Washingtonu. Izaberite „History“ za interaktivnu vremensku skalu povijesti Afrike, s obiljem slika.

www.mnh.si.edu/africanvoices/

Fantastičan interaktivni obilazak japanskog grada Edo (današnji Tokio) iz 18. stoljeća. Pomicite miša po slikama i otkrijte skriveni činjenice, zvukove i slike. Ove je stranice najbolje razgledati pomoću Netscape Navigatora®.

www.us-japan.org/EdoMatsu/

Ovo je ogromna adresa o Kini. Podite na odjeljak „Timelines“ i kliknite na „This Century: Key Events in China and the World“ za interaktivnu vremensku skalu koja prikazuje što se događalo u Kini i u ostatku svijeta tijekom 20. stoljeća.

www.cnn.com/SPECIALS/1999/china.50/site.map/

Ovo je Kip slobode,
podignut u 19. stoljeću
u čast 100 godina
nezavisnosti SAD.
Podite na
[www.nyc tourist.com/
libertyl.htm](http://www.nyc tourist.com/libertyl.htm) i u
foto-obilasku prošećite
kroz unutrašnjost kipa.

Istraživanje svijeta

Oko svijeta

Portugalski istraživač Ferdinand Magellan otkrio je put oko Južne Amerike do Tihog oceana. Magellan je tijekom putovanja umro, ali jedan od njegovih kapetana, Sebastian del Cano, nastavio je plovību na zapad, sve do Europe. Bilo je to prvo putovanje oko svijeta, kojim je dokazano da je Zemlja okrugla.

Magellanov brod Vittoria na slici iz toga vremena

Začini i dragulji iz Indije

Istraživanje Kanade

Jacques Cartier, francuski istraživač, plovio je uzduž istočne obale današnje Kanade, tražeći novi put do Kine. Kasnije je kanuom išao uz rijeku St. Lawrence i stigao do malog sela koje je nazvao Montreal.

Plovidba na sjeverozapad

Engleska ekspedicija pod vodstvom Martina Frobishera pokušala je stići do Kine ploveći oko sjevera Kanade. Frobisher je vjerovao da je pronašao put oko Kanade, ali zapravo je to bio samo duboki zaljev.

Plovidba na sjeveroistok

Nizozemski pomorac Willem Barents nadao se da će pronaći put do Indije ako oplovi Norvešku sa sjeveroistoka. Brod mu se našao okovan ledom u Sjevernom ledenom moru, ali je uspio izgraditi sklonište i ostati tamo do topljenja leda.

Karta putovanja

- Magellanov put
- Del Canov put
- Cartierov put
- Frobisherov put
- Drakeov put
- Barentsov put

Španjolski konkvistadori

Španjolski vojnici, nazvani konkvistadori, stigli su u Srednju i Južnu Ameriku u namjeri da osvajaju zemlje i zlato. Pobjedili su Azteke i Inke koji su tu živjeli i uništili njihova moćna carstva.

Zlatni aztečki ukras *

Uz Amazonu

Španjolski istraživač Francisco de Orellana preplovio je cijelom dužinom južnoameričku rijeku Amazonu. Brod mu je često bio u opasnosti zbog jakih struja.

Minijatureni portret sir Francis Drakea

Važni datumi

1519.-1521.	Španjolski konkvistadori pobjeđuju Azteke.
1519.-1522.	Magellanov brod oplovljuje svijet.
1532.-1534.	Španjolski konkvistadori pokoravaju Inke.
1534.-1536.	Cartier istražuje istočnu Kanadu.
1542.	Orellana plovi Amazonom.
1576.	Frobisher stiže u sjevernu Kanadu.
1577.-1580.	Drake plovi svijetom.
1596.	Barents stiže u Sjeverno ledeno more.

Otomansko carstvo

Otomanski Turci su bili muslimani kojima je vladao sultan. Oko 1500. godine su izgradili prostrano i dobro organizirano carstvo s veličanstvenom prijestolnicom u Istanbulu.

Rast carstva

Tijekom 16. stoljeća otomanski Turci su osvojili Bliski Istok, sjevernu Afriku, Rusiju i Madarsku. Ugrozili su i zapadnu Europu i 1529. opkolili Beč, ali na kraju su potisnuti.

Borba za prevlast na moru

Do 1550. godine turska mornarica je ostvarila nadzor nad Sredozemnim morem. To je preplašilo vladare Španjolske i Italije, pa su 1571. vodili s Turcima bitku kod Lepanta, uz obale Grčke. Turci su izgubili bitku, ali su uskoro ponovo vladali Sredozemljem.

Otomansko carstvo je bilo prepuno veličanstvenih džamija. Ovo je Plava džamija u Istanbulu, u kojoj je sahranjen sultan Sulejman.

Moćni sultani

Otomanski sultani su živjeli u luksuznoj palači Topkapı u Istanbulu. Najmoćniji sultan bio je Sulejman, veliki vladar i ratnik koji je u Europi nazivan Sulejman Veličanstveni.

Sultan Sulejman

Korištenje kršćana

Turci su uzimali dječake iz kršćanskih krajeva svoga carstva i odgajali ih kao robove i muslimane. Mnogi dječaci su postajali janjičari, posebno uvježbani vojnici, a najinteligentniji su postajali važni carski službenici.

Takvi robovi su sultanima bili od velike koristi, jer su bili potpuno odani svojim gospodarima.

Karta
Otomanskog carstva

- Otomansko carstvo oko 1500. g.
- Otomansko carstvo oko 1700. g.
- Granice Perzijskog carstva oko 1600. g.

Perzijski ratnici

Perzijanci

Između 1500. i 1750. godine, najveći protivnik Turske bila je Perzija. Kao i otomanski Turci, Perzijanci su bili muslimani, ali su pripadali skupini šijita. Predvođeni moćnom dinastijom Safavida, Perzijanci su ratovali s Turcima zbog zemlje. Osim toga, poricali su šijitske muslimane u Otomanskom carstvu na pobune.

Slabljenje Carstva

Nakon 1600. godine Otomansko carstvo se i dalje širilo, ali je imalo slabe sultane koji nisu mogli nadzirati narod. Za to vrijeme neki su protivnici sultana, poput Rusije i Austrije, sve više jačali.

Kraj Carstva

Turci su 1683. godine ponovo napali Beč, ali su poraženi. Nakon ovog poraza carstvo se postupno smanjivalo i slabilo. Trajalo je sve do 20. stoljeća, ali na kraju Prvog svjetskog rata se raspalo.

Važni datumi

1520.-1566.	Vladavina sultana Sulejmana.
1529.	Turci napadaju Beč.
1571.	Bitka kod Lepanta.
1683.	Turci posljednji put napadaju Beč.
1918.	Kraj Otomanskog carstva.

Mogulsko carstvo

Moguli su bili muslimani iz oblasti današnjeg Afganistana. Kao i njihovi preci Mongoli, Moguli su bili sjajni ratnici, ali su voljeli i poeziju i umjetnost i gradili su prekrasne vrtove.

Prvi car

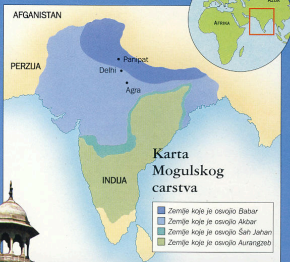
1526. godine mogulski princ Babar poveo je vojsku na Indiju. Pobjedio je sultana Delhija u bitci kod Panipara i zauzeo sjevernu Indiju, postavši prvim mogulskim carem.

Akbar Veliki

Babarov unuk Akbar osvojio je velika prostranstva u Indiji, ali je uspio postići da mu Indijci ostanu vjerni. To je postigao oženivši se indijskom princezom i dozvolivši štovanje hinduističkih bogova i boginja. Akbar je vladao gotovo 40 godina. Bio je veoma sposoban vladar i pozivao je na svoj veličanstveni dvor u Agri slikare, pjesnike i znanstvenike.

Mogulska slika prikazuje vjenčanje Akbarovog brata.

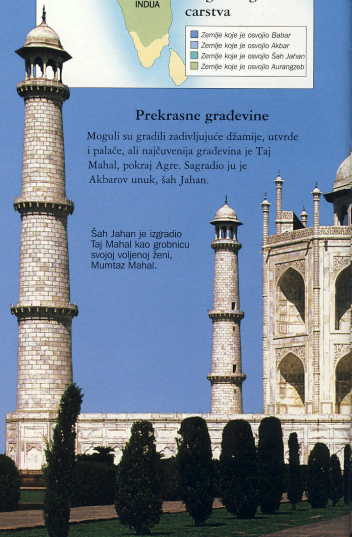
Karta Mogulskog carstva

- Zemlje koje je osvojio Babar
- Zemlje koje je osvojio Akbar
- Zemlje koje je osvojio Šah Jahan
- Zemlje koje je osvojio Aurangzeb

Prekrasne građevine

Moguli su gradili zadivljujuće džamije, utvrde i palače, ali najčuvenija građevina je Taj Mahal, pokraj Agre. Sagradio ju je Akbarov unuk, šah Jahan.

Šah Jahan je izgradio Taj Mahal kao grobnicu svojoj voljenoj ženi, Mumtaz Mahal.

Okrutni car

Mogulsko carstvo je dostiglo vrhunac pod Aurangzebom, sinom šaha Jahana. No, Aurangzeb je bio okrutan i omrznut vladar. Da bi postao carem, zatočio je oca i ubio dvojicu starije braće. Kada je stekao vlast, Aurangzeb je natjerao indijske seljake na plaćanje ogromnih poreza. Osim toga, uništio je mnoge hinduističke hramove i na njihovim ruševinama izgradio džamije.

Taj Mahal je izgrađen od bijelog mramora. Izgradnja je trajala 11 godina.

Vojska i trgovci

Nakon Aurangzebove smrti, 1707. godine, više nije bilo moćnih careva. Perzijska vojska je upala u sjeverozapadnu Indiju i indijski prinčevi su postupno oslobađali zemlju od Mogula. U međuvremenu su trgovci iz Europe počeli osnivati trgovačke postaje širom Indije.

Indijski vojnik

Kraj Mogula

Oko 1750. godine mogulski carevi su počeli gubiti vlast u carstvu. Indija se podijelila na državnice pod vlašću prinčeva, a europski trgovci su postajali sve moćniji. Postupno je britanska Istočnoindijska kompanija preuzela vlast nad Indijom, a mogulski carevi su izgubili svu moć (vidi str. 42 i 43).

Važni datumi

1526.	Babar dobiva bitku kod Panipata.
1526.-1530.	Babar je prvi mogulski car.
1556.-1605.	Vladavina Akbara.
1628.-1658.	Vladavina šaha Jahana.
1658.-1707.	Vladavina Aurangzeba.
1714.	Indijski prinčevi počinju oslobađati zemlju.
1757.-1759.	Perzijanci napadaju sjeverozapadnu Indiju.
1857.	Posljednji mogulski car abdicira.

Katolici i protestanti

Početkom 15. stoljeća mnogi ljudi su postali nezadovoljni katoličkom Crkvom.

Smatrali su da crkvene čelnike zanimaju samo moć i bogatstvo i prigovarali da su mnogi svećenici neuki i lijeni.

Nekoliko odlučnih ljudi prosvjedovalo je protiv Crkve. Prvo su je pokušali reformirati ili poboljšati, ali kasnije su se od nje potpuno odcijepili. Njihovi sljedbenici postali su poznati kao protestanti, a cijeli njihov pokret prozvan je reformacijom.

Martin Luther, vođa prosvjeda protiv katoličke Crkve

Lutherove teze

Njemački redovnik Martin Luther napisao je 1517. popis 95 načina na koje se Katolička crkva može promijeniti. Objesio je taj popis na vrata crkve u Wittenbergu, a njegove zamisli su se brzo proširile. Crkveni poglavari su se naljutili, pa je papa 1520. izdao dokument kojim je Luthera zauvijek isključio iz Katoličke crkve.

Luther je spalio svoj primjerak dokumenta kojim ga je Katolička crkva izbacila.

Lutherove promjene

Luther se sklonio i nastavio razrađivati zamisli o načinu upravljanja crkvom. Vjerovao je da crkveni obredi trebaju biti jednostavni i da ljudi trebaju sami čitati Bibliju, umjesto da im svećenici govore što u njoj piše. Preveo je Bibliju s latinskoga na njemački jezik. Ta je Biblija tiskana u mnoštvu primjeraka.

Oko 1525. godine ljudi iz cijele Njemačke su obavljali jednostavne obrede prema Lutherovoj zamisli i time je stvorena Luteranska crkva.

Jean Calvin

Jean Calvin, francuski reformator, osnovao je 1541. u Ženevi Kalvinističku crkvu. Kalvinizam je strogi oblik protestantizma i bio je veoma popularan u Švicarskoj i Škotskoj. Do 1560. godine mnogo je ljudi u sjevernoj Europi prešlo na luteransku ili kalvinizam (vidi kartu).

Jean Calvin, osnivač kalvinističke crkve

Henrikova pobuna

Engleski kralj Henrik VIII. posvadao se s papom jer mu ovaj nije htio odobriti razvod od Katarine Aragonske. Henrik je 1531. odlučio zauzeti papino mjesto i proglasio se poglavarom crkve u Engleskoj, od koje je kasnije nastala Anglikanska crkva.

Henrik VIII. je smatrao da mnogi redovnici i redovnice ne vode dostojan život, pa je pozatvarao njihove opatije. Većina opatija je danas u ruševinama, poput Rievaulx opatije (na slici).

Katolici uzvraćaju udarac

Čelnici Katoličke crkve trudili su se vratiti pobunjenike u svoje okrilje. Uveli su mnoge promjene, koje su nazvane protureformacijom.

Tijekom protureformacije kipari su izrađivali prekrasne kipove za katoličke katedrale i crkve. Ovaj kip svete Tereze s anđelom izradio je talijanski kipar Bernini.

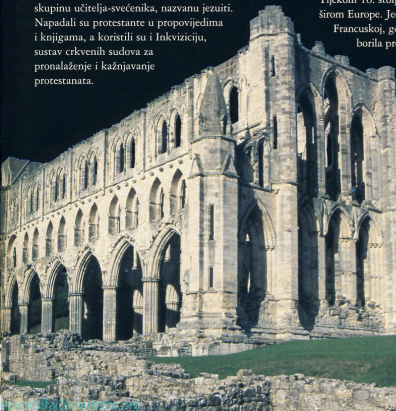

Katolički poglavari su otvarali škole za svećenike, gradili su nove crkve i osnovali skupinu učitelja-svećenika, nazvanu jezuiti. Napadali su protestante u propovijedima i knjigama, a koristili su i Inkviziciju, sustav crkvenih sudova za pronalaženje i kažnjavanje protestanata.

Vjerski ratovi

Tijekom 16. stoljeća protestanti i katolici su se borili širom Europe. Jedna od najkrvavijih borbi se odvijala u Francuskoj, gdje se protestantska skupina hugenota borila protiv kralja i njegovih pristalica.

Najstrašniji događaj u francuskim ratovima bila je Bartolomejska noć, kada su katolici pobili tisuće hugenota. Nakon 30 godina ratovanja hugenoti su ipak dobili pravo na svoju vjeru.

Važni datumi

1517.	Luther sastavlja popis 95 prijedloga za reforme.
1531.	Henrik VIII. se proglašava poglavarom engleske crkve.
1541.	Calvin osniva svoju crkvu.
1545.	Početak protureformacije.
1562.-1589.	Vjerski ratovi u Francuskoj.
1572.	Bartolomejska noć u Francuskoj

Elizabetinska Engleska

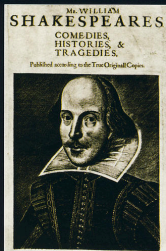
Elizabeta I. je bila posljednji i najveći vladar iz loze Tudora, koji su vladali Engleskom od 1485. Vladala je Engleskom 45 godina, pretvorivši je u bogatu i moćnu zemlju, poštovanu u cijeloj svijetu.

Velike zabave

Elizabetinska Engleska je bila čuvena po svojim piscima i skladateljima. Kraljica je pozivala pjesnike i glazbenike da ju zabavljaju na dvoru, u plemićkim kućama su priređivani koncerti, a u novim londonskim kazalištima, primjerice u "Globeu", održavane su brojne predstave.

Na ovom portretu Elizabeta I. ima debelo sloj bijele šminke i haljinu prekrivenu draguljima.

★

Ovo je naslovna stranica zbirke drama Williama Shakespearea, najčuvenijeg pisca elizabetinskog doba.

Narod u elizabetinsko doba

Premda su se pod Elizabetinom vladavinom mnogi trgovci obogatili, veliki dio naroda je još bio veoma siromašan, a neki su morali i prositi. Prvi Zakon o siromasima, donesen 1563., dozvolio je gradovima prikupljanje novca za skrb o siromasima.

Elizabetinska slika siromaha kojega progone kroz grad

Katoličke zavjere

Elizabeta je bila protestantkinja, ali neki ljudi su umjesto nje željeli katoličkog vladara. Skupina engleskih katolika je pokušala umjesto Elizabete na prijestolje dovesti njezinu rođakinju, katolkinju Mary, kraljicu Škotske, ali sve njihove zavjere su propale.

Istraživači i razbojnici

Tijekom Elizabetine vladavine, veliki istraživač sir Francis Drake oplovio je svijet (vidi str. 11), a sir Walter Raleigh osnovao je koloniju u Sjevernoj Americi. No, engleski kapetani poput Drakea i Raleigha bili su i razbojnici. Napadali su španjolske luke i otimali blago sa španjolskih brodova.

Španjolska Armada

Španjolski kralj Filip II. bio je bijesan što Englezi pljačkaju španjolske brodove, pa je odlučio zaratiti protiv Engleske. Godine 1588. poslao je veliku flotu brodova, nazvanu Armada, u napad na Englesku. Španjolski brodovi su plovili prema Nizozemskoj, gdje ih je čekala vojska, ali su ih na putu kroz La Manche napali engleski brodovi.

Kraj Armade

Dan nakon napada vatrenim brodovima, Englezi i Španjolci su vodili pomorsku bitku kod Gravelinesa. Bitka je trajala cijeli dan i Španjolci su poraženi.

Nakon bitke, brodove Armade vjetar je odnio na sjever. Španjolci su morali oploviti Škotsku i Irsku, a strašne oluje su uništile većinu brodova.

Strašni vatreni brodovi

Nakon četiri strašne pomorske bitke, španjolska flota se usidрила blizu Calaisa, na sjevernoj obali Francuske. Tijekom noći Englezi su iznenadili Španjolce posлавši osam vatrelih (namjerno zapaljenih) brodova u središte flote. Španjolce je uхватила panika i njihovi su se brodovi razbježali.

Ova slika prikazuje engleske vatrene brodove kako se približavaju španjolskoj Armadi.

Vatreni brodovi su prepuni starih krpa, diveta i ulja.

Vatrene brodove vjetar i plima nose prema Armadi.

Dok se vatreni brodovi približavaju, španjolski momari u panici režu sidrenu užad.

Španjolci su preplašeni jer su njihovi brodovi puni baruta koji može eksplodirati.

Brodski topovi pucaju od vjeline vatre.

Važni datumi

1558.-1603.	Vladavina Elizabete I.
1563.	Donošenje prvog Zakona o siromasima.
1564.-1616.	Život Williama Shakespearea.
1577.-1580.	Sir Francis Drake plovi svijetom.
1588.	Poraz španjolske Armade.

Kraljevi, rojalisti i parlamentarci

James I. je postao kraljem Engleske 1603., čime je započela nova loza Stuarta. James I. i njegov sin Charles I. vjerovali su da ih je Bog odredio za kraljeve i zato su odbijali nadzor od strane Parlamenta. To je dovelo do žestokih sukoba.

New Model Army

Rojalisti su u početku pobjeđivali, ali tada je puritanac po imenu Oliver Cromwell odlučio reorganizirati vojsku parlamentaraca.

Portret Olivera Cromwella iz 17. stoljeća

Cromwelova vojska je nazvana New Model Army, odnosno Vojska novog ustroja.

Ona je 1645. godine dobila bitku kod Nasebyja, a već sljedeće godine kralj je morao priznati poraz.

Gradanski rat

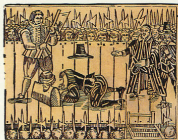
Nakon nekoliko sukoba s Parlamentom, kralj Charles I. je 1629. odlučio vladati bez njega. Charles je vladao sam 11 godina, ali na kraju je morao od Parlamenta zamoliti novac. Parlament je to odbio i 1642. su izbile borbe između kraljevih pristalica i Parlamenta. Te borbe su nazvane engleskim građanskim ratom. Sljedbenici kralja nazvani su rojalistima, a pristalice Parlamenta su bili parlamentarci. Neki rojalisti su imali dugačku kosu i otmjenu odjeću, dok su parlamentarci većinom bili puritanci (vrlo strogi protestanti) koji su prezirali lijepu odjeću, zabavu i ples.

Kralj Charles I.
na slici Van Dycka

Ubojstvo kralja

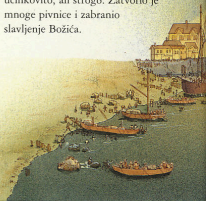
Iduće dvije godine borbi nije bilo, ali tada je rat ponovo izbio. Na kraju je Parlament odustao od pokušaja pomirenja s kraljem, pa je 1649. Charlesu I. pred zaprepaštenim mnoštvom okupljenim u Londonu odрубljena glava.

Dramatična smrt Charlesa I. na slici iz tog vremena

Commonwealth i Cromwell

Nakon Charlesove smrti Engleskom je četiri godine vladao Parlament. To razdoblje se naziva Commonwealth (narodna zajednica). No, Parlament nije vladao dobro, pa je Oliver Cromwell 1653. preuzeo vlast i proglasio se lordom zaštitnikom Engleske. Cromwell je vladao učinkovito, ali strogo. Zatvorio je mnoge pivnice i zabranio slavljenje Božića.

Kralj Charles II.

Nakon Cromwellove smrti mnogi su ljudi poželjeli ponovo imati kralja. Sin Charlesa I. je pobjegao u Francusku, ali sada su ga pozvali natrag i okrunili kao Charlesa II. Povratak Charlesa II. nazvan je Restauracijom.

Charles II., omiljeni kralj koji je volio glazbu, ples i lijepe žene

Kuga i požar

Tijekom vladavine Charlesa II. tisuće stanovnika Londona umrle su od strašne bolesti, kuge. Sljedeće godine grad je progutao strašan požar. Izgorjelo je stotine zgrada, ali su izgorjeli i štakori koji su širili kugu.

Veliki londonski požar bjesnio je gradom četin dana. Ova slika prikazuje plamen koji je stigao do Londonskog mosta.

Na Londonskom mostu je bilo mnogo drvenih kuća koje su brzo planule.

Ljudi pokušavaju prijeći u sigurnost na drugu obalu Temze.

Obnova Londona

Nakon požara veliki dijelovi Londona su obnovljeni, ali uz upotrebu kamena umjesto drva. Arhitekt sir Christopher Wren projektirao je više od 50 gradskih crkava, a oko 1690. London je imao mnoštvo novih, elegantnih zgrada.

Ljudi su šetali javnim parkovima, a trgovci se sastajali u kavanama i tamo sklapali poslove.

Jak vjetar pomaže brzom širenju požara.

Ovo je katedrala svetog Pavla u Londonu, najčuvenija zgrada sir Christophera Wrena.

Važni datumi

- 1603.-1625. Vladavina Jamesa I.
- 1625.-1649. Vladavina Charlesa I.
- 1642.-1648. Engleski građanski rat.
- 1649.-1653. Engleskom vlada Parlament (Commonwealth).
- 1653.-1658. Oliver Cromwell je lord-zaštitnik Engleske.
- 1660.-1685. Vladavina Charlesa II.
- 1665. Velika kuga u Londonu.
- 1666. Veliki požar u Londonu.

Moć Habsburgovaca

Ambiciozna obitelj Habsburg počela je vladati Austrijom u 13. stoljeću. Preko vjenčanja s članovima nekoliko najbogatijih obitelji u Europi stekli su ogromna prostranstva i uskoro su postali najmoćniji europski vladari.

Vladavina Karla V.

U prvoj polovici 16. stoljeća habsburški car Karlo V. vladao je velikim dijelom Europe, kao i kolonijama u Americi. Karlo je bio odlučan vladar, koji je dobro branio svoje carstvo. Pobijedio je u ratu s Francuskom i potisnuo tursku vojsku od Beča (vidi str. 12).

Carstvo se dijeli

Karlo V. se 1556. povukao u samostan, a zemlju je podijelio između svoga sina Filipa II. i brata Ferdinanda. Filip II. je postao kraljem Španjolske, a vladao je i Italijom, Nizozemskom i španjolskim kolonijama u Americi.

Ovo je španjolski kralj Filip II., koji se nevjerojatno obogatio kada su španjolski naseljenici iz Amerike počeli slati zlato i srebro.

Ferdinand je zadržao Austriju i titulu cara.

Tridesetogodišnji rat

Tridesetogodišnji rat je počeo kao vjerski sukob između katolika i protestanata u središnjoj Europi. Počeo je u Bohemiji (dio današnje Češke), kada je skupina protestantskih plemića izbacila kroz prozor skupinu službenika habsburškog cara, koji je bio katolik.

Crtež iz 17. stoljeća prikazuje događaj kojim je započeo Tridesetogodišnji rat.

Španjolska i katoličke njemačke države podržale su habsburškog cara, dok su se Bohemiji pridružile Danska i protestantske njemačke države. Kasnije su se i Švedska i Francuska borile protiv Habsburgovaca. Do kraja Tridesetogodišnjeg rata Habsburgovci su izgubili veći dio moći.

Rat za španjolsko prijestolje

Posljednji španjolski Habsburgovac bio je Karlo II., koji je umro 1700. Karlo nije imao djece, pa je zemlju ostavio daljem rodaku Filipu, unuku francuskoga kralja. Englezi i Nizozemci su se pobojali da će se Francuska i Španjolska ujediniti, pa su 1701. osnovali "Veliku alijansu", kako bi se borili protiv Francuske.

Taj rat je trajao 13 godina i u njemu su sudjelovale mnoge europske zemlje. Na kraju je Alijansa dozvolila Filipu da postane kraljem Španjolske, pod uvjetom da se ne ujedinjuje s Francuskom. Bio je to kraj vlasti Habsburgovaca u Španjolskoj, ali i dalje im je ostala Austrija.

Marija Terezija

Novi vladar habsburškog carstva 1740. godine je postala 23-godišnja Marija Terezija. Kada je došla na prijestolje carstvo je bilo slabo i siromašno, ali uspjela ga je opet ojačati. Marija Terezija je na svoj dvor u Beču pozivala mnoge glazbenike i umjetnike. Jedan od tih glazbenika bio je i sjajni skladatelj Wolfgang Amadeus Mozart.

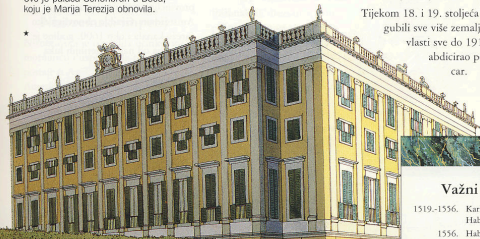
Ovo je palača Schönbrunn u Beču, koju je Marija Terezija obnovila.

Ovaj portret prikazuje Mariju Tereziju, koja je 40 godina vladala Austrijom.

Posljednji Habsburgovci

Tijekom 18. i 19. stoljeća Habsburgovci su gubili sve više zemalja, ali ostali su na vlasti sve do 1918. godine, kada je abdicirao posljednji habsburški car.

Važni datumi

- 1519.-1556. Karlo V. vlada ogromnim Habsburškim carstvom.
- 1556. Habsburško carstvo se dijeli na dva dijela.
- 1618.-1648. Tridesetogodišnji rat.
- 1701.-1714. Rat za španjolsko prijestolje.
- 1740.-1780. Marija Terezija vlada Habsburškim carstvom.
- 1918. Abdikacija posljednjeg habsburškog cara.

Uspón Nizozemske

Oko 1550. godine ravnice koje danas čine Nizozemsku, Belgiju i Luksemburg bile su podijeljene na 17 provincija. Njihovi stanovnici su se obogatili tkanjem i trgovinom, ali nisu bili nezavisni. Bili su pod vlašću Španjolske i moćne porodice Habsburg (vidi str. 22).

Katolici i protestanti

Španjolski kralj Filip I. je 1556. godine postao novim habsburškim vladarom svih provincija. Mnogi žitelji provincija bili su protestanti, ali Filip je bio odlučan pretvoriti ih u katolike. Poslao je vojvodu od Albe da kazni sve pobunjenike, a kada su dvojica protestantskih vođa pogubljena, između provincija i Španjolske izbio je rat.

Karta Nizozemske

Pobuna Nizozemaca

Predvođeni Vilimom Oranskim, stanovnici provincija su započeli borbu za nezavisnost. Taj pokret je nazvan "Holandski revolt", jer su najodlučniji borci bili Nizozemci iz sjevernih provincija.

Minijaturalni portret Vilima Oranskog

Nezavisnost Nizozemske

Seдам sjevernih provincija je 1581. proglasilo nezavisnost od Španjolske. Nazvale su se Republika Ujedinjena

Nizozemska i za vladara izabrale Vilima Oranskog.

Španjolska je 1648. napokon priznala nezavisnost Republike. Tako je nastala nova država, Nizozemska, danas poznata i kao Holandija.

Grad Amsterdam

Tijekom nizozemske pobune španjolske postrojbe su uništile bogatu luku Antwerpen, pa su mnogi trgovci i bankari iz provincija prešli na sjever, u Amsterdam. Grad je obnovljen oko mreže kanala i oko 1600. godine je bio jedna od najprometnijih luka Europe.

Ova slika prikazuje prometnu luku Amsterdama.

U Amsterdam dolaze trgovački brodovi iz cijele Europe.

Umjetnost i znanost

Ovo je slika Jana Vermeera, koji je poznat po slikanju prizora iz svakodnevnog života.

Tijekom 17. stoljeća mnogi veliki umjetnici, filozofi i znanstvenici živjeli su i radili u Nizozemskoj. Izumitelji su izumili mikroskop, teleskop i uru, a umjetnici su slikali portrete i slike iz svakodnevnog života.

Nizozemski imperij

Nizozemska je izgradila učinkovitu mornaricu i uspostavila trgovačke postaje u Aziji, Južnoj Africi, Americi, pa čak i u Japanu. No, najvažnije postaje su bile u Istočnoj Indiji (današnjoj Indoneziji i Maleziji). Odatle su nizozemski trgovci u Europu slali toware dragocjenih začina.

Iskorištenje zemlje

Ravna polja Nizozemske često je plavilo more, ali su nizozemski inženjeri otkrili novi način isušivanja zemlje. Neki seljaci su se obogatili uzgajajući egzotično cvijeće porijeklom iz Turske, tulipane.

Nizozemski uzgajivači tulipana stvorili su mnoge oblike tog cvijeća. Ovo su tri vrste tulipana sa slike umjetnika iz 17. stoljeća.

Jedna lukovica tulipana znala je koštati koliko i velika kuća na selu.

Vilim i Mary

Princ Vilim Oranski, praunuk prvog nizozemskog vladara, oženio se 1677. engleskom princezom Mary, a 1689. su okrunjeni za vladare Engleske. Vilim je vladao sve do smrti, 1702. godine, ali Nizozemska je izgubila vlast nad Engleskom kada je engleskom kraljicom postala Maryna sestra Anna.

Ovaj nizozemski trgovački brod donosi začine iz Istočne Indije.

Važni datumi

- 1568. Početak nizozemske pobune.
- 1581. Stvorena je Republika Ujedinjena Nizozemska.
- 1648. Španjolska je priznala Republiku Nizozemska.
- 1689.–1702. Vilim Oranski je vladar Nizozemske i kralj Engleske.

Francuska i Kralj Sunce

Francuski kralj Luj XIV., poznat kao Kralj Sunce, bio je najmoćniji vladar u Europi u 17. stoljeću. Punih 50 godina je vladao cijelom Francuskom, ne slušajući nimalo ni svoje plemiće, niti francuski parlament.

Luj XIV. je postao poznat kao Kralj Sunce nakon što je odigrao ulogu Sunca u baletu koji je trajao 12 sati. Ovaj zlatni ukras prikazuje Lujja kao Kralja Sunce. ★

Prve lekcije

Luj je postao kraljem sa samo pet godina, pa je umjesto njega vladala njegova majka. No, pet godina kasnije Parižani su se pobunili zbog visokih poreza. Mnogi plemići su im se pridružili i Louis je morao pobjeći iz Pariza.

Pobuna je propala 1653., ali Luj je još bio premlad da bi sam vladao. Zato je moćni kardinal Jules Mazarin vladao Francuskom u njegovo ime. Luj je napokon preuzeo vlast 1661., kad su mu bile 22 godine. Bio je odlučan više ne dozvoliti pobune, pa je zadržao svu vlast za sebe, što znači da je postao apsolutistički vladar.

Vladavina Francuskom

Luj je sebi izabrao mudre i odane savjetnike. Njegov glavni savjetnik

Jean Colbert preuredio je zakone i poreze, osnovao nove privredne grane i povećao trgovinu s drugim zemljama. Colbert je izgradio i nove ceste, kanale i mostove širom Francuske.

Palača Versailles

Luj je zapovijedio da se u Versaillesu, blizu Pariza, izgradi veličanstvena palača. Za njezinu je gradnju trebalo više od 30.000 radnika, a bila je prepuna kipova, tapiserija i slika neprocjenjive vrijednosti. Luj se u Versailles selio 1682., sa svojom obitelji i tisućama slugu. Osim toga, natjerao je i mnoge francuske plemiće da žive u palači, kako bi ih mogao stalno nadzirati.

Ovdje možete vidjeti palaču Luja XIV. u Versaillesu. Taj ekstravagantni barokni stil je kopirala cijela Europa.

Vrtovi oko palače vrlo su strogo planirani.

Ovo je blistava Dvorana zrcala u Lujovoj palači Versailles.

Veličanstveni dvor

Dvor Luja XIV. u Versaillesu bio je poznat po kazalištu, glazbi i umjetnosti. Za kralja je komedije pisao čuveni Molière, skladatelj Lully je za dvor pisao opere, a slikari su stvarali laskave portrete kralja i njegove obitelji.

Ovaj dramatičan portret Luja XIV. prikazuje ga kao odvažnog mladog konjanika.

Ratovi u Europi

Luj je želio osvojiti nove teritorije, pa je vodio mnoge ratove protiv europskih zemalja. Svi su poštovali Francusku i plašili je se, ali ratovi su bili vrlo skupi, a Francuskoj su donijeli malo novih teritorija.

Gnjev u Francuskoj

Luj je 1685. zabranio protestantizam i mnogi protestanti su pobjegli iz zemlje. U međuvremenu su se srednja klasa i seljaci počeli protiviti porezima koje su morali plaćati kako bi kralj i plemići raskošno živjeli.

Nakon Kralja Sunca

Dvojica francuskih kraljeva koji su vladali poslije Luja XIV. bili su također ekstravagantni. Kao i Kralj Sunce, vodili su skupe ratove i živjeli u ogromnoj raskoši. Za to vrijeme francuski narod je morao plaćati visoke poreze, pa je 70 godina

nakon smrti Kralja Sunca izbila

Francuska revolucija (vidi str. 46 i 47).

Važni datumi

1643.–1715. Vladavina Luja XIV.

1643.–1651. Lujova majka vlada umjesto njega.

1648.–1653. Pobuna u Parizu.

1661. Luj XIV. Preuzima vlast u Francuskoj.

1677.–1713. Francuska ratuje s drugim europskim zemljama.

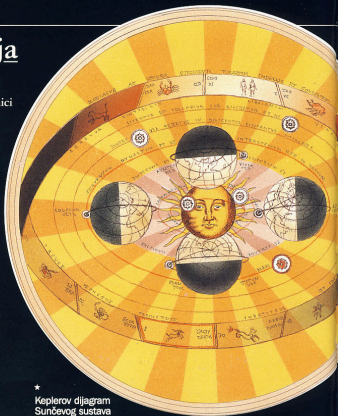
Doba novih ideja

Između 1600. i 1800. godine u Europi je nastupilo doba širenja novih ideja. Znanstvenici su dolazili do velikih otkrića, filozofi su doveli u pitanje moć vladara, a neki smjeli pisci su kritizirali učenje Crkve. Mnogi ljudi su počeli drukčije gledati na svijet, a 18. stoljeće je ostalo zapamćeno kao doba prosvjetčenosti.

Znanstvena otkrića

Promatrajući svijet oko sebe i izvodeći eksperimente, znanstvenici su dolazili do novih otkrića. Johannes Kepler je proučavao kretanje planeta, a Galileo Galilei je pomoću tek otkrivenog teleskopa dokazao da Zemlja kruži oko Sunca. Robert Boyle je eksperimentirao s kemikalijama i plinovima, a Isaac Newton je otkrio kako djeluje gravitacija.

Fotografija lijevo prikazuje površinu Mjeseca. Galilei je pomoću teleskopa proučavao planine na Mjesecu.

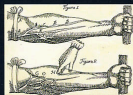

★

Keplerov dijagram Sunčevog sustava prikazuje kako planeti kruže oko Sunca.

Napredak u medicini

Tijekom 17. i 18. stoljeća liječnici su proučavali ljudsko tijelo, a kirurzi su izvodili složene operacije. Mnogi liječnici su morali proučavanja izvoditi potajno, jer Crkva nije odobravala seciranje leševa.

William Harvey je 1628. opisao kako krv kruži ljudskim tijelom. Ovo je crtež iz Harveyeve knjige.

Ova slika nizozemskog umjetnika Rembrandta prikazuje skupinu liječnika iz 17. stoljeća koja proučava ruku umrloga.

Prikupljanje znanja

Pisane su mnoge knjige o novim otkrićima. Denis Diderot je prvi sastavio enciklopediju u 35 knjiga.

Dr. Samuel Johnson je napisao detaljan engleski rječnik, a Carl Linnaeus je objavio detaljnu studiju biljaka i njihove podjele na vrste.

Linnaeus je svakoj biljci dao latinsko ime. Ovdje prikazanu mačuhicu je nazvao *Viola tricolor*.

Širenje novih ideja

Nove zamisli su se među obrazovanim ljudima brzo širile. Otkrića su objavljivana u knjigama, pamfletima i novinama, a znanstvenici su stvarali udruženja u kojima su iznosili svoja saznanja.

Bogataši su pozivali goste na razgovor o najnovijim otkrićima, a obični ljudi su se sastajali u kavanama da čitaju novine i razgovaraju o novim idejama.

Znanstvenici su često koristili modele kako bi svoje ideje bolje objasnili. Ovo je model Sunca i planeta iz 18. stoljeća.

Ova zlatna kugla predstavlja Sunce.

Ove sitnije kugle predstavljaju planete koji se okreću oko Sunca.

Neki planeti imaju mjesece koji kruže oko njih.

Model radi kada se okreće ova ručica.

Vladari i ideje

Neki europski vladari su poticali istraživanja. Francuski kralj Luj XIV. je osnovao društvo koje je plaćalo znanstvenicima izvođenje eksperimenata, a engleski kralj Charles II. je osnovao Kraljevsko društvo znanstvenika i mislilaca. Charles je izgradio i opservatorij u kojem su astronomi mogli proučavati zvijezde.

Opasne zamisli

Oko 1750. godine europski mislioci su se vrlo osmjeli. Jean-Jacques Rousseau je u Francuskoj odvažno izjavio da su svi ljudi jednaki, a Voltaire je napao francuskog kralja i Crkvu. Zbog takvih ideja se moglo lako

upasti u nevolje, pa je Voltaire tri puta bio u zatvoru.

I pisac Thomas Paine je, poput Voltairea i Rousseaua, u Engleskoj poticao obične ljude na razmišljanje o njihovim pravima. Njegova najpoznatija knjiga, *Prava čovjeka*, potiče ideje koje su pokrenule Francusku revoluciju.

Tekst ove karikature iz 18. stoljeća ismijava ideje Thomasa Painea kao glupe i opasne.

Važni datumi

- o. 1620. Kepler proučava kretanje planeta.
- o. 1630. Galilei dokazuje da se Zemlja okreće oko Sunca.
- o. 1660. Newton otkriva zakon gravitacije.
- 1694.–1778. Život i rad Voltairea.
- 1712.–1778. Život i rad Rousseaua.
- 1791.–1792. Thomas Paine piše *Prava čovjeka*.

Karta Rusije

Petar Veliki

Vlast je u Rusiji 1613. preuzela obitelj Romanov, dinastija koja je trajala 300 godina. Najveći Romanov bio je Petar Veliki, koji je postao carem 1682. Do kraja njegove vladavine Rusija je postala jedna od najjačih sila Europe.

Učenje od Zapada

Petar je odlučio modernizirati Rusiju, koristeći se iskustvima zapadnih zemalja. Proveo je 18 mjeseci u sjevernoj Europi, obilazeći tvornice, farme i bolnice, a čak je i osobno radio u brodogradilištu.

Petar Veliki je bio energičan i odlučan voda, ali znao je biti i zastrašujuće okrutan.

Promjene u Rusiji

Vrativši se u Rusiju, Petar je reorganizirao vlast i umanjio moć boljara. Radnici iz Europe su gradili kanale, brodove i tvornice i u Rusiji je pokrenuta nova metalna industrija.

Petar je natjerao boljare da obriju brade, kako bi pokazali da više nemaju raniju moć. Ova karikatura ga prikazuje kao brijača.

Petrovi ratovi

Petar je ojačao rusku vojsku, stvorio je mornaricu i ostvario nekoliko pobjeda nad Šveđanima i Turcima. Rusija je od Švedske otela dio zemlje uz Baltičko more. Tako su napokon mogli izgraditi luke koje će biti blizu Zapadnoj Europi i koje se neće svake zime zamrznuti.

Nova prijestolnica

Petar je zapovjedio izgradnju novog, elegantnog grada na obali Baltika. Nazvao ga je Sankt Peterburg i preselio u njega prijestolnicu. Tlo oko Sankt Peterburga je bilo močvarno, pa su se tijekom izgradnje utopile stotine kmetova.

Važni datumi

- 1480.–1505. Moskovski knez Ivan III. je prvi ruski car.
- 1547.–1584. Vladavina Ivana Groznog.
- 1613. Početak vladanja dinastije Romanov.
- 1682.–1725. Vladavina Petra Velikog.
- 1695.–1706. Rusija ratuje protiv Otomanskog carstva.
- 1700.–1721. Rusija ratuje protiv Švedske.
- 1712. Sankt Petersburg postaje novom prijestolnicom Rusije.

Rusi i Prusi

Tijekom 18. stoljeća istočnom Europom su dominirala dva moćna vladara. Rуска carica Katarina Velika i pruski car Fridrih Veliki željeli su apsolutnu vlast i koristili su je kako bi svoje zemlje učinili bogatima i uspješnima.

Katarina Velika

Katarina Velika je bila inteligentna i odlučna, a od naroda je zahtijevala apsolutnu pokornost.

Katarina II. je postala ruskom caricom 1762. i vladala je više od 30 godina. Poticala je trgovinu, osnivala sveučilišta i pozivala mislioce i pisce na svoj veličanstveni dvor u Sankt Peterburgu. Kasnije je prozvana Katarinom Velikom.

Nove zemlje

Katarinina vojska je osvojila nove teritorije oko Crnog i Baltičkog mora, pa su na obje obale izgrađene luke. No, najveću je korist Rusija imala od sloma Poljske. Poljske teritorije su podijelili Rusija, Austrija i Pruska, a Katarina se pobrinula da Rusija dobije najveći dio.

Život u Rusiji

Dok su Katarina i njezini dvorjani živjeli u raskoši, ruski seljaci su plaćali visoke poreze i morali su se boriti u ratovima. Katarina je u početku planirala olakšati život narodu, ali većina njenih planova nikada nije ostvarena.

Seljačke pobune su gušene u krvi, a kada je Katarina putovala Rusijom, njeni službenici su plaćali bogatim zemljoposjednicima da izigravaju seljake, kako carica ne bi vidjela koliko je njezin narod zapravo siromašan.

Ova slika prikazuje caricu Katarinu kako se na sanjkama vozi kroz ruska sela.

Katarinine sanjke prolaze pored lijepih kuća poput ove, ali većina ruskih seljaka živi u zemunicama.

Bogati zemljoposjednici u toploj odjeći masu svojoj carici.

Službenici tjeraju prave seljake od caričina pogleda.

Fridrikovi ratovi

Fridrik Veliki je bio sjajan vojnik, koji je pomoću dobro uvježbane vojske osvojio velike teritorije. U Sedmogodišnjem ratu je ostvario značajne pobjede nad Francuskom i Austrijom, a pred kraj vladavine je udvostručio veličinu Pruske.

Ova slika iz 18. stoljeća prikazuje ogorčenu bitku iz Sedmogodišnjeg rata.

Uspon Pruske

Godine 1618. oslabljenu Prusku je naslijedio vladar njemačke države Brandenburg. Novi vladari Pruske su izgradili jaku vojsku i ujedinili sve svoje teritorije pod učinkovitom vladom. Vladar Brandenburga je 1701. okrunjen za pruskog kralja i time je stvorena ambiciozna nova država.

Fridrik Veliki

Fridrik II. ili Fridrik Veliki postao je kraljem Pruske 1740. Bio je darovit glazbenik, odvažan vojskovođa i strog vladar, koji je vjerovao da samo kralj s apsolutnom moći može nešto učiniti za svoj narod.

Fridrik je poboljšao obrazovanje dječaka iz srednje klase, poticao je znanost i pomogao jačanje poljodjelstva i trgovine. Zabranio je mučenje zatvorenika i dozvolio je i katolicima i protestantima da ispovijedaju svoju vjeru.

Važni datumi

- 1701.–1713. Vladavina Fridrika I., prvog pruskog kralja.
- 1740.–1786. Vladavina Fridrika Velikog.
- 1756.–1763. Pruska i Britanija se u Sedmogodišnjem ratu bore protiv Francuske, Rusije i Austrije.
- 1762.–1796. Katarina Velika vlada Rusijom.

Prvi doseljenici u Americi

Ubrzo nakon što je Kristofor Kolumbo 1492. godine otkrio Ameriku, u Novi svijet su stigli prvi doseljenici iz Europe. Oko 1550. godine tisuće španjolskih i portugalskih doseljenika su pristigle na Antile i u Južnu Ameriku. U isto vrijeme doseljenici iz Francuske su se počeli naseljavati u današnjoj Kanadi.

Vojnici i svećenici

Španjolski vojnici su osvojili velike dijelove Južne Amerike i osnovali kolonije pod vlašću španjolskih vicekraljeva. Neki španjolski vojnici i svećenici naselili su se i u Sjevernoj Americi, izgradivši utvrde i crkve na Floridi i u Kaliforniji.

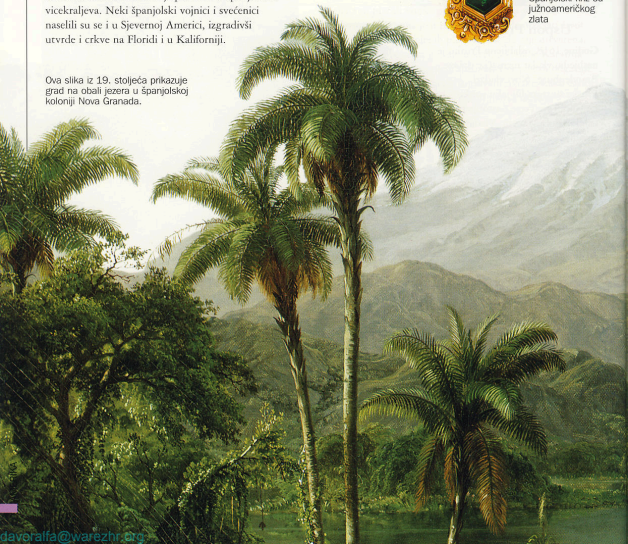
Ova slika iz 19. stoljeća prikazuje grad na obali jezera u španjolskoj koloniji Nova Granada.

Srebro i zlato

Španjolski doseljenici su otvorili rudnike u Meksiku i Peruu, pa su u Španjolsku slali brodove prepune zlata i srebra. Španjolci su tjerali urođenike da rade u rudnicima, pa su mnogi umrli od iscrpljenosti i bolesti.

★ Španjolski križ od južnoameričkog zlata

Portugalske plantaže

Portugalski doseljenici u Brazilu su na ogromnim plantažama uzgajali šećernu trsku, a za radnu snagu su uvozili robove iz Afrike. (Više o ropstvu pogledajte na str. 38 i 39)

Karta Amerike

Karta prikazuje kolonije europskih zemalja 1750. g.

■ Španjolske	■ Britanske
■ Portugalske	■ Nizozemske
■ Francuske	

Francuski doseljenici

Prvi francuski doseljenici u Kanadi gradili su kuće pokraj rijeka, a živjeli su od lova i ribolova. Postupno su se naselja širila i 1699. su zauzela cijeli sliv rijeke Mississippi koji je nazvan Louisiana, prema francuskom kralju Luju XIV.

Francuski gubici

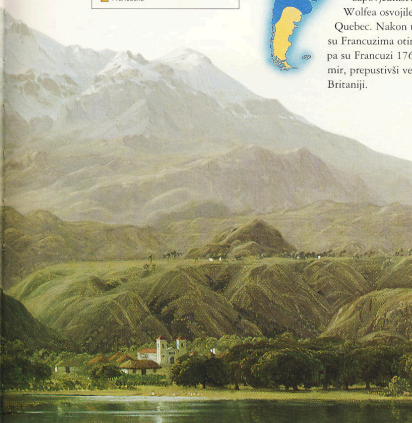
Francuzi nisu bili jedini Europljani koji su naseljavali Sjevernu Ameriku. Oko 1700. godine Britanci su također posjedovali velike teritorije. Godine 1754. Francuzi i Britanci su međusobno zaratili oko zemlje. Francuzi su u prvi mah potisnuli Britance, ali 1759. su britanske trupe pod zapovjedništvom generala Jamesa Wolfea osvojile francuski grad Quebec. Nakon te pobjede Britanci su Francuzima otimali sve više zemlje, pa su Francuzi 1763. potpisali Pariški mir, prepustivši većinu Kanade Britaniji.

General James Wolfe

Važni datumi

- do 1600. Španjolci, Portugalci i Francuzi imaju kolonije u Americi.
- 1699. Francuzi osnivaju koloniju Louisiana.
- 1754. Rat u Sjevernoj Americi između Britanaca i Francuza.
- 1759. Britanci osvajaju Quebec.
- 1763. Pariškim mirom Francuska prepušta Kanadu Britancima.

Doseljenici u Sjevernu Ameriku

Pred kraj 16. stoljeća skupine naseljenika iz Engleske pokušale su osnovati kolonije na istočnoj obali Sjeverne Amerike. Prvi engleski doseljenici su ili umirali ili su se vraćali kući, ali 1607. godine osnovano je uspješno naselje u Jamestownu, u Virginiji.

Mayflower

U kolovozu 1620. godine skupina engleskih doseljenika zaplovila je prema Virginiji na brodu *Mayflower*. Pripadali su strogoj vjerskoj skupini koja je željela slobodno ispovijedati svoju vjeru. Kasnije su postali poznati kao Očevi hodočasnici.

* *Mayflower* je od Engleske do Amerike plovio tri mjeseca.

Zemlja i sloboda

Oko 1650. godine iz Europe su u Sjevernu Ameriku krenuli mnogi doseljenici. Skupine puritanaca (strogi protestanti) i katolika selile su se u Sjevernu Ameriku kako bi slobodno ispovijedali svoju vjeru. Ali i drugi su ljudi napuštali Europu, u potrazi za zemljom i avanturama.

Novi Amsterdam

Skupina nizozemskih doseljenika je 1624. izgradila naselje na otoku na rijeci Hudson i nazvala ga Novi Amsterdam. Nizozemci su tu ostali do 1664., a onda su ga zauzeli Britanci i ime grada promijenili u New York.

Prvi Dan zahvalnosti

Mayflower je skrenuo s kursa i usidrio se na mjestu koje su doseljenici nazivali Plymouth. Prva zima je bila veoma teška, ali uz pomoć urođenika polovica doseljenika je preživjela.

Nakon prve žrtve doseljenici su pripremili jednostavan obrok i održali službu u znak zahvalnosti. Mnogi Amerikanci svakog studenoga na Dan zahvalnosti obilježavaju taj događaj objedom.

Ova slika prikazuje doseljenike kako pripremaju objed za prvi Dan zahvalnosti.

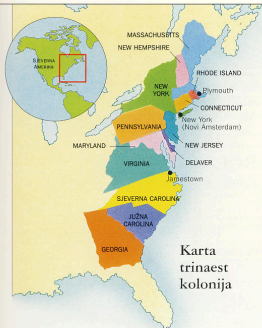

Ove žene čerupaju divlje purice.

Riba obješena da se suši

Kuća od dasaka

Neki naseljenici su veoma slabi i bolesni.

Karta
trinaest
kolonija

Trinaest kolonija

Britanija je oko 1733. imala 13 kolonija na istočnoj obali Amerike. Kolonisti su uzgajali duhan, rižu i proizvodili plavu boju - indigo. Prodavali su to u Europi, u zamjenu za oružje, odjeću i alat.

Ratovi za zemlju

Doseljenici iz Europe su najprije živjeli u miru sa urođenicima, ali kako su kolonije rasle, počele su borbe za zemlju. Oko 1720. većina urođeničkih plemena s istočne obale Amerike je bila istrijebljena ili otjerana na zapad.

Ograda za zaštitu
od divljih životinja

Ovi urođenici
donose ulovljenog
jelena.

Urođenici su učili
doseljenike ribolovu,
lovu i uzgoju usjeva.

Kokoši se drže
zbog jaja.

Ova žena
naglas čita
Bibliju.

Naseljenici nose veoma
jednostavnu odjeću.

Važni datumi

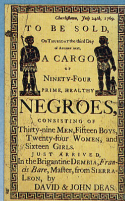
- 1607. Englezi grade naselje u Jamestownu.
- 1620. Mayflower stiže u Ameriku.
- 1624. Nizozemci se naseljavaju u Novom Amsterdamu.
- do 1733. Britanci imaju 13 kolonija u Americi.

Trgovina robljem

Još od pradavnih vremena ljudi su kupovali i prodavali robove, ali oko 1580. godine je ta užasna trgovina naglo porasla. Milijuni Afrikanaca su hvatani i slani preko oceana u Ameriku. Oni koji bi preživjeli putovanje bili su prodani kao robovi, a većina robova je morala toliko naporno raditi, da su za nekoliko godina umirali.

Traže se radnici

Od početka 16. stoljeća doseljenici iz Europe su u Južnoj Americi i na Karibima uzgajali šećernu trsku i duhan. Za rad na imanjima, koja su zvali plantaže, koristili su urođenike. No, oko 1550. godine pomiralo je toliko urođenika da su doseljenicima nužno zatrebali novi radnici.

Početak trgovine robljem

Portugalci su na zapadnoj obali Afrike imali kolonije i tamo su počeli kupovati Afrikance koje su zarobila suparnička plemena. Zarobljenici bi bili okovani i primorani pješaćiti do obale. Potom bi ih nagurali u brodove i poslali za Ameriku, gdje su ih prodavali kao robove.

Afrički robovi su prodavani onom kupcu koji je ponudio najveću cijenu. Ovakvi plakati su najavljivali prodaju.

Trokut trgovine

Početkom 17. stoljeća mnoge europske zemlje su se uključile u trgovinu robljem. Njihovi brodovi su plovili putanjom u obliku trokuta (vidi kartu na susjednoj stranici). Brodovi su najprije plovili iz Europe u Afriku, noseći oružje i odjeću. U Africi su robu mijenjali za robove, pa su plovili prema Americi. Tu su robove prodavali za šećer, duhan i pamuk, a brodovi bi se zatim vraćali u Europu. U tom su se trgovačkom trokutu trgovci strašno bogatili.

Ova slika iz 19. stoljeća prikazuje robove iz Afrike kako rade na plantaži duhana na Karibima.

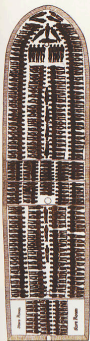

Brodovi s robljem

Uvjeti na brodovima s robljem bili su užasni. Robovi su bili gusto zbijeni i okovima vezani jedni za druge, a tijekom osam tjedana putovanja nisu izlazili na svjetlo dana. Bolesti su se brzo širile i više od trećine robova je umiralo prije nego bi i stigli do Amerike.

Ovaj crtež prikazuje koliko gusto su robovi bili zbijeni na brodu.

Ovo je obitelj robova koji su radili na plantažama pamuka na jugu SAD-a.

Pobune robova

Neki odvažni robovi su podizali pobune protiv gospodara, ali većina pobuna je bila ugušena u krvi. Ipak, 1791. godine se dogodila uspješna pobuna na Haitiju, a vođa robova Toussaint L'Ouverture je postao vladarom Haitija.

Kraj trgovine robljem

Osamdesetih godina 18. stoljeća mnogo Europljana se protivilo trgovini robljem. Danska je 1792. postala prva zemlja koja je zabranila kupovinu i prodaju robova, a tijekom sljedećih 40 godina trgovina robljem u Europi je polako prestala.

Ropstvo je 1804. godine zabranjeno u sjevernim državama SAD-a, ali na jugu je robovlasništvo trajalo još 40 godina. Ropstvo je postupno zabranjeno u cijeloj Americi, a posljednji robovi su oslobođeni 1888.

Važni datumi

- 1680.–1780. Trgovina robljem je na vrhuncu.
- 1792. Danska zabranjuje trgovinu robljem.
- 1804. Ropstvo je zabranjeno u sjevernim državama SAD-a.
- 1865. Ropstvo je zabranjeno u cijeloj SAD-u.
- 1888. Kraj ropstva u cijeloj Americi.

Istraživanje južnih mora

Do početka 17. stoljeća europski istraživači su stigli do skoro svih dijelova svijeta, ali južni dio Tihog oceana je ostao nepoznat. Moreplovci su se uputili i tamo, u potrazi za novim zemljama i bogatstvima.

Nizozemski istraživači

Nizozemski istraživači su 1606. godine stigli do sjevernih obala Australije, a 1642. je Nizozemac Abel Tasman stigao do Novog Zelanda. Tasman je prvi Europljanin koji je vidio otok Tasmaniju, koji je dobio ime po njemu.

Kapetan Cook

Kapetan James Cook je 1768. godine zaplovio iz Britanije u istraživanje južnog Pacifika. Cookovu posadu su na nekim otocima urođenici lijepo dočekivali. Ali kada je Cookov brod stigao do Novog Zelanda, domoroci Maori su ih pokušali otjerati. Cook je na kraju sklopio mir s Maorima, a kasnije je načinio detaljne karte obala Novog Zelanda.

Na put su išli i znanstvenici, kako bi proučavali život u novim zemljama.

Brod nosi britansku zastavu.

Kapetan Cook

Ova slika prikazuje maorske kanue kako prilaze brodu kapetana Cooka, Endeavour, koji je upravo stigao do obala Novog Zelanda.

Cookovi vojnici pucaju u znak da otjeraju Maore.

Maorski kanui su prekriveni rezbarijama.

Cook je na pacifičkim otocima otkrio nove biljke, poput krušnog drva.

Aboridžini

Narod koji je živio u Australiji prije dolaska Europljana zove se Aboridžini. Urođenici su zbog doseljenika mnogo propatili. Europljani su mnoge pobili, a drugi su umrli od bolesti koje su donijeli doseljenici.

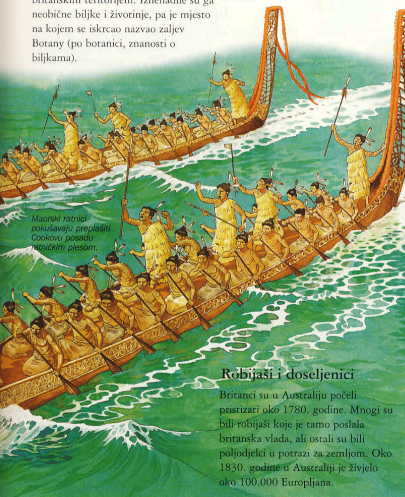
Čudan svijet

Cook je stigao na istočnu obalu Australije 1770. i proglasio ju britanskim teritorijem. Iznenadile su ga neobične biljke i životinje, pa je mjesto na kojem se iskrcao nazvao zaljev Botany (po botanici, znanosti o biljkama).

Karta južnog Pacifika

Britanci na Novom Zelandu

Europljani su se postupno počeli naseljavati i na Novom Zelandu. Starijima, Maori, pristali su 1840. dozvoliti Britaniji da vlada Novim Zelandom. Kasnije su maorski ratnici pokušali preoteti svoju zemlju. Mnogi su poginuli u borbi, a njihov način života je počeo nestajati.

Maorski ratnici pokušavaju preplašiti Cookovu posadu ratničkim plesom.

Robijaši i doseljenici

Britanci su u Australiju počeli pristizati oko 1780. godine. Mnogi su bili robijaši koje je tamo poslala britanska vlada, ali ostali su bili poljodjelci u potrazi za zemljom. Oko 1830. godine u Australiji je živjelo oko 100.000 Europljana.

Važni datumi

- 1606. Nizozemski istraživači stižu do Australije.
- 1642. Abel Tasman otkriva Novi Zeland.
- 1768.–1779. Kapetan Cook predvodi tri putovanja po južnim morima.
- 1770. Kapetan Cook stiže do Australije i proglašava je britanskom.
- 1788. Britanija počinje slati robijaše u Australiju.
- 1840. Britanija preuzima nadzor nad Novim Zelandom.

INDIJA: 1600.–1900.

Britanci u Indiji

Tijekom 16. stoljeća u Indiju su stigli mnogi trgovci iz Europe. Kupovali su svilu, pamuk, čaj i začine i stvorili bogate trgovačke kompanije.

Indijski šafran, od kojega se proizvodi istoimeni začim.

Do početka 18. stoljeća Indija je bila podijeljena u oblasti pod vlašću lokalnih kraljeva. Kraljevi su često međusobno ratovali, a u tome su ponekad sudjelovali i Europljani.

Clive od Indije

Bengalski kralj je 1756. godine osvojio britansku trgovačku postaju i ubio više od stotinu ljudi. Sljedeće godine britanski general Robert Clive je predvodio vojsku koja je pobijedila kralja. Clive je cijeli Bengal natjerao na plaćanje poreza britanskoj Istočnoindijskoj kompaniji, koja je stekla veliku moć.

Robert Clive se obogatio zlatom koje je pripadalo bengalskom kralju.

* Ova mehanička igračka je pripadala jednom indijskom kraljeviću. Prikazuje tigra kako proždire britanskog vojnika.

Uspon Britanije

Istočnoindijska kompanija je postupno izgradila veliku vojsku. Predvodili su je britanski vojnici, ali je u njoj bilo i mnogo Indijaca. Vojska je pobjeđivala sve više i više kraljeva i preuzela je vlast nad velikim dijelom Indije.

Indijska pobuna

Mnogi indijski vojnici u britanskoj vojsci postali su nezadovoljni. Smatrali su da Britanci ne poštuju indijske religije i da previše mijenjaju njihovu zemlju. Neki indijski vojnici su 1857. godine u Bengalu pokrenuli pobunu protiv Britanaca.

* Ova slika se zasniva na slici iz 19. stoljeća, koja prikazuje jednu od bitaka Indijske pobune.

Borbe su se širile u mnoge dijelove sjeverne Indije, ali pobunjenici su 1858. poraženi. Britanska vlada je preuzela vlast u zemlji i Indija je postala važan dio britanskog imperija.

Kraljevi i sluge

Nakon pobune neki su indijski kraljevi i dalje živjeli u veličanstvenim palačama, ali više nisu imali nikakvu moć. Većina Indijaca je i dalje bila siromašna, a mnogi su kao sluge radili kod Britanaca.

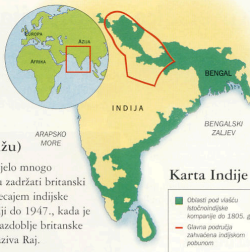
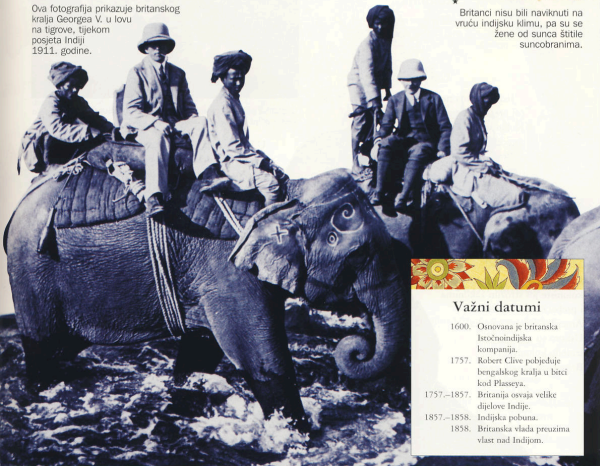
Promjene

Britanci su u Indiji gradili ceste, pruge i škole i narjerali su Indijce da nauče engleski. Mnogi britanski misionari su otišli u Indiju i pokušali uvjeriti Indijce da prihvate kršćanstvo.

Život u Raju (Radžu)

U Indiji je oko 1880. godine živjelo mnogo britanskih obitelji. Pokušavali su zadržati britanski način života, ali su bili i pod utjecajem indijske kulture. Britanci su ostali u Indiji do 1947., kada je ova zemlja stekla nezavisnost. Razdoblje britanske vladavine u Indiji ponekad se naziva Raj.

Ova fotografija prikazuje britanskog kralja Georgea V. u lovu na tigrove, tijekom posjeta Indiji 1911. godine.

Karta Indije

★ Britanci nisu bili naviknuti na vruću indijsku klimu, pa su se žene od sunca štitile suncobranima.

Važni datumi

- 1600. Osnovana je britanska Istočnoindijska kompanija.
- 1757. Robert Clive pobjeđuje bengalskog kralja u bitci kod Plasseyja.
- 1757.–1857. Britanija osvaja velike dijelove Indije.
- 1857.–1858. Indijska pobuna.
- 1858. Britanska vlada preuzima vlast nad Indijom.

Američka revolucija

Do početka 18. stoljeća Britanija je imala 13 kolonija na istočnoj obali Sjeverne Amerike (vidi str. 37). Britanska vlada je strogo vladala kolonijama i tjerala ih na plaćanje većeg poreza od onoga koji su plaćali stanovnici

Britanije. Mnogi kolonisti su to smatrali nepoštenim, pa je izbio pobuna.

Karta trinaest kolonija

Čaj u moru

Jedan veoma nepopularan porez učinio je čaj preskupim za Amerikance.

Kolonisti su se 1773.

godine popeli na brodove koji su dovezli čaj u

bostonsku luku i

pobacali sav čaj u more. To je postalo poznato kao Bostonska čajanka.

Početak borbi

Britanska vlada je kaznila koloniste još strožim zakonima i prebacila je u Sjevernu Ameriku mnogo vojnika. Uskoro su izbile borbe između kolonista i Britanaca.

Oslobodjenje

Kolonisti su se počeli smatrati Amerikancima i željeli su se odvojiti od Britanije. Vode svih 13 kolonija su 1776. potpisale izjavu nazvanu Deklaraciju o nezavisnosti.

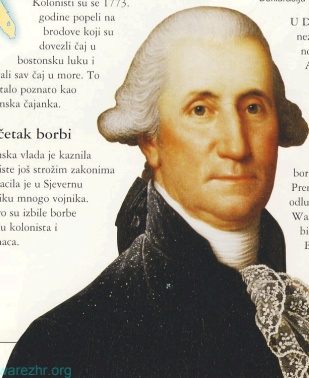
Ova slika prikazuje vode kolonija kako potpisuju Deklaraciju o nezavisnosti.

U Deklaraciji je pisalo da su kolonije sada nezavisna država. Kolonisti su svoju novu državu nazvali Sjedinjene Američke Države (SAD).

Prve bitke

Britanci nisu željeli izgubiti nadzor nad sjevernoameričkim kolonijama, pa su se ogorčeno borili protiv nove američke vojske. Premda su Amerikanci imali odlučnog vođu, Georgea Washingtona, britanski vojnici su bili bolje uvježbani i iskusniji. Britanci su dobili prve bitke i osvojili su nekoliko važnih gradova.

George Washington,
iskusni vojnič
i veliki vođa

Francuski prijatelji

Francuska je 1777. odlučila podržati SAD protiv Britanije. Do tada je američka vojska ojačala, pa su uz pomoć Francuza Amerikanci počeli dobivati bitke. Britanija se 1781. godine nakon duge bitke kod Yorktowna predala i rat je završen.

Ovdje možete vidjeti američku vojsku kako napada britansku utvrdu tijekom bitke kod Yorktowna. Amerikanci su počeli napad noću, kako bi iznenadili Britance.

Amerikanci iz svih 13 kolonija bore se rame uz rame.

Britanci su izgradili zid od zemlje i debela kako bi se zaštitili.

Američka zastava ima 13 pruga, po jednu za svaku od 13 kolonija.

Američki vojnici nose plave odore.

Američki topovi su uništili dio britanskog zida.

Ova puška se zove mušketa.

Metalne topovske kugle

Britanske vojnike su zvali "redcoats" ("crvene košulje").

Nova nacija

Ubrzo nakon rata Britanija je potpisala mirovni sporazum i priznala SAD kao nezavisnu državu. Odvjetnik Thomas Jefferson je 1787. godine napisao niz zakona nove države. Ti zakoni su postali poznati kao američki Ustav. George Washington je 1789. godine izabran za prvog predsjednika SAD.

Važni datumi

- 1773. Bostonska čajanka.
- 4. srpnja 1776. 13 kolonija objavljuje nezavisnost.
- 1777. Francuska pomaže Amerikancima u ratu protiv Britanije.
- 1781. SAD i Francuska pobjeđuju Britaniju.
- 1787. Napisan je američki Ustav.
- 1789. George Washington postaje prvim predsjednikom SAD.

Francuska revolucija

Oko 1780. godine mnogi Francuzi su bili bijesni na svoga kralja Luja XVI. i na način kojim je vladao zemljom. Iako je francuskoj vladi ponestajalo novca, kraljevi plemići su i dalje živjeli u luksuzu i nisu plaćali porez. Za to vrijeme seljaci i radnici su plaćali visoke poreze, a nije bilo dovoljno hrane i posla za sve.

Suočeni s propašću

Godine 1789. vlada više nije imala novca i Francuska je bila u očajnoj situaciji. Kako bi riješio te probleme, kralj je morao sazvati parlament koji se nije okupljao gotovo 200 godina.

Nevolje s porezima

Dio Parlamenta su činili pripadnici srednje klase, poput trgovaca i odvjetnika. Za razliku od plemića, srednja klasa je plaćala porez. Zahtijevali su da svi plaćaju pravedan porez, ali kralj je to odbio. Zato su mnogi Francuzi pobjesnili.

Rušenje Bastille

Masa sirotinje je uz pomoć nekih kraljevih vojnika 14. srpnja 1789. napala i osvojila Bastillu, zatvor u središtu Pariza. Bastilla je kasnije do temelja srušena.

Ova slika prikazuje francuske pobunjenike kako napadaju Bastillu. To je bio početak Francuske revolucije.

Širenje revolucije

Vijest o padu Bastille potaknula je mnoge ljude na pobunu i ubrzo je revolucija izbilila u cijeloj Francuskoj. Srednja klasa je preuzela vlast, a kralj je 1793. godine pogubljen.

Maximilien Robespierre, vođa francuskog naroda za vrijeme Vladavine terora

Vladavina terora

Revolucija je ubrzo postala veoma nasilna. Kraljica je pogubljena, kao i tisuće plemića i svih onih za koje bi se pretpostavilo da su protivnici revolucije. Ovo razdoblje je nazvano Vladavina terora.

Ovo je giljotina, sprava koju su revolucionari koristili za pogubljenja neprijatelja.

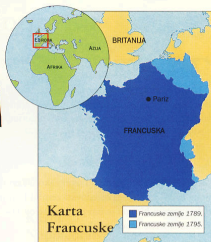
★

Pobunjenici su provalili vrata zatvora.

Neke zgrade su zapaljene.

Seljaci umjesto oružja koriste svoje alate.

Rat u Europi

Revolucionari su obećali pomoć pobunjenicima i drugih naroda. Francuska je počela napadati susjedne zemlje. Mnogi europski vladari su se zabrinuli i željeli su zaustaviti revoluciju. Nekoliko zemalja, poput Britanije i Austrije, 1793. je napalo Francusku. Do 1795. Francuzi su pobjedili većinu neprijatelja i osvojili nove teritorije u Europi.

Francuski pobunjenici su nosili ovakve crveno-bijelo-plave vrpce.

★

Važni datumi

Svibanj 1789. Luj XVI. saziva sjednicu Parlamenta.

14. srpnja 1789. Revolucionari osvajaju Bastillu.

1793. Luj XVI. je pogubljen.

1793.-1794. Vladavina terora.

1793.-1795. Francuska ratuje s većim dijelom Europe.

Napoleonovo carstvo

Tijekom ratova koji su uslijedili nakon Francuske revolucije, sjajni mladi vojskovođa po imenu Napoleon Bonaparte izborio je mnogo pobjeda za francusku vojsku. Napoleon je postao omiljen i moćan, pa je 1799. godine preuzeo vlast u Francuskoj.

Novi zakoni

Napoleon je donio mnogo novih zakona; svi u Francuskoj su mogli posjedovati zemlju i pronaći dobar posao. No, on je bio i veoma strog vladar, koji je želio što više moći za sebe.

Napoleon kao car

Napoleon se 1804. godine proglasio carem Francuske. Njegova vojska je ostvarila niz spektakularnih pobjeda. Do 1812. godine je osvojio veći dio zapadne Europe. Napoleon je vladao iz Pariza, a dijelove carstva je povjerio svojim rođacima.

Poraz na moru

Jedina zemlja koju Napoleon nije uspio zauzeti bila je Britanija. Britaniju je bilo teško napasti jer je imala jaku mornaricu. Britanci su pobijedili Francuze 1805. godine kod rta Trafalgar, u južnoj Španjolskoj. Britanci su poticali i druge zemlje da se suprotstave Napoleonu.

Napoleon Bonaparte na portretu Jacquesa Louisa Davida iz 1801. godine

Ova slika iz 19. stoljeća prikazuje bitku kod Trafalgara.

Francuski i britanski brodovi su se primaknuli jedni drugima na doseg topova.

Katastrofa u Rusiji

Napoleon je 1812. godine napao Rusiju. Dobio je nekoliko bitaka, a onda je vojsku poslao na Moskvu. Ali ruski vojnici su zapalili grad i odnijeli svu hranu.

Napoleonova vojska je morala napustiti Moskvu i usred ledene zime krenuti natrag prema Francuskoj. Tisuće vojnika je umrlo na povratku, a Napoleonov pokušaj osvajanja Rusije završio je katastrofom.

Napoleon Bonaparte

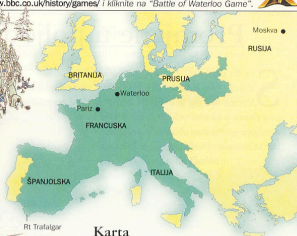
Napoleonova vojska se povlači iz Moskve.

Neprijatelji u Europi

Kada je Napoleonov napad na Rusiju propao, mnoge europske zemlje su se udružile protiv njega. Francuska vojska je izgubila nekoliko velikih bitaka, a Napoleon je 1814. zarobljen i zatočen.

Rt Trafalgar

Karta Napoleonovog carstva

Napoleonove zemlje 1812. g.

Napoleonov pad

Godinu dana nakon zarobljavanja Napoleon je pobjegao i ponovo preuzeo vlast u Francuskoj. Ali nakon samo stotinu dana vladavine Britanci i Prusi su ga konačno pobijedili u bitci kod Waterlooa. Napoleon je prognan na otočić Sveta Helena, usred Atlantskog oceana. Tamo je i umro, 1821. godine.

Važni datumi

- 1799. Napoleon preuzima vlast u Francuskoj.
- 1805. Bitka kod Trafalgara.
- 1805.–1812. Napoleon osvaja veći dio zapadne Europe.
- 1812. Napoleon napada Rusiju, ali je prisiljen na povlačenje.
- 1814. Napoleon je poražen i zarobljen.
- 1815. Napoleon se vraća na vlast, ali je poražen kod Waterlooa.
- 1815.–1821. Napoleon je u prognostvu na otoku Sveta Helena.

Promjene u poljodjelstvu

Sve do pred kraj 17. stoljeća, poljodjelstvo je u Europi bilo jednako kao i prije više stotina godina. Većina obitelji je uzgajala hranu za sebe, na malim parcelama u okviru velikih oranica koje su pripadale zemljoposjednicima. Nije bilo poljoprivrednih strojeva i sve se moralo obavljati s tek nekoliko jednostavnih ručnih alati.

Početkom 18. stoljeća u Britaniji i Nizozemskoj su se pojavile nove zamisli i strojevi, koji su se brzo raširili po cijeloj Europi. Te promjene su postale poznate kao Agrarna revolucija.

Ova slika prikazuje kako su izgledala britanska sela oko 1800. godine.

Ovaj čovjek plugom obavlja duboko oranje.

Sijanje sjemena

Jedan od najvažnijih novih strojeva bila je sijačica koju je izmislio engleski seljak po imenu Jethro Tull. Umjesto da sjeme po njivi razbacuju ručno, ljudi su ga mogli pomoću sijačice ubacivati ravno u brazde. To je značilo da je mnogo manje sjemena padalo izvan brazdi i ptice ga nisu mogle pojesti.

Plodored

Kada se na njivi iz godine u godinu sije isti usjev, zemljište postupno propada. Zato su seljaci poneku njivu uvijek ostavljali nezasijanu, kako bi se zemlja "odmorila". No, u 18. stoljeću neki su seljaci otkrili da zemlju mogu "odmoriti" i time što će na njivi svake godine sijati drugi usjev. Taj novi sustav je nazvan plodored. Tako su seljaci mogli svake godine koristiti sve svoje njive i uzgajati više hrane.

Krumpir

Repa

Kukuruz

Novi usjevi koje su u 18. stoljeću uzgajali europski seljaci

Na ovaj njivi je posijana pšenica. Sijedeće godine će biti zasijana repa.

Stajsko gnojivo (balega) se razbacuje po njivi da pomogne rast usjeva.

Seoska krma

Seoska prodavaonica

Ovaj otvoreni prostor je seoska utrina.

Sijačica se koristi za polaganje sjemena u brazde.

Zemljoposjednik jaše selom i nadgleda svoju zemlju.

Bolja stoka

Neki seljaci su počeli za razmnožavanje koristiti samo najkrupnije i najzdravije životinje. Te životinje su često imale napredan pomladak, pa su tijekom vremena domaće životinje postale krupnije i mogle su prehranjivati više ljudi.

Bogati seljaci su naručivali slike na kojima će njihove životinje, poput ove ovce, biti naslikane krupnije nego u prirodi.

Njive i ograde

Neki britanski zemljoposjednici su shvatili da je usjeve praktičnije uzgajati na velikim njivama nego li na malim parcelama. Preuzeli su parcele od obitelji koje su na njima uzgajale hranu samo za sebe i spojili ih u velike oranice.

Zemljoposjednici su podigli ograde i zasadili živice oko svojih njiva, a seljacima su zabranili pristup. To je značilo da mnogi ljudi više nisu imali gdje uzgajati hranu za sebe, pa su ili radili za zemljoposjednika, ili su tražili posao u gradu.

U ovoj kući živi seoski svećenik.

Crkva

Ova kuća pripada bogatom zemljoposjedniku koji je vlasnik većine zemlje u selu.

Zemljoposjednik je podijelio zemlju na oranice.

Ovo njiva je posađena živica.

Parni stroj

Oko 1850. godine neki su seljaci počeli koristiti strojeve na parni pogon (vidi str. 52). Ti su strojevi korišteni za žetvu, oranje i za crpljenje vode s močvarnog tla.

Ovo su seljaci s pamom vršilicom. Taj stroj odvajao zrno od klasova.

Zemljoposjednik je izgradio ove kolibe za seljake koji rade za njega.

Ova obitelji u potrazi za poslom odlazi u grad.

Industrijska revolucija

U 18. stoljeću su se u Britaniji dogodile mnoge promjene u načinu života i rada.

Promjene su se raširile po cijelom svijetu i nazvane su Industrijska revolucija.

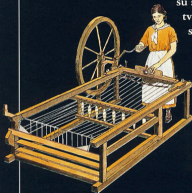

Rudnici ugljena

Para za parne motore dobiva se iz uzavrele vode, a za zagrijavanje vode su bile potrebne velike količine ugljena. Otvoreni su duboki rudnici ugljena, u kojima su radili muškarci, žene i djeca. Rad u rudnicima je bio vrlo opasan i mnogi su ljudi poginuli ili bili ozlijeđeni.

Novi strojevi

Početkom 18. stoljeća većina ljudi u Britaniji je živjela na selu. Mnogi seljaci su obrađivali zemlju, ali neki su radili i kod kuće: preli su i tkali vunu i pamuk. Takav način života se počeo mijenjati oko 1700. godine, kada su britanski pronalazači izmislili strojeve koji vrlo brzo pređu i tkaju. Strojevi su bili preveliki i preskupi da ih ljudi koriste kod kuće, pa su samo bogataši gradili tvornice s mnogo strojeva.

★ Ovak stroj za pređu mogao je ispresti ne jednu, nego 16 niti istodobno. Zvali su ga Spinning Jenny.

★ Djeca rade u rudniku ugljena

Parni pogon

Za pokretanje strojeva najprije se koristila voda, pa su se sve tvornice gradile u blizini rijeka. Tada je James Watt 1782. godine izumio parni stroj. Uskoro su stotine parnih motora pokretale strojeve u tvornicama širom Britanije.

Tvornice i gradovi

Oko tvornica su uskoro niknuli gradovi, jer su tisuće ljudi napuštale selo kako bi radile na novim strojevima. Ljudi su morali raditi po cijeli dan, a u tom radu na novim strojevima ozljede su bile vrlo česte.

Tijekom Industrijske revolucije je za proizvodnju strojeva, brodova, vlakova i mostova korišteno željezo. Ovo je prvi željezni most na svijetu, sagrađen u Coalbrookdaleu, Engleska, 1779. godine.

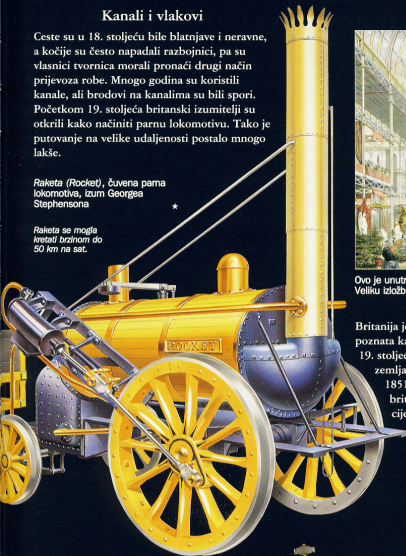

Kanali i vlakovi

Ceste su u 18. stoljeću bile blatnjave i neravne, a kočije su često napadali razbojnici, pa su vlasnici tvornica morali pronaći drugi način prijevoza robe. Mnogo godina su koristili kanale, ali brodovi na kanalima su bili spori. Početkom 19. stoljeća britanski izumitelji su otkrili kako načiniti parnu lokomotivu. Tako je putovanje na velike udaljenosti postalo mnogo lakše.

Raketa (Rocket), čuvena parna lokomotiva, izum Georgea Stephensona

Raketa se mogla kretati brzinom do 50 km na sat.

Razbijači strojeva

Novi strojevi su radili tako brzo, da ljudi koji su tkali kod kuće nisu više mogli od toga živjeti. Neki od njih su se naljutili, pa su pokušali uništiti strojeve. Najčuveniji razbijači strojeva bili su ludisti, nazvani tako po svome predvodniku, Nedu Luddu.

No, ludisti nisu mogli zaustaviti industrijsku revoluciju, a broj tvornica je i dalje rastao.

Luddite

Britanski bum

Ovo je unutrašnjost Kristalne palače, izgrađene za Veliku izložbu 1851. godine.

Britanija je imala toliko tvornica da je postala poznata kao "radionica svijeta". Do početka 19. stoljeća postala je vrlo bogata i moćna zemlja. Na Velikoj izložbi u Londonu 1851. svoje su strojeve izložili mnogi britanski izumitelji. Milijuni ljudi iz cijelog svijeta došli su se diviti tim novim izumima.

Važni datumi

- 1767. James Hargreaves je izumio stroj za pređu.
- 1782. James Watt je izumio parni stroj.
- 1804. Richard Trevithick gradi prvu parnu lokomotivu koja prugom vuče wagone.
- 1811. Ludisti uništavaju strojeve.
- 1825. Britanijom počinju vozači prvi putnički vlakovi.
- 1829. George Stephenson konstruira Raketu.
- 1851. Velika izložba u Londonu.

Život u novim gradovima

Do sredine 19. stoljeća u mnogim su dijelovima Britanije postojale tvornice, a oko njih su niknuli veliki gradovi. Iako su se vlasnici tvornica obogatili i živjeli u velikim kućama, radnici su imali vrlo male plaće i bili su veoma siromašni. Živjeli su u prljavim, prenaseljenim dijelovima grada koji su se zvali slamovi.

Ova slika prikazuje dio britanskog grada oko 1850. godine.

Život u slamovima

Tvornički radnici su živjeli u nizovima kućica u uskim ulicama. Kuće nisu imale ni vodovoda ni kanalizacije, zrak je bio prepun tvorničkog dima, a ulice su bile prljave, pa su se bolesti brzo širile. Bilo je mnogo zločinaca, jer su neki siromasi morali krasti hranu ili novac da bi preživjeli.

Gust dim iz tvornica zagađuje zrak.

Traonica

U svakoj kućici živi i po 20 ljudi.

Plinska svjetiljka

Vlasnik tvornice se vozi u kočiji.

Jarak prepun smrdljivog otpada

Ovaj policajac proganja lupčeta

Ljudi uzimaju vodu u uličnih crpki.

Ovaj dječak je dimnjakar. Zараđuje za život tako što se zavlada u dimnjake i čisti ih.

Ubožnice

Ljude koji nisu imali novca ili nisu imali posla slalo se da žive u takozvanim ubožnicama, koje su više sličile zatvoru. Ljudi su u njima morali po cijeli dan raditi i teško su se mogli opet dočepati slobode. Obitelji su bile razdvojene i gotovo se uopće nisu mogle vidati.

Prve promjene

Članovi sindikata i neki bogati ljudi vršili su pritisak na vladu da olakša život sirotnjini. U drugoj polovici 19. stoljeća tvornice su postale sigurnije i građane su bolje kuće. Vodovod i kanalizacija su učinili ulice čistijima, a to je spriječilo širenje bolesti.

Radnički prosvjedi

Mnogi radnici, poput ovih proizvođača žigica, poboljšavali su od opasnih kemikalija s kojima su morali raditi.

Mnogi su tvornički radnici smatrali da se prema njima nepravedno postupa, pa su počeli osnivati udruženja nazvana sindikati. Sindikati su zahtijevali bolje plaće, kraće radno vrijeme i sigurnije uvjete rada.

Vlada je u prvi mah zabranjivala sindikate, ali su oni 1825. postali zakoniti. Kada su se članovi sindikata željeli zbog nečega pobuniti, prekidali su rad i stupali u štrajk.

Školovanje

U 19. stoljeću roditelji su morali plaćati školovanje svoje djece, pa djeca iz siromašnih obitelji nikada ne bi naučila čitati i pisati. Tijekom sljedećih stotinu godina doneseni su zakoni koji omogućavaju besplatno školovanje. Početkom 20. stoljeća sva djeca su morala do 12. godine ići u školu. Škole su bile veoma stroge, a učitelji su često tukli učenike.

Skupina djece iz londonskih siamova

Bogati ljudi, poput odvjetnika i tvorničara, žive u velikim kućama na rubu grada.

Vlak koji vuče parni lokomotiva

Kuće su izgrađene u nizovima, jedna uz jednu.

Dvorišni nužnik

Godina revolucija

Do 1848. godine mnogi su ljudi u Europi bili nezadovoljni svojim vladarima i željeli su sudjelovati u odlučivanju o upravljanju svojom zemljom. U mnogim zemljama nije za sve bilo dovoljno posla i ljudi su gladovali. Sjetili su se Francuske revolucije iz 1789. i pomislili da bi nova revolucija mogla riješiti njihove probleme.

Godina kaosa

U veljači 1848. godine izbila je pobuna u Parizu i pobunjenici su preuzeli vlast u Francuskoj. Kada su ljudi u drugim zemljama za to čuli, Europu je zahvatio val revolucija. Godina 1848. ostala je zapamćena kao godina revolucija.

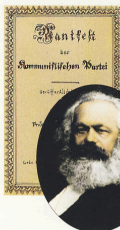
Do kraja 1849. godine revolucije su propale i većina starih vladara se vratila na vlast. No, vladari u cijeloj Europi su shvatili da će morati više skrbiti o svome narodu.

Nove ideje

U isto vrijeme dok su se Europom širile revolucije, pojavile su se nove ideje koje su promijenile način razmišljanja.

Britanska skupina zvana čartisti zahtijevala je 1848. pravo glasa za muškarce iz svih klasa. Iste godine je njemački filozof Karl Marx napisao knjigu Komunistički manifest.

Tu je pisalo da se radnici cijelog svijeta trebaju ujediniti kako bi stekli veću moć.

Karl Marx i naslovna stranica Komunističkog manifesta

Pobunjenici su za podizanje barikada na ulicama koristili sve na što su nailazili. Ovo je dio plakata koji prikazuje francuske pobunjenike kako brane barikadu.

Nove nacije

Početkom 19. stoljeća današnje Grčka, Italija i Njemačka nisu postojale. Njemačka i Italija su se sastojale od mnoštva malih država, a nekima od njih su vladale strane sile. Grčka je bila dio turskog Otomanskog carstva.

Ustanak u Grčkoj

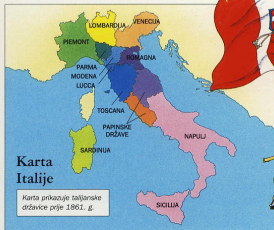
Grci koji su živjeli pod Otomanskim carstvom odlučili su se 1827. godine udružiti u borbi protiv Turaka. Pobunjenici su pobijedili Turke i osnovali nezavisno kraljevstvo – Grčku.

Grčki vojnici se bore za nezavisnost

★

Ujedinjenje Italije

Talijanske države Piemont i Sardinija, pod vladavinom grofa Camilla Cavoura, preuzele su 1859. vlast nad većim dijelom sjeverne Italije. U isto vrijeme je vojnik po imenu Giuseppe Garibaldi poveo vojsku pobunjenika koji su osvojili veliki dio južne Italije. Grof Cavour i Garibaldi su se 1860. godine dogovorili ujediniti sjeverne i južne države i godinu dana kasnije stvorena je nova država, Italija.

Karta Italije

Karta prikazuje talijanske države prije 1861. g.

Giuseppe ★
Garibaldi

Karta Njemačke

Premijer Pruske Otto von Bismarck bio je odlučan vladar. Ova karikatura iz 1800. godine prikazuje ga kako metlom čisti njemačke pobunjenike.

Ujedinjenje Njemačke

Do 1815. godine najmoćnija je njemačka država bila Prusija, kojom je vladao kralj Wilhelm I., a premijer joj je bio Otto von Bismarck. Prusija je već osvojila Westfaliju, a postupno je preuzimala vlast i nad mnogim drugim njemačkim državicama. Prusija je ostvarila velike pobjede nad Austrijom i Francuskom, a 1871. godine su i ostale države odlučile udružiti se u novu, jedinstvenu državu. Njemačka se ujedinila, a Wilhelm je postao njezinim prvim carem, ili kajzerom.

Važni datumi

- 1827. Grčka postaje nezavisna država.
- 1848. Revolucije u mnogim europskim zemljama.
- 1861. Ujedinjenje Italije.
- 1871. Ujedinjenje Njemačke.

Revolucije u Južnoj Americi

Od 16. stoljeća Španjolska i Portugal su imali velike kolonije u Južnoj Americi. Kolonijama su vladali bogati zemljoposjednici, ali većina Južnoamerikanaca je bila siromašna.

Borba za slobodu

Početkom 19. stoljeća mnogi su se Južnoamerikanci željeli osloboditi stranih vladara i stvoriti vlastitu državu. Portugal je 1822. dozvolio nezavisnost Brazilu, ali Španjolci su bili odlučni zadržati svoje teritorije. To je značilo da su se španjolske kolonije morale boriti za nezavisnost.

Pobunjenik Bolivar

Najčuveniji južnoamerički pobunjenik bio je Simon Bolivar iz sjeverne kolonije Venezuele. Bolivar je postao zapovjednikom venezuelske pobunjeničke vojske 1811. godine i tri se godine borio protiv Španjolske, dok napokon nije poražen.

Ovo je portret Simona Bolivara. Bio je odlučan osloboditi Južnu Ameriku španjolske vlasti.

Preko planina

Bolivar je shvatio da u Venezueli neće moći poraziti ogromnu španjolsku vojsku, pa je isplanirao iznenadni napad na susjednu koloniju, Novu Granadu. Godine 1819. je poveo vojsku na opasno putovanje preko Anda, u Novu Granadu. Tu je pobijedio španjolsku vojsku i pomogao koloniji da postane nezavisna država, današnja Kolumbija.

Stanovnici Nove Granade s Bolivarovim vojnicima proslavljaju nezavisnost.

Ovi planinski vrhovi u Venezueli dio su planinskog lanca Anda. Simon Bolivar je na putu za Novu Granadu s vojskom prešao preko ovih planina.

Pobjeda nad Španjolskom

Bolívar se sljedećih nekoliko godina kretao Južnom Amerikom, boreći se protiv Španjolaca u različitim kolonijama. Godine 1821. je napokon oslobodio i svoju domovinu, Venezuelu, a sljedeće godine je Španjolce porinuo i iz Ekvadora.

San Martín

Drugi veliki pobunjenički vođa bio je Jozé de San Martín, koji je izborio nezavisnost Čilea i Argentine. Oslobodio je i veći dio Perua, gdje su Španjolci bili osobito snažni.

Portret iz 19. stoljeća prikazuje Jozéa de San Martína.

Peru i Bolivija

Simon Bolívar je 1824. potisnuo Španjolce iz ostatka Perua. Tada je dio Perua pretvorio u novu državu, koja je po njemu dobila ime Bolivija.

Sloboda i rat

Do 1830. godine sve su južnoameričke kolonije stekle nezavisnost. Međutim, u godinama koje su slijedile izbijali su brojni ratovi između novih država, a Južnoamerikanci su i dalje teško živjeli.

Karta Južne Amerike

Španjolski teritoriji 1800.
Portugalski teritoriji 1800.

Važni datumi

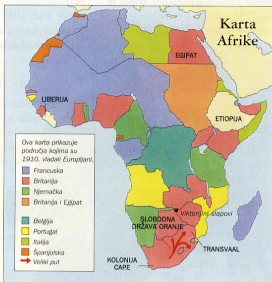
- 1808. Neke južnoameričke kolonije započinju borbu protiv Španjolske.
- 1816.-1824. Bolívar i San Martín pomažu oslobođenje mnogih kolonija.
- 1822. Portugal priznaje nezavisnost Brazila.
- 1825. Bolívar osniva nezavisnu Boliviju.
- Do 1830. Sve južnoameričke kolonije stječu nezavisnost.

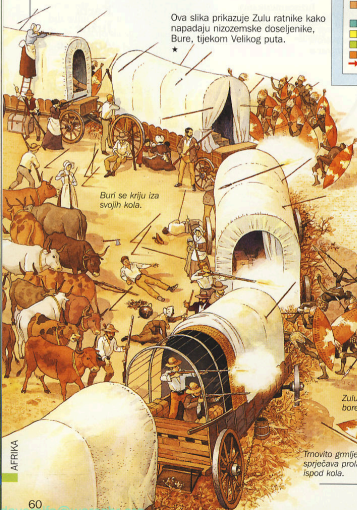
Svada oko Afrike

Ogromni afrički kontinent stotinama je godina bio podijeljen na kraljevstva kojima su vladali moćni afrički vladari. Nizozemci su 1652. na jugu Afrike osnovali koloniju Cape, a do početka 19. stoljeća francuski, britanski i portugalski trgovci su osnovali naselja uzduž obale. No, veći dio Afrike je i dalje Europljanima bio nepoznat.

Svaki su se počele mijenjati u 19. stoljeću, kada su europske zemlje počele osnivati kolonije. Europljani su se nadali da će u Africi pronaći zlato i dragulje, pa su se žestoko međusobno sukobljavali. Ti sukobi su nazvani "svada oko Afrike".

Ova slika prikazuje Zulu ratnike kako napadaju nizozemske doseljenike, Bure, tijekom Velikog puta.

Veliki put

Britanija je 1806. godine osvojila koloniju Cape. Većina stanovništva u njoj bili su nizozemski farmeri, zvani Buri, koji su bili veoma nezadovoljni britanskom upravom.

Tisuće Bura je 1836. krenulo na dugo putovanje u potrazi za drugim mjestom za život. To putovanje postalo je poznato kao Veliki put. Buri su na kraju pronašli nova područja i osnovali dvije kolonije, Transvaal i Oranje.

Zulu ratovi

Afričko pleme čiju zemlju su Buri zaposjeli zvalo se Zulu. Zulu ratnici su godinama pokušavali povratiti svoju zemlju i hrabro su se borili protiv Bura. No, Britanci su pomogli Burima, pa su Zulu plemena pobijedena 1879. godine.

Zulu ratnici se bore kopljima.

Trnovito grmlje sprječava prolaz iza kola.

Istraživanje Afrike

Iako su se Europljani smislili na obalama Afrike, mnoge je bilo strah smrtonosnih bolesti i divljih zvijeri za koje su mislili da se nalaze u unutrašnjosti. No, odvažni istraživači su ipak odlazili na opasne ekspedicije. Najpoznatiji je bio misionar David Livingstone, koji je istražio velike dijelove Afrike i napravio prve njezine karte.

Burski ratovi

Ovo su burski vojnici. Većina ih nije imala pravu vojnu obuku, ali su se odlučno borili u obrani svoje zemlje.

Usprkos sporazumu iz Berlina, Europljani su se nastavili pripremati oko kolonija. Britanija je 1899. pokušala preoteti nizozemske kolonije, pa je izbio rat između Britanaca i Bura. Britanci su zarobili mnoge Bure i uništili im imanja, pa su Buri bili prisiljeni na predaju. Burske zemlje su 1902. postale dijelom Britanskog imperija.

Europa dolazi

Oko 1880. godine mnoge su europske zemlje počele osvajati afričke zemlje. Nove države, Italija i Njemačka, bile su naročito željne izgradnje svojih imperija, pa su Europljani uskoro osvojili velika prostranstva. Afrikanici koji su im se pokušavali suprotstaviti bili su ubijeni.

Ovo su Viktorijini slapovi na jugu Afrike. Britanski istraživač David Livingstone je bio prvi Europljanin koji ih je ugledao, 1855. godine.

Europa preuzima vlast

Europski vladari su se 1884. godine sastali u Berlinu i odlučili međusobno podijeliti Afriku. Svaka zemlja je uzela po jedan dio kontinenta i na kraju su slobodne ostale samo Etiopija i Liberija (vidi kartu). Novi vladari su često ugnjetavali Afrikance, koji su zato podizali ustanke protiv Europljana.

Važni datumi

- 1806. Britanija zauzima koloniju Cape.
- 1836.–1845. Veliki put.
- 1841. David Livingstone počinje istraživati Afriku.
- 1879. Poraz Zulua.
- 1884. Europske zemlje međusobno dijele Afriku.
- 1902. Britanci pobjeđuju Bure. Transvaal i Oranje postaju dijelom Britanskog imperija.

Američki građanski rat

Sredinom 19. stoljeća sjeverni i južni dijelovi Sjedinjenih Država su se počeli jako razlikovati. Na sjeveru je bilo mnoštvo velikih gradova, a jug je uglavnom bio poljoprivredno područje.

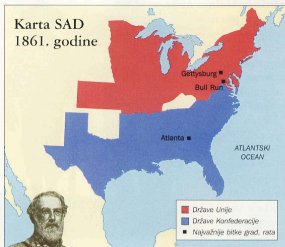
Ropstvo na jugu

U južnim državama dva najvažnija usjeva bili su pamuk i duhan, koji su se uzgajali na ogromnim imanjima nazvanim plantaže. Iz Afrike su dovezene tisuće ljudi kako bi radili kao robovi na plantažama. No, na sjeveru je ropstvo bilo zabranjeno, a to je dovelo do velikih neslaganja između stanovnika Sjevera i Juga.

Podjela SAD-a

Godine 1860. je za predsjednika SAD-a izabran Abraham Lincoln. Lincoln je bio protivnik ropstva, što je ljutilo mnoge Južnjake. Skupina južnih država se odlučila odcijepiti i osnovati svoju nezavisnu državu.

Karta SAD
1861. godine

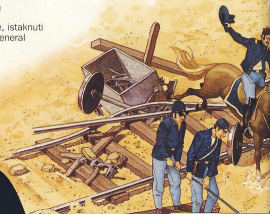
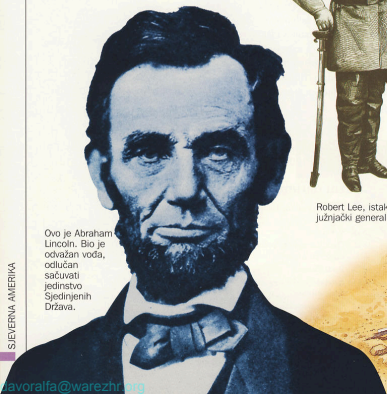

Robert Lee, istaknuti
južnjački general

Rat započinje

Američka vlada je južnim državama rekla kako nemaju pravo na odcjepljenje, pa je 1861. izbio građanski rat. Tijekom četiri godine su se vodile borbe između Unije, na sjeveru, i Konfederacije, na jugu. Unija je imala više vojnika i bolje oružje, ali Konfederacija je imala sjajne generale, a južnjačke trupe su se odlučno borile za nezavisnost. Južnjaci su početkom rata odnijeli mnogo pobjeda.

Ovo je Abraham Lincoln. Bio je odvažan vođa, odlučan sačuvati jedinstvo Sjedinjenih Država.

Unija napreduje

Vojaska Unije je 1863. odnijela važnu pobjedu kod Gettysburga, u Pennsylvaniji. Nakon te pobjede vojska Unije je počela napredovati na jug, paleći i uništavajući gradove i farme. Brodovi Unije su opkolili južnjačke luke i spriječili Konfederaciju u donošenju hrane i oružja.

Kraj rata

Uskoro su postrojbe Konfederacije oslabile i zavladała je glad i neimaština. Do 1865. godine veliki su dijelovi Juga opustošeni, a Konfederacija je kapitulirala. Rat je bio završen, ali na obje strane su poginule stotine tisuća vojnika.

Problematičan mir

Nakon građanskog rata SAD-e su se ponovo ujedinile. Ropstvo je zabranjeno, a tisuće crnih robova je oslobođeno. Ipak, između Sjevera i Juga je i dalje bilo problema. Pet dana po svršetku rata Abrahama Lincolna je ubio fanatični Južnjak, a u mnogim državama Juga crnci su i dalje bili prezreni.

Ova slika prikazuje vojnike Unije kako uništavaju južnjački grad.

Zastava Konfederacije

Važne zgrade, poput tvornica i banaka, zapaljene su.

Ovaj vojnika maše zastavom Unije.

Vojnici Unije uništavaju prugu kako je Konfederacija ne bi mogla koristiti.

Važni datumi

- 1860. Abraham Lincoln postaje predsjednikom SAD.
- Travanj 1861. Početak građanskog rata.
- 1863. Bitka kod Gettysburga.
- 1863.–1865. Vojaska Unije uništava mnoge južnjačke gradove.
- Travanj 1865. Kraj građanskog rata. Lincoln je ubijen.

Rast SAD-a

Početkom 19. stoljeća Sjedinjene Američke Države su bile velika i napredna država. Tijekom sljedećih stotinu godina SAD su osvojile velike nove teritorije, a milijuni ljudi su pohrlili naseliti se u novoj i uzbudljivoj zemlji.

Kupovina zemlje

Francuska je od 1700. godine u središtu sjevernoameričkog kontinenta posjedovala veliku koloniju Louisianu, ali američka vlada ju je 1803. godine kupila od Francuza. Tom kupovinom veličina SAD-a je udvostručena. Amerikanci su se počeli naseljavati na novim područjima i osnivati nove savezne države.

Rat s Meksikom

Mnogi ljudi iz SAD-a naseljavali su se na jugu, u Texasu, koji je bio pod vlašću Meksika. Teksašani su 1835. godine proglasili nezavisnost od Meksika. Meksikanci su se borili kako bi zadržali Texas, ali su nakon dvije godine izgubili rat. Texas se 1845. pridružio SAD-u.

Ovo je Davy Crockett, koji se na strani Tekšašana borio protiv Meksika. Poginuo je u bitci kod Alamo, nedaleko od tekšaškog grada San Antonija.

Pokret na zapad

Ljudi su se postupno selili sve dalje na zapad, a vlada je poticala naseljenike, pionire, da idu sve dalje. Kada je u Kaliforniji 1848. godine pronađeno zlato, mnogi ljudi su pohitali da se tamo nasele, nadajući se bogatstvu.

Pioniri na putu za Kaliforniju u vrijeme Zlatne groznice

Mnogo obitelji je putovalo zajedno, u takozvanim karavanama.

Ova fotografija prikazuje stjenovitu dolinu u državi Utah, jedno od mjesta kuda su pioniri prolazili na svojem teškom putovanju na zapad.

Dinastije Ming i Ch'ing

Ogromnim kineskim carstvom tisućama godina su vladali moćni carevi. U 14. stoljeću vlast u Kini je preuzela nova dinastija. Nazvana je dinastija Ming, a njezini predstavnici su vladali sljedećih 280 godina.

Zabranjeni grad

Carevi dinastije Ming su vladali iz grada na sjeveru, Bejinga (danas Peking). Tu su živjeli u fantastičnoj utvrđenoj palači, nazvanoj Zabranjeni grad. U palaču su smjeli ulaziti samo članovi carske porodice, savjetnici i sluga.

Umjetnost i medicina

U vrijeme dinastije Ming Kinezi su izrađivali profinjene vaze i elegantan drveni namještaj. Osim toga, stvarali su prekrasne vrtove i divno ilustrirane knjige. Liječnici su liječili pacijente zabadanjem igala u kožu. To se liječenje naziva akupunktura i koristi se i danas.

Ukrašena vaša
iz razdoblja
dinastije Ming

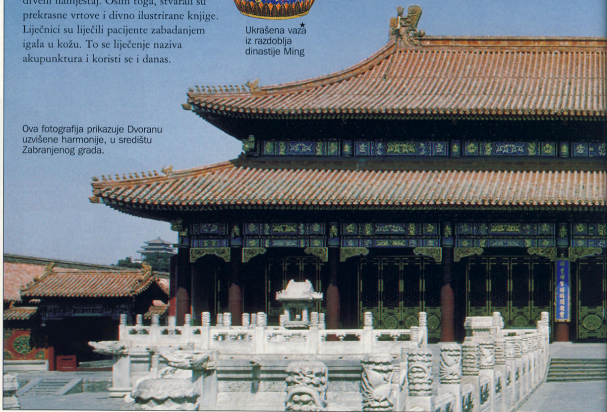
Kina i svijet

Do 1500. godine Kina je bila gotovo sasvim izolirana od ostatka svijeta. Carevi dinastije Ming su sve strance smatrali divljacima i nisu im dozvoljavali ulazak u Kinu. Strani trgovci su smjeli zalaziti samo u neke kineske luke.

Problemi dinastije Ming

Kina je dugo živjela u miru, ali u 16. stoljeću počele su nevolje. Južnu obalu su napadali japanski gusari i krijumčari, a sjeverne granice su napadala mongolska plemena. Kako bi se zaštitili od tih napada, carevi su obnovili Veliki kineski zid, izgrađen u drevna vremena. Zid su čuvala tisuće vojnika.

Ova fotografija prikazuje Dvoranu uzvišene harmonije, u središtu Zabranjenog grada.

Kineski pobunjenici

Sredinom 17. stoljeća mnogi Kinezi su bili bijesni na vladare, jer nije bilo dovoljno hrane, a plaćali su visoke poreze. Pobune su izbile u mnogim krajevima, a zemlja je zapala u kaos.

Napad Mandžuraca

Pobunjenici su 1644. osvojili Bejing, a posljednji car dinastije Ming je izvršio samoubojstvo. Carski savjetnici su zamolili Mandžurce, pleme sa sjevera, da im pomognu protiv pobunjenika. Ali Mandžurci su iskoristili situaciju i zauzeli Bejing. Postupno su osvajali zemlju i do 1681. ovladali cijelom Kinom.

Karta Kine

Carstvo Ming
Područja koja je osvojila
dinastija Ch'ing
Veliki zid

Mandžurski
ratnici na slici
kineskog
umjetnika

Dinastija Ch'ing

Mandžurski vladari su osnovali novu dinastiju, Ch'ing, koja je trajala sve do 1912. godine. Osvojili su velika prostranstva na sjeveru i zapadu. Osim toga, skrbili su kako bi Kina ostala izdvojena od ostatka svijeta.

Promjene u Kini

Tijekom 18. stoljeća europski trgovci su željeli kupovati kinesku robu, osobito svilu i čaj. Ali carevi dinastije Ch'ing nisu željeli strance u svojoj zemlji, pa su Europljani smjeli trgovati samo u luci Canton.

K'ang Hsi, moćan mandžurski car

★

Opijumski rat

Vladini službenici su 1839. godine spalili tisuće sanduka opijuma, a car je zabranio svaku trgovinu s Britanijom. Britanci su se na to razbjesnili, pa su napali Kinu. Britanci su imali puno bolje brodove i oružje, pa su lako pobijedili kinesku mornaricu. Nakon što je izgubila rat, Kina je morala dozvoliti britanskim trgovcima pristup u mnoge kineske luke.

Ova britanska slika iz 19. stoljeća prikazuje uništenje kineskih brodova tijekom Opijumskog rata.

Srebro i opijum

Mandžurski carevi su tjerali europske trgovce da za robu plaćaju srebrom, što je Europljanima bilo jako skupo. Oko 1720. godine Britanci su počeli Kinezima plaćati opijumom, vrstom droge.

Mnogi Kinezi su počeli pušiti opijum, ali carevi to nisu odobravali, pa je pušenje opijuma 1813. godine zabranjeno. Ali Britanci su nastavili kineskim trgovcima prodavati opijum, a carsku vladu je to veoma razbjesnilo.

Euroljani napreduju

Uskoro su i druge europske zemlje natjerale Kineze da trguju s njima. Slale su vojsku u Kinu i zauzele brojne luke. Euroljani su željeli Kineze uvjeriti da prime kršćanstvo, pa su počeli u Kinu slati misionare.

Pobuna u Taipingu

Mandžurski carevi su u 19. stoljeću imali i drugih problema. Vlast im je oslabila, a 1850. godine izbila je takozvana Taipinška pobuna. Više od deset godina seljaci su u cijeloj Kini napadali plemiće i uništavali gradove. Do vremena kada su carevi 1864. godine povratili vlast poginulo je više od 20 milijuna ljudi.

Pokušaji promjena

Neki Kinezi su mislili da Kina može prevladati probleme samo ako postane sličnija europskim državama. Poticali su vladu na izgradnju tvornica i pruga, ali promjene su išle sporo.

Boksterski ustanak

Mnogi Kinezi nisu voljeli što Euroljani mijenjaju njihovu zemlju. Tajno udruženje ratnika, nazvanih bokseri, počelo je napadati Euroljane i kineske kršćane.

Carska vlada je podržavala boksera, nadajući se da će oni otjerati strance, ali pobunu su ugušili europski vojnici. Vlada je još više oslabila i 1912. godine je u Kini izbila revolucija (vidi str. 78).

★
Boksterski ustanici su vjerovali da ih štite magične moći.

Važni datumi

- 1368.–1644. Dinastija Ming.
- 1644.–1912. Mandžurski carevi.
- 1839.–1842. Opijumski rat.
- 1850.–1864. Pobuna u Taipingu.
- 1900. Boksterski ustanak.

Promjene u Japanu

Početkom 16. stoljeća Japan je bio zahvaćen dugotrajnim građanskim ratom. Hrabri vojnici, samuraji, međusobno su se borili za zemlju, a japanski car je imao vrlo malo moći.

Moćni samuraji

Gradanski rat je završen 1568. godine, kada je moćni samuraj Oda Nobunaga preuzeo vlast nad Japanom. Nakon njega je drugi samuraj, Toyomotomi Hideyoshi, postao prvi ministar Japana. Hideyoshi je uveo efikasan porezni sustav i trudio se ujediniti zemlju.

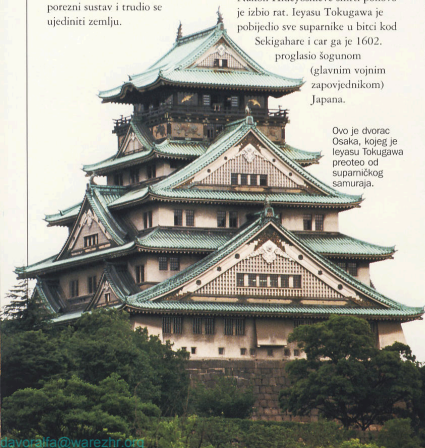

Karta Japana

Prvi Tokugawa

Nakon Hideyoshieve smrti ponovo je izbio rat. Ieyasu Tokugawa je pobijedio sve suparnike u bitci kod Sekigahare i car ga je 1602. proglasio šogunom (glavnim vojnim zapovjednikom) Japana.

Ovo je dvorac Osaka, kojeg je Ieyasu Tokugawa preoteo od suparničkog samuraja.

Razdoblje Edo

Car je ostao u svojoj palači u Kyotu, a Tokugawa je prijestolnicu premjestio u Edo. Bio je to početak duge dinastije šoguna Tokugawa, koji su u carevo ime vladali Japanom. Tokugawe su vladali Japanom više od 250 godina, a to razdoblje se naziva Edo.

Isolacija Japana

Oko 1630. godine šogun Iemitsu Tokugawa pobojava se da će europski trgovci i svećenici u Japanu suviše utjecati na narod. Zabranio je kršćanstvo i objavio da s Japanom smiju trgovati samo Nizozemci i Kinezi. Stranci nisu smjeli stupiti na japansko tlo, pa su i Nizozemci morali trgovati s otoka u zaljevu Nagasaki.

Mir i bogatstvo

Japan je više od 200 godina ostao odsječen od svijeta. Tijekom tog razdoblja Tokugawe su vladali vrlo strogo, pazeći da više ne izbijaju građanski ratovi. Japanski gradovi su brzo rasli, a Edo je postao jedan od najvećih gradova svijeta. Kako su gradovi rasli, japanski trgovci su se bogatili, ali seljaci i samuraji nisu. Do početka 19. stoljeća bilo je puno pobuna protiv obitelji Tokugawa.

Kontakt sa Zapadom

Skupina američkih ratnih brodova uplovila je 1854. godine u zaljev Edo, a njihov je zapovjednik, komodor Perry, primorao šoguna da potpiše trgovački sporazum sa SAD-om. Uslijedili su drugi sporazumi i od 1860. godine Japan je počeo trgovati s nekoliko zapadnih zemalja.

Kraj Tokugawa

Većina samuraja je mrzila zapadne trgovce i zamjerala je Tokugawama što su ih pustili u zemlju. Izbio je građanski rat i samurajska vojska je 1867. pobijedila Tokugawe. Samuraji su 1868. pomogli japanskom caru da opet stekne vlast u Japanu. To je nazvano "Meiji obnovom". Car je prešao iz Kyooto u Edo, koji je promijenio ime u Tokio.

Samuraji su čak i u 19. stoljeću nosili tradicionalnu odjeću. Ova japanska slika iz 19. stoljeća prikazuje dvojicu samuraja kako se bore.

Modernizacija

Japanci su željezničke pruge počeli graditi tek krajem 19. stoljeća. Ovo su dvojica strojovoda ispred svoje parne lokomotive.

Usprkos nadama samuraja, carevi su nastavili trgovati sa Zapadom i usvojili su mnoge zapadnjačke ideje. Osnovali su parlament, poboljšali školstvo i gradili tvornice, pruge i brodove. Za to su vrijeme samuraji postupno gubili moć, pa ih je većina morala potražiti drugi posao.

Japanski ratovi

Japan je 1894. godine pokušao osvojiti Koreju, a to je dovelo do rata s Kinom. Japanci su lako pobijedili, ali su se 1904. za Koreju morali boriti i s Rusima. Ponovo su pobijedili. Sporazumom iz Portsmoutha 1905. godine Japan je ostvario nadzor nad Korejom i nad nekim područjima Kine. Tako je Japan postao najmoćnija zemlja Dalekog Istoka.

Važni datumi

- 1568.–1582. Oda Nobunaga vlada Japanom.
- 1591.–1598. Toyotomi Hideyoshi vlada Japanom.
- 1603.–1867. Šoguni Tokugawa vladaju Japanom (razdoblje Edo).
- 1854. Japan potpisuje trgovinski sporazum sa SAD.
- 1868. Car preuzima vlast u Japanu (Meiji obnova).
- 1894.–1895. Japan ratuje s Kinom.
- 1904.–1905. Japan ratuje s Rusijom.
- 1905. Portsmouthskim sporazumom Koreja je prepuštena Japanu.

Prvi svjetski rat

U prvom svjetskom ratu je sudjelovalo više zemalja i poginulo je više ljudi nego u bilo kojem drugom ratu u dotadašnjoj povijesti. Ali, kako je sve započelo?

Prijatelji i neprijatelji

Pet najmoćnijih europskih zemalja su se 1914. godine podijelile u dvije sukobljene skupine. Na jednoj strani su bile Britanija, Francuska i Rusija (Saveznici), a na drugoj Njemačka i Austrougarska (Centralne sile). Situacija je postala veoma napeta. Ako bilo koje dvije od tih zemalja zarate, zasigurno će se uključiti i ostale.

Sarajevski atentat

Izravan povod za izbijanje rata zbio se 28. lipnja 1914. godine. Tijekom posjeta Sarajevu, austrijskog prestolonasljednika nadvojvodu Ferdinanda ubio je srpski student.

Već 28. srpnja Austrija i Njemačka su objavile rat Srbiji. Rusija se umiješala da pomogne Srbiji i uskoro su i Saveznici i Centralne sile bili u ratu.

Zapadna fronta

Njemački vojnici su ubrzo prodrli u sjevernu Francusku, ali Saveznici su ih uskoro zaustavili. Strane su bile suočene uzduž bojišnice prozване Zapadna fronta. Kako bi se zaštitile, obje vojske su iskopale duboke robove. Nakon ovoga nijedna strana nije mogla daleko napredovati i rat se oduljio na četiri godine. Vojnici su tjedne neprekidno provodili u rovovima. Tijekom bitke bi izašli iz rovova i jurišali na neprijatelja preko "ničije zemlje". U tim strašnim bitkama koje su ponekad trajale mjesecima poginuli su milijuni vojnika.

Ova slika prikazuje britanske vojnike u rovovima na Zapadnoj fronti.

Eksplozija granata na "ničijoj zemlji".

Časnici žive u podzemnim skloništima.

Vojnik na straži

Strojica

Kutije sa streljivom za strojice

Rovovi su pokriveni daskama kako vojnici ne bi tonuli u blato.

Rovovi vrve štakorima, muhamama, buhamama i sjenicima.

Makovi koji su rasli po bojištima na
Zapadnoj fronti postali su simbolom
* uspomene na rat.

Rat se širi

U rat su se uskoro uključile i druge zemlje. Turska i Bugarska su se pridružile Centralnim silama, a Italija, Grčka i Portugal su podržavali Saveznike. Sukobi su se proširili i na Afriku i Daleki Istok, gdje su Britanija, Njemačka i druge europske zemlje imale kolonije.

Brodovi i podmornice

Obje strane su pokušavale spriječiti dostavu hrane i streljiva protivniku. Njemačke podmornice su potapale svaki brod koji bi išao prema britanskim lukama. Neki od potopljenih brodova su bili američki, pa su se SAD u travnju 1917. uključile u rat na strani Saveznika.

Kraj rata

U ožujku 1918. godine Rusiji je rat iscrpio, pa je sklopila mir s Njemačkom. Njemački vojnici su izvršili niz napada na Zapadnoj fronti, ali bili su potisnuti. Njemačka se predala, a rat je napokon završen 11. studenoga 1918. godine.

Zidovi podupiru
diskarnu

Bojilišna žica

Vreće s pijeskom

Ovaj čovjek je
od kuće dobio
paket s hranom.

Vojnici se odmaraju
u rupama iskopanim
u stranama rava.

Vojnicima su noge
uvijek mokre i
često dobivaju
infekcije.

Važni datumi

- Lipanj 1914. Atentat na nadvojvodu Ferdinanda.
- Srpanj 1914. Austrougarska objavljuje rat Srbiji.
- Rujan 1914. Saveznici zaustavljaju Nijemce u bitci na Marini.
- Srpanj-studenj 1916. Preko milijun vojnika gine u bitci na Somi, u Francuskoj.
- Travanj 1917. SAD se uključuju u rat.
- Ožujak 1918. Rusija sklapa mir s Njemačkom.
- 11. studenoga 1918. Kraj rata.

Ruska revolucija

Početkom 20. stoljeća Rusija je bila ogromno carstvo koje je zauzimalo šestinu planeta. Većina stanovnika su bili seljaci koji su živjeli u strašnom siromaštvu, ali u prijestolnici, Sankt Peterburgu, bogati plemići su živjeli raskošno.

Car Nikolaj II. sa ženom i djecom, snimljeno oko 1900. godine

Rusijom je vladao svemoćni car, koji je vjerovao da ga je za to odredio sam Bog. Car je imao savjetnike iz plemićkih obitelji, ali većina Rusa nije mogla sudjelovati u upravljanju zemljom.

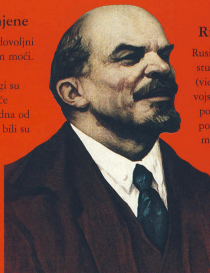

Revolucija 1905.

U siječnju 1905. godine preko 150.000 radnika je krenulo na Zimski dvorac u Sankt Peterburgu, da se pobuni zbog loših uvjeta rada. Vojska je pucala na demonstrante, ubivši više od stotinu ljudi. Širom Rusije radnici su stupili u štrajk i car Nikolaj je morao osnovati parlament. Ali pobrinuo se da parlament ima vrlo malo moći.

Vrijeme za promjene

Mnogi Rusi su bili nezadovoljni takvom velikom carevom moći. Neki su željeli osnivanje narodne skupštine. Drugi su željeli revoluciju kojom će potpuno zbaciti cara. Jedna od revolucionarnih skupina bili su boljševici, koje je predvodio Vladimir Iljič Uljanov, zvan Lenjin.

Boljševički vođa Lenjin

Rusija u ratu

Rusija je 1914. godine, stupila u Prvi svjetski rat (vidi str. 72 i 73). Ruska vojska je trpjela strašne poraze; za šest mjeseci poginulo je više od milijun vojnika. Rat je izazvao nestašicu hrane u cijeloj zemlji i nastupila je glad. Mnogi Rusi su za sve to okrivljivali cara.

Revolucija!

U ožujku 1917. u Sankt Peterburgu (tadašnji Petrograd) više nije bilo ni kruha. Izbili su nemiri i radnici su stupili u štrajk. Kada se nemirima pridružila i vojska, car Nikolaj je shvatio da je izgubio vlast i odrekao se prijestolja.

Izabrana je privremena vlada, ali nije učinila ništa kako bi riješila probleme i uskoro je postala nepopularna. U studenome 1917. (po starom kalendaru u listopadu) boljševici su predvođeni Lenjinom podigli revoluciju i došli na vlast.

Ovi se ruski vojnici u ožujku 1917. pridružuju revoluciji. Jedan od njih drži crvenu zastavu, koja je simbol Revolucije.

Gradanski rat

Lenjin je sklopio mir s Njemačkom i povukao Rusiju iz Prvog svjetskog rata. Za glavni grad je odredio Moskvu, podijelio je zemlju seljacima i predao tvornice na upravljanje radnicima. Mnogim bogatim Rusima se to nije svidjelo, pa je došlo do ogorčenog građanskog rata između boljševika (kasnije komunisti) i njihovih neprijatelja. Car Nikolaj II. i njegova obitelj su 1918. godine pogubljeni.

Plakat iz građanskog rata poziva ljude da stupe u boljševičku vojsku, nazvanu Crvena armija.

Komunisti na vlasti

Do 1921. godine komunisti su dobili građanski rat, a Lenjin je imao potpunu vlast nad Rusijom. Počeo je veliku obnovu zemlje koja je nakon višegodišnjeg ratovanja zapala u kaos. Rusija je 1922. godine promijenila ime u Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR), ili kraće Sovjetski Savez.

Važni datumi

- 1894. Nikolaj II. postaje ruskim carem.
- Siječanj 1905. Vojnici pucaju u prosvjednike u Sankt Peterburgu.
- 1914. Početak Prvog svjetskog rata.
- Ožujak 1917. Pobuna u Petrogradu. Car se odriče prijestolja.
- Studen 1917. Boljševici dolaze na vlast.
- 1918.–1921. Građanski rat u Rusiji.
- Svibanj 1918. Car Nikolaj II. i njegova obitelj su strijeljani.
- Prosinac 1922. Rusija mijenja ime u SSSR.

Staljinov Sovjetski Savez

Nakon Ruske revolucije mnogi Rusi su komunističkog vođu Lenjinu smatrali junakom. Ali Lenjin nije dugo vladao novim Sovjetskim Savezom. Od 1922. godine je često bolovao, a umro je 1924.

Nakon Lenjinove smrti nekoliko komunističkih vođa se borilo za prevlast. Jedan od njih je bio Josif Staljin, sekretar Komunističke partije. Staljin je imao brojne sljedbenike u partiji i uz njihovu pomoć se riješio suparnika. Do 1928. godine Staljin je imao potpunu vlast u zemlji.

Josif Staljin u vojnoj odori

Selo i seljaci

Da bi tvornički radnici imali dovoljno hrane, Staljin je morao reformirati poljodjelstvo. Seljacima je zapovjedeno da sitna imanja objedine u velike kolektivne farme - kolhoze. Seljaci su dobivali plaću za rad u kolhozima, a ljetina je jeftino prodavana državi.

Ovaj kip tvorničkog radnika i seljanke simbolizira sovjetski način života.

Tvornice i radnici

Staljin je donio Petogodišnji plan za pretvaranje Sovjetskog Saveza u suvremenu industrijsku zemlju. Natjerao je ljude da napuste sela i postanu tvornički radnici. Očekivalo se da tvornice proizvode mnogo više nego ranije, a radnici koji nisu dovoljno brzo radili bili su kažnjavani kao prijestupnici.

Sovjetski plakat koji potiče radnike na ispunjenje Petogodišnjeg plana

Radnik drži čekić, a djevojka poljodjelsku alatku srp.

Kulaci i logori

Neki bogatiji seljaci, nazvani kulacima, zadržali su svoju zemlju i odbili ući u kolhoze. Staljin je primijenio silu. Milijuni kulaka su bili uhićeni i upućeni u daleke krajeve Sovjetskog Saveza. Tamo su morali raditi u zatvoreničkim logorima, gdje su mnogi umrli od hladnoće, gladi i iscrpljenosti.

Ovi sovjetski seljaci nose transparent na kojem piše da će uništiti kulake.

Mnogi seljaci su radije uništavali ljetinu i ubijali domaće životinje, nego ih predavali u kolhoze. To je izazvalo ogromnu nestašicu hrane i milijuni ljudi su umrli od gladi.

Uklanjanje neprijatelja

Oko 1934. godine Staljin se zabrinuo da neprijatelji kuju zavjeru protiv njega, pa ih se odlučio riješiti. Svatko tko ga je kritizirao bio je uhićen i pogubljen, ili poslan u zatvoreničke logore. U tim je čistkama umrlo oko 24 milijuna ljudi.

Cijena uspjeha

Pod Staljinovom vlašću Sovjetski Savez je postao snažna industrijska zemlja s tvornicama, čeličarnama, elektranama i željeznicom. Izgrađene su mnoge bolnice i školovanje je za svu djecu bilo besplatno. Ali Staljin je bio okrutan vođa. Izazvao je smrt oko 40 milijuna svojih građana.

Rat i nakon njega

Njemačka je tijekom Drugog svjetskog rata 1941. godine napala i Sovjetski Savez. Nakon mnogih žestokih bitaka sovjetska vojska je potisnula Nijemce sve do istočne Europe. Staljin je taj uspjeh iskoristio da Sovjetski Savez pretvori u svjetsku velesilu (vidi str. 92).

Radnički čekić i seljački srp su postali dijelom simboličke Sovjetskog Saveza.

Važni datumi

- 1924. Lenjin umire.
- 1928. Staljin uvodi Petogodišnji plan za modernizaciju industrije i poljoprivrede.
- 1929. Osnivanje kolhoza.
- 1932.–1933. Milijuni ljudi umiru od gladi.
- 1934. Počinju čistke.
- 1941.–1945. Sovjetski Savez je u ratu s Njemačkom.
- 1953. Umiru Staljin.

Narodna Republika Kina

Kinom je od 1644. godine vladala moćna carska dinastija Manchu. Početkom 20. stoljeća dinastija je postala omrznuta, ali je odbijala promijeniti način vladanja zemljom.

Revolucija je izbila 1911. godine. Skupina nacionalista, nazvana Kuomintang, preuzela je vlast i proglasila republiku. Vodama Kuomintanga je bilo teško uspostaviti vlast u velikoj zemlji, ali su oko 1928. godine uspjeli pod nadzor staviti gotovo cijelu Kinu.

Kuomintang nisu svi podržavali. Kineska Komunistička partija je željela da Kinom vladaju radnici i seljaci, a ne bogataši. Jedna skupina komunista, predvođena Mao Tse Tungom, osnovala je svoju vladu u Jiangxiju, na jugu zemlje.

Dugi marš

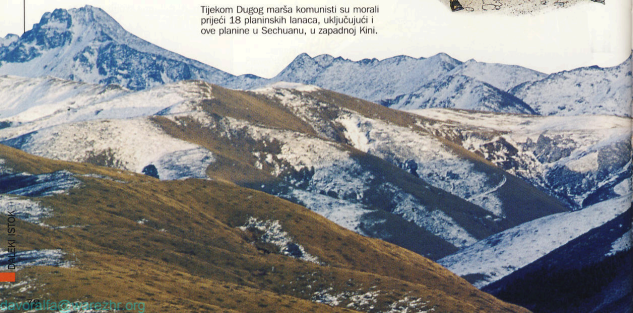
Komuniste u Jiangxiju je 1934. godine opkolila i napala vojska Kuomintanga. Komunisti su uspjeli pobjeći i poći u potragu za sigurnijim utočištem, daleko od Kuomintanga. To legendarno putovanje, dugo 8000 km, poznato je kao Dugi marš. Od 100.000 ljudi, koliko ih je krenulo na Dugi marš, umrlo je 70.000.

Ova slika prikazuje komuniste na Dugom maršu. Većina muškaraca je morala ostaviti svoje žene i djecu.

Sudionici marša naporno pješake stjenovitim planinskim stazom.

Muškarci nose odore komunističke Crvene armije.

Tijekom Dugog marša komunisti su morali prijeći 18 planinskih lanaca, uključujući i ove planine u Sechuanu, u zapadnoj Kini.

Mao Tse Tung, vođa kineske Komunističke partije od 1935. do 1976.

Komunistička Kina

Između 1937. i 1945. godine Kina je ratovala s Japanom. Nakon rata su se nastavile razmirice između Komunističke partije i Kuomintanga. Komunisti su, predvođeni Mao Tse Tungom, 1949. godine pobijedili Kuomintang. Mao je osnovao Narodnu Republiku Kinu i preuzeo vlast u zemlji.

Veliki skok naprijed

Mao je 1958. godine započeo kampanju nazvanu Veliki skok naprijed, pokušavajući izgraditi industriju. Mnogi seljaci su otjerani sa zemlje kako bi radili u tvornicama. Tako je poljoprivredna proizvodnja opala, pa su milijuni ljudi umrli od gladi.

Kulturna revolucija

Mao se zabrinuo da se Kina udaljava od pravog komunizma. Godine 1966. započeo je novu kampanju, nazvanu Kulturna revolucija. Poticao je mlade u napadima na tradicionalne ideje i u kritiziranju učitelja, roditelja i šefova.

Škole i sveučilišta su zatvoreni, a obrazovani ljudi su primorani da se pridruže poljodjelicima u obradi zemlje. Skupine mladih, prozvanih Crvena garda, tukle su i mučile svakoga za koga bi pomislili da je protiv revolucije.

Mlada Kineskinja iz
Crvene garde

Nakon tri godine kaosa poslana je vojska da zaustavi nasilje. Kulturna revolucija je napokon završena nakon Maoove smrti, 1976. godine.

Važni datumi

- 1911. Kuomintang započinje revoluciju u Kini.
- 1912. Kuomintang osniva republiku.
- 1934.–1935. Dugi marš.
- 1949. Mao Tse Tung osniva Narodnu Republiku Kinu.
- 1958.–1960. Veliki skok naprijed.
- 1966. Mao Tse Tung pokreće Kulturnu revoluciju.
- 1976. Smrt Mao Tse Tunga.

Dobra vremena, loša vremena

Tijekom dvadesetih godina 20. stoljeća Sjedinjene Američke Države su bile najbogatija zemlja na svijetu. Poslovi su cvjetali, a tvornice su proizvodile mnoštvo novih stvari, poput usisivača za prašinu, perilica za rublje i automobila. Nisu svi bili bogati, ali većina Amerikanaca je smatrala da živi sve bolje.

Doba jaza

Dvadesete godine dvadesetog stoljeća se često nazivaju "dobom Jazza", zbog novih plesova i glazbe koji su u to vrijeme bili popularni. Odražne mlade žene su skratile kosu i odjenule suknje iznad koljena.

Ovaj par izvodi charleston, ples popularan u dvadesetim godinama.

Prohibicija

Između 1920. i 1933. godine u SAD-u je bila zabranjena proizvodnja i prodaja alkohola. To je razdoblje nazvano prohibicija. Mnogi ljudi su krišom pili u ilegalnim barovima, a gangsteri poput Al Caponea su se obogatili od proizvodnje, krijumčarenja i prodaje alkohola.

Ovaj letak iz 1920. godine potiče Amerikance da glasaju za zabranu alkohola.

Slom Wall Streeta

Dobra vremena su okončana 1929. godine, kada su tisuće ljudi uništene financijskom katastrofom, zvanom slom burze.

Tijekom dvadesetih godina mnogi Amerikanci su kupovali dionice raznih poduzeća, namjeravajući ih kasnije prodati po većoj cijeni. Ali u listopadu 1929. godine cijene dionica su počele padati. Ljude je obuzela panika i počeli su prodavati svoje dionice. Zbog toga su cijene još više padale, sve dok dionice nisu postale gotovo bezvrijedne.

Ta katastrofa je nazvana i slomom Wall Streeta, jer se njujorska burza, na kojoj se dionice kupuju i prodaju, nalazi u ulici koja se zove Wall Street.

Velika depresija

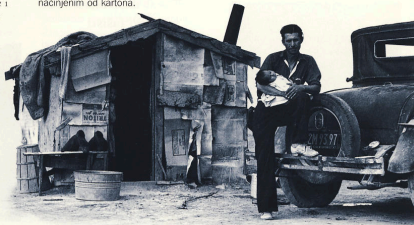
Nakon sloma Wall Streeta banke i poduzeća su propadali, a milijuni ljudi su ostali bez posla. Tisuće obitelji je ostalo i bez doma, jer nisu mogli plaćati stanarinu. To razdoblje užasnog siromaštva nazvano je Velikom depresijom. Trajalo je sve do kraja tridesetih godina i pogodilo je i druge zemlje širom svijeta.

Zdjela prašine

Velika depresija je pogodila i seljake. Situaciju je u SAD-u pogoršala i klima. U nekim dijelovima zemlje suše i jaki vjetrovi su odnosili tlo, pa je sjetva bila nemoguća. Te oblasti u središnjim dijelovima SAD-a nazvane su Zdjela prašine. Mnoge seoske obitelji su morale napustiti svoje kuće i potražiti posao u Kaliforniji, na zapadnoj obali zemlje.

Ovdje je prikazana farma u Zdjeli prašine, zatrpana snažnom pješčanom olujom.

Neke obitelji beskućnika morale su živjeti u ovakvim kolibama načinjenim od kartona.

New Deal

Godine 1932. predsjednikom SAD-a postao je Franklin D. Roosevelt. On je pokrenuo niz projekata nazvanih New Deal (novi posao), kako bi pomogao industriji i poljoprivredu i otvorio nova radna mjesta. Ovim se depresija nije okončala, ali mnogim Amerikancima život je postao lakši.

Važni datumi

- 1920.–1933. Prohibicija.
- 24. listopada 1929. Slom burze na Wall Streetu.
- 1932. Franklin D. Roosevelt postaje predsjednikom SAD-a.
- 1933. Roosevelt pokreće New Deal.

Uspon fašizma

Nakon Prvog svjetskog rata mnoge europske zemlje su se suočile s velikim problemima. Vlade su imale malo novca, jer su ga potrošile na ratovanje. Većina ljudi je ostala bez posla, a nije bilo ni dovoljno hrane za sve. Ljudi su počeli vjerovati kako je potrebno drastično rešenje.

Prvi fašisti

U Italiji je bilo osobito teško. Mnogi ljudi su se okrenuli Benitu Mussoliniju, vođi Fašističke stranke. Mussolini je 1922. godine postao talijanskim premijerom. Uskoro je zabranio sve druge političke stranke i preuzeo svu vlast u zemlji. Takav način vladavine je nazvan fašizmom.

Mussolini na velikom mitingu pozdravlja okupljenu svjetinu.

Poražena Njemačka

Nakon Prvog svjetskog rata pobjedničke zemlje su natjerale Njemačku na isplatu ratne odštete. Nijemci su morali smanjiti vojsku i mornaricu, a zrakoplovstvo nisu ni smjeli imati. Njemačka je saveznicima morala predati i veliki dio svoga teritorija. Mnogi Nijemci su zbog toga bili bijesni i postidjeni, pa su krivili svoju vladu što je na to pristala.

Depresija

I Njemačku je 1929. godine zahvatila Velika depresija (vidi str. 81). Milijuni Nijemaca su ostali bez posla, a vlada im ničim nije pomogla. Ljudi su postali očajni i mnogi su se okrenuli Nacionalsocijalističkoj (nacističkoj) radničkoj partiji, koju je predvodio Adolf Hitler.

Ovo je značka nacističke partije. Simbol u sredini je svastika, ili kukasti križ.

Nova nada

Hitler je uvjerio ljude da su sve probleme izazvali stranci, osobito Židovi. Vjerovao je da su Nijemci viša rasa i tvrdio da će Njemačkoj vratiti moć. Obćao je snažno vodstvo, radna mjesta za sve i kraj siromaštva.

Potpuna moć

Nacisti su organizirali ogromne mitinge i marševe po cijeloj Njemačkoj, kako bi uvjerili ljude da glasuju za njih. Do 1932. bili su najjača stanka u Reichstagu (njemački parlament), a Hitler je 1933. postao kancelarom (predsjednikom vlade). Zatim je uvjerio Reichstag da mu prepusti punu kontrolu nad zemljom.

Progon Židova

Ovog židovskog dječaka i njegovu obitelj nacisti su izbacili iz kuće.

Nacisti su sve više progonili Židove. Židovi se nisu smjeli vjenčavati s Nijemcima, posjedovati zemlju, raditi određene poslove, čak niti izlaziti noću. Bande nacističkih nasilnika su napadale Židove, uništavale židovske radnje i palile sinagoge.

Nacistička Njemačka

Kada je došao na vlast, Hitler je zabranio sve druge stranke osim Nacističke. Preuzeo je nadzor nad tiskom i radijem, a škole i sveučilišta je natjerao da prihvate nacističke ideje. Djeca su se morala pridružiti nacističkoj mladeži, a sve koji se nisu slagali s nacizmom uhićivala je tajna policija, koja se zvala Gestapo.

Na ovoj fotografiji njemački vođa Adolf Hitler (u sredini) obavlja smotru članova nacističke organizacije SA.

Važni datumi

- 1919. Mussolini u Italiji osniva Fašističku stranku.
- 1922. Mussolini dolazi na vlast.
- 1929. Početak Velike depresije.
- 1933. Hitler postaje njemačkim kancelarom.
- 1934. Hitler preuzima svu vlast kao njemački Führer (vođa).
- 9. studenoga 1938. Kristalna noć: nacisti nasrću na rješue židovskih kuća, trgovina i sinagoga.

Europa u ratu

Do 1934. godine nacistički vođa Adolf Hitler stekao je potpunu vlast u Njemačkoj (vidi str. 82 i 83). Hitler je planirao stvoriti moćno carstvo koje bi obuhvatilo sve germanske narode Europe. Započeo je sa zauzimanjem Austrije, u ožujku 1938. godine.

Hitlerova sljedeća meta bili su Sudeti, dio Čehoslovačke u kojem je živjelo dosta Nijemaca. Britanija i Francuska su željele izbjeći još jedan rat protiv Njemačke, pa su Hitleru dopustile prisvajanje Sudeta. Ali on je uskoro zauzeo i ostatak Čehoslovačke.

Hitler je 1. rujna 1939. godine napao Poljsku. Britanija i Francuska su još ranije obećale Poljskoj pomoći u slučaju napada, pa su dva dana kasnije objavile rat Njemačkoj. Italija je ušla u rat na strani Njemačke. Njemačka i Italija su nazvane silama Osovine.

Europa ratuje

Prvih šest mjeseci rata nije se mnogo toga događalo. Ali u travnju 1940. godine Hitlerove su postrojbe krenule u napad. Koristile su tenkove i avione i napredovale nevjerovatnom brzinom. Do lipnja 1940. Hitler je zauzeo većinu Zapadne Europe.

Njemački vojnici za strojnicom

Bijeg preko mora

Kada su Nijemci upali u sjevernu Francusku, mnogi francuski i britanski vojnici su ostali opkoljeni kod Dunkirka, na obali La Manchea. Britanija je organizirala veliko spašavanje malim brodovima i jahtama, kao i brodovima mornarice. U devet dana u Britaniju je prebačeno više od 330.000 ljudi.

Bitka za Britaniju

Hitler je planirao osvojiti i Britaniju, ali je znao da prije toga mora uništiti britansko zrakoplovstvo. Od kolovoza do listopada 1940. godine britanski i njemački avioni su vodili žestoku bitku na nebu iznad južne Engleske. Britanci su imali manje aviona, ali su ipak pobijedili. Nakon tog poraza Hitler je odustao od napada na Britaniju.

Britanski premijer Winston Churchill, koji je nadahnjivao svoju zemlju tijekom rata.

Blitz krieg

Hitler je zatim pokušao natjerati Britaniju na predaju bombardiranjem gradova. Njemački avioni su napadali svake noći, uništavajući kuće i ubijajući tisuće ljudi. Ti su napadi nazvani "Blitz krieg". Britanci su uzvratili bombardiranjem njemačkih gradova. Samo u Dresdenu je u jednoj noći poginulo 35.000 ljudi.

Ova slika prikazuje tipičnu londonsku ulicu tijekom zračnog napada. Bombardiranje je trajalo devet mjeseci.

Moćni reflektori pretražuju nebo u potrazi za njemačkim avionima.

Protuzračni topovi pucaju na bombardere.

Vatrogasci crpe vodu iz rijeke kako bi ugasili požare.

Istočna fronta

Prije početka rata Nijemci i Rusi su potpisali sporazum o međusobnom nenapadanju. U lipnju 1941. Hitler je prekršio sporazum i napao Sovjetski Savez. Nijemci su do prosinca te godine stigli nadomak Moskve. Međutim, nisu bili spremni za ledenu rusku zimu, pa su ih Rusi uspjeli potisnuti.

Ovu zgradu je pogodio bomba.

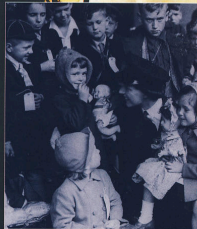
Stotine obitelji su ostale bez domova.

Ovaj autobus je eksplozija bombe bacila u zrak.

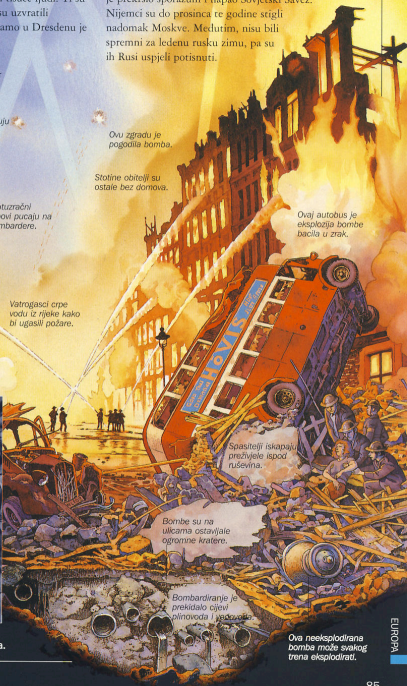
Spasitelji iskapaju preživjele ispod ruševina.

Bombe su na ulicama ostavljale ogromne kratere.

Bombardiranje je prekidalo cijeli plinovod i vodovod.

Tisuće britanske djece je upućeno u unutrašnjost, dalje od bombardiranih gradova.

Svijet u ratu

Rat se u početku vodio uglavnom u Europi. SAD su podržavale Britaniju i Sovjetski Savez i slale su im oružje i tenkove, ali američka vlada se nije željela uključiti u borbe.

Sve se to promijenilo 7. prosinca 1941., kada su japanski avioni bombardirali američke ratne brodove u luci Pearl Harbor na Havajima. SAD su već sutradan objavile rat Japanu. Hitler je potpisao pakt s Japanom, pa je zato i on objavio rat Americi.

Američki ratni brodovi u plamenu nakon japanskog napada na Pearl Harbor

Karta Tihog oceana

■ Japan
— Područje koje je Japan okupirao do 1942.

Rat na Pacifiku

Japanci su još 1937. godine okupirali dijelove Kine. Odlučni izgraditi novo japansko carstvo, sada su napredovali zastrašujućom brzinom. Do lipnja 1942. godine Japan je zauzeo veći dio jugoistočne Azije i mnoge otoke u Tihom oceanu (vidi kartu).

Saveznici napreduju

Zemlje koje su se borile protiv Japana i Njemačke nazvane su Saveznicima. Od lipnja 1942. godine Saveznici su počeli potiskivati Japance preko Tihog oceana. Dobili su važne bitke i u drugim dijelovima svijeta, poput El Alameina u sjevernoj Africi i Staljingrada u Sovjetskom Savezu.

Dan D

Saveznici su 6. lipnja 1944. godine izveli iznenađan napad na Nijemce u sjevernoj Francuskoj. Tisuće savezničkih vojnika su prešle kanal La Manche i iskrcale se na obalama Normandije. Postupno su se probijali kroz Francusku, a do Njemačke su stigli u rujnu 1944. godine.

Ova fotografija prikazuje američke vojnike kako se iskrcavaju na jednu od plaža u Normandiji.

Pobjeda u Europi

Za to vrijeme je sovjetska vojska s istoka napredovala prema Njemačkoj. U travnju 1945. godine stigli su do Berlina. Hitler je shvatio da je poražen i 30. travnja je izvršio samoubojstvo. Nijemci su se napokon predali 9. svibnja, koji je proglašen Danom pobjede.

Holokaust

U napredovanju kroz Europu, Saveznici su nailazili na koncentracijske logore u koje su nacisti slali Židove, Rome i duševno oboljele. Mnogi od njih su ubijeni. Na taj je način umrlo oko 15 milijuna ljudi. Taj strašan događaj se naziva holokaust.

Kraj rata

Premda je rat u Europi bio završen, na Tihom oceanu su borbe i dalje trajale. SAD su 6. kolovoza 1945. godine bacile atomsku bombu na japanski grad Hirošimu. U eksploziji je poginulo oko 80.000 ljudi. Tri dana kasnije, druga je bomba uništila grad Nagasaki, a Japan je kapitulirao.

Atomske bombe, poput onih koje su uništile Hirošimu i Nagasaki, stvaraju pri eksploziji ogroman oblak dima oblika gljive.

Važni datumi

- 3. rujna 1939. Britanija i Francuska objavljuju rat Njemačkoj.
- Travanj-lipanj Hitler je okupirao veći dio Zapadne Europe.
- Kolovoz-listopad Bitka za Britaniju.
- 1940.
- 22. lipnja 1941. Hitler napada Sovjetski Savez.
- 7. prosinca 1941. Japan bombardira Pearl Harbor.
- 6. lipnja 1944. Savezničko iskrcavanje u Normandiji (dan D).
- 30. travnja 1945. Hitlerovo samoubojstvo.
- 9. svibnja 1945. Kapitulacija Njemačke.
- 6. kolovoza 1945. Atomska bomba je bačena na Hirošimu.
- 14. kolovoza Kapitulacija Japana i . 1945. kraj rata.

Od kolonija do nezavisnosti

Od 19. stoljeća cijelom Indijom i većim dijelom Afrike vladali su Europljani. Ali nakon 1945. godine Europa je bila iscrpljena ratom. Narodi Indije i Afrike su u tome vidjeli prigodu za oslobođenje i stjecanje nezavisnosti. U isto vrijeme i neki su Europljani smatrali da je došlo vrijeme da Europa odustane od svojih kolonija.

Gandhi i Indija

Organizacija nazvana Indijski nacionalni kongres borila se protiv britanske vlasti u Indiji još od 1880. godine. Značajno su ojačali 1920. godine, kada je vodom Kongresa postao indijski odvjetnik Mohandas Gandhi. Gandhi je organizirao mnoge prosvjede protiv Britanije i, prema su prosvjedi bili nenasilni, često je uhićivan.

Gandhi je bio veliki vođa i postao poznat kao Mahatma, što znači "velika duša".

Britanci se predaju

Tijekom Drugog svjetskog rata tisuće Indijaca su se borile na strani Britanije, a to je pripomoglo promjeni stavova Britanaca o Indiji. Britanija je 1942. godine obećala nakon rata dati Indiji nezavisnost, pod uvjetom da Indijci i dalje pomažu Britancima.

Dvije vjere

Premda je većina Indijaca željela nezavisnost, izbili su veliki sukobi između hindusa i muslimana. Muslimani se nisu željeli naći pod vlašću hinduističke većine, kada Indija stekne nezavisnost.

Karta Indije i Pakistana

Dvije države

Indija je postala nezavisna 15. kolovoza 1947. godine, ali dan ranije je podijeljena na dvije države. Oblasti s hinduističkom većinom postale su današnja Indija, a oblasti s muslimanskom većinom postale su nezavisni Pakistan.

Podjela se odigrala vrlo brzo, pa su izbili nemiri kada su se ljudi našli zarobljeni u "krivom" državi. Indija i Pakistan se i dalje spore oko pojedinih graničnih oblasti, poput Kašmira.

Ova fotografija, snimljena 1999., prikazuje indijske vojnike koji slave pobjedu nad pakistanskom vojskom u Kašmiru. Vojnici drže indijsku zastavu.

Afrička nezavisnost

Do 1950. godine veći dio Afrike je bio podijeljen u kolonije kojima su vladale europske zemlje (vidi str. 60). To se počelo mijenjati 1951., kada je Libija postala prva afrička zemlja koja je stekla nezavisnost.

Ovo je Jomo Kenyatta, vođa borbe za nezavisnost Kenije i prvi predsjednik te zemlje.

Tijekom sljedećih 30 godina više od 40 afričkih država je steklo nezavisnost. U nekim zemljama, poput Kenije i Mozambika, pobunjenički vojnici su vodili gerilski rat protiv europskih kolonizatora. Borba za nezavisnost je često trajala mnogo godina, ali većina tih ustanaka je na kraju bila uspješna.

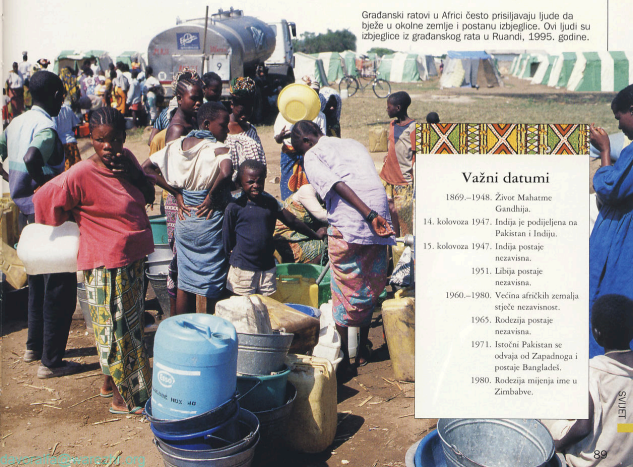
Bijeli pobunjenici

U dijelovima južne Afrike na vlast su došli bijelci, nekadašnji doseljenici iz Europe. Britanski guverner Rodezije, Ian Smith objavio je nezavisnost Rodezije 1965. godine. Britanija nije podržavala Smitha i na kraju su vlast preuzeli Afrikanci. Rodezija je 1980. godine postala nezavisna država i promijenila ime u Zimbabve.

Gradanski ratovi

Nakon oslobođenja od europskih kolonizatora mnoge afričke zemlje su se suočile s brojnim problemima. U Nigeriji, Čadu, Somaliji i Angoli izbili su gradanski ratovi jer su se pripadnici različitih plemena ili vjera otimali za vlast. I danas se u mnogim dijelovima Afrike vode ratovi.

Gradanski ratovi u Africi često prisiljavaju ljude da bježe u okolne zemlje i postanu izbjeglice. Ovi ljudi su izbjeglice iz gradanskog rata u Ruandi, 1995. godine.

Važni datumi

- 1869.–1948. Život Mahatme Gandhija.
- 14. kolovoza 1947. Indija je podijeljena na Pakistan i Indiju.
- 15. kolovoza 1947. Indija postaje nezavisna.
- 1951. Libija postaje nezavisna.
- 1960.–1980. Većina afričkih zemalja stječe nezavisnost.
- 1965. Rodezija postaje nezavisna.
- 1971. Istočni Pakistan se odvajao od Zapadnoga i postaje Bangladeš.
- 1980. Rodezija mijenja ime u Zimbabve.

Rat na Bliskom Istoku

Bliski Istok je oblast oko Crvenog mora i Perzijskog zaljeva. Od 1945. godine u tom je dijelu svijeta bilo mnogo promjena, napada i ratova.

Židovska domovina

Današnji Izrael je do 1945. godine bio država Palestina. Nadzirala ju je britanska vojska, ali većina Palestinaca bili su Arapi. No, Židovi širom svijeta su Palestinu smatrali svojom domovinom, jer je otuda potekao židovski narod.

Radanje Izraela

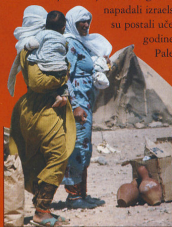
Tijekom Drugog svjetskog rata europski su Židovi mnogo propatili od nacista, ali neki od njih su uspjeli pobjeći u Palestinu. Nakon rata je osnovana Organizacija ujedinjenih naroda, s ciljem da potiče mir i razumijevanje među narodima. Ujedinjeni narodi su zaključili da Židovi trebaju imati svoju državu, pa je u Palestini 14. svibnja 1948. godine osnovana židovska država Izrael.

Arapi napadaju

Stvaranje nove židovske države je razbjesnilo Palestince, a ostali Arapi su ih podržali, osobito Egipat, Jordan i Sirija. U svibnju 1948. godine arapske su zemlje napale Izrael, ali Izraelci su se obranili. Do siječnja 1949. Izrael je dobio rat i tisuće Palestinaca su napustile Izrael. Oni koji su ostali nisu imali jednaka prava kao Izraelci.

Borbe se nastavljaju

Tijekom sljedećih 20 godina Arapi su često napadali izraelske granice. Napadi su postali učestaliji kada je 1964. godine osnovana Palestinska oslobodilačka organizacija (PLO), koja se bori za pravo svih Palestinaca da žive u Izraelu.

Tijekom šezdesetih godina dvadesetog stoljeća mnogi su Palestinci morali napustiti svoje domove kako bi pobjegli od rata.

Izraelske postrojbe su 1967. godine u Šestodnevnom ratu osvojile velika arapska područja, a Egipat i Sirija su 1973. iznenada napali Izrael, što je nazvano Yom Kippurskim ratom. To razdoblje borbi je završilo 1979. godine, kada su egipatski i izraelski državnici potpisali mirovni sporazum u Camp Davidu, u SAD.

Mirovni planovi

U posljednjem desetljeću 20. stoljeća bilo je nekoliko pokušaja sklapanja mira s Izraelom, a 1993. su se Izrael i PLO složili da Palestinci dobiju određeni stupanj autonomije unutar Izraela. Ipak, zadnjih godina 20. stoljeća još uvijek se su nastavili brojni sukobi između Izraelaca i Palestinaca koji žive u Izraelu.

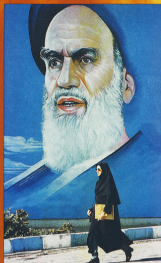
Izraelski vođa Yitzhak Rabin (slijeva) i vođa PLO Yasser Arafat se nukuju tijekom mirovnih pregovora 1993., a nadgleda ih predsjednik SAD Bill Clinton.

Revolucija u Iranu

Tijekom većeg dijela 20. stoljeća Iranom su vladali kraljevi s titulom šaha. Posljednji šah je pokušao modernizirati zemlju, ali su mu se suprotstavili strogi muslimani koji su željeli zadržati tradiciju. Šah je zbačen

1979. godine, a vlast nad Iranom je preuzeo muslimanski vjerski vođa, ajatolah Homeini. Ajatolah je vrlo strogo vladao Iranom i zapovjedio da sve iranske žene moraju nositi tradicionalnu odjeću.

Mlada Iranica u tradicionalnoj odori prolazi pokraj ogromnog portreta ajatolaha Homeinija.

Zaljevski rat

Irak je 1990. godine napao susjedni Kuvajt, nadajući se da će prisvojiti kuvajtske izvore nafte. To je dovelo do Zaljevskog rata, koji je započeo 1991. godine. Skupina zemalja, predvođena SAD i Saudijskom Arabijom, napala je Irak kako bi ga natjerali da napusti Kuvajt. Nakon samo dva mjeseca borbi Irak je izgubio rat, ali i Irak i Kuvajt su pretrpjeli velike štete.

Iransko-irački rat

Godine 1980. izbio je rat između Irana i susjednog Iraka. Razlog za rat su bila stara neslaganja dvije zemlje, a povod je bio upad iračke vojske u Iran. Irački vođa Saddam Hussein vjerovao je da će lako pobijediti Iran, jer je nakon revolucije 1979. godine ta zemlja bila u kaosu. Ali rat je potrajao osam godina i završio bez pobjednika. Do sklapanja mira, 1988. godine, na obje je strane poginulo više od milijun vojnika.

Pri povlačenju iz Kuvajta, iračka vojska je zapalila mnoge izvore nafte.

Važni datumi

- 1948. Osnivanje Izraela.
- 1964. Osnivanje Palestinske oslobodilačke organizacije (PLO).
- 1967. Šestodnevni rat.
- 1973. Yom Kippurski rat.
- 1979. Revolucija u Iranu.
- 1980.–1988. Iransko-irački rat.
- 1990. Irak napada Kuvajt.
- 1991. Zaljevski rat.
- 1993. Potpisan je Bliskoistočni mirovni sporazum između Izraela i PLO.

Hladni rat

Tijekom Drugog svjetskog rata SAD i SSSR su bili na istoj strani. Ali, ubrzo po završetku rata, njihovi su odnosi postali zategnuti. Tijekom sljedećih 40 godina vodili su rat riječima i prijetnjama, koji je nazvan "hladnim ratom".

Širenje komunizma

Krajem Drugog svjetskog rata sovjetska je vojska, u namjeri da dođe do Njemačke, prešla preko cijele istočne Evrope. Nakon rata su sovjetski vojnici ostali u istočnoeuropskim zemljama, a predsjednik SSSR-a Staljin je pomogao osnivanje komunističkog pokreta u njima.

Vojni savezi

Zapadne zemlje, poput SAD i Britanije, zabrinute su se da Sovjeti žele nadzirati cijelu Europu. Zato su 1949. godine osnovale organizaciju nazvanu NATO (Sjevernoatlantski pakt). Sve članice NATO-a su se pristale međusobno braniti u slučaju sovjetskog napada.

Sovjetski Savez i komunističke zemlje Istočne Evrope su 1955. godine stvorile sličnu organizaciju, nazvanu Varšavski pakt.

Podijeljena Njemačka

Na kraju Drugog svjetskog rata Njemačka je podijeljena na četiri zone. Istočnu zonu je nadzirao Sovjetski Savez, a u tri zapadne vlast su imali SAD, Britanija i Francuska. Sovjetska zona je 1949. godine postala komunistička zemlja - Istočna Njemačka. Od ostale tri zone stvorena je Zapadna Njemačka.

Berlinski zid

Nekadašnji glavni grad Njemačke Berlin sada se našao u Istočnoj Njemačkoj i također je bio podijeljen na Istočni i Zapadni. Ljudi u Istočnom Berlinu su živjeli mnogo lošije, pa su mnogi pokušavali prijeći u Zapadni Berlin. Kako bi to spriječili, Sovjeti su podigli veliki zid između dva dijela grada. Svaki Istočni Nijemac koji bi pokušao prijeći preko zida bio je ubijen.

Ovo je dio Berlinskog zida, koji je postao simbolom Željezne zavjese koja je dijelila Istočnu od Zapadne Evrope.

Istočnonjemačka zastava

Ovo su Brandenburška vrata u Istočnom Berlinu. Izgrađena su između 1788. i 1791., kao ulaz u grad Berlin.

Zapadno-njemačka policija

Kubanska kriza

Tijekom hladnog rata obje su strane stvorile ogromne zalihe oružja. SAD su 1962. godine otkrile da sovjetska vlada planira na otoku Kubi, blizu američke obale, izgraditi bazu za nuklearne projektila. Situacija je postala vrlo napeta, jer nijedna strana nije željela popustiti. Nakon šest dana, sovjetska vlada se ipak pristala povući.

Ovaj znak uz berlinski zid upozorava da je to izlaz iz Zapadnog Berlina.

Istočnonjemački vojnici

ACHTUNG!
Sie verlassen jetzt
WEST-BERLIN

Koreja i Vijetnam

SAD i SSSR tijekom hladnog rata nisu međusobno ratovali. Ali obje su strane slale oružje i vojsku kao pomoć komunistima i antikomunistima koji su se međusobno borili u raznim dijelovima svijeta. Najveći sukobi događali su se u Koreji i Vijetnamu.

Tijekom vijetnamskog rata ranjenog američkog vojnika spašavaju helikopterom.

Vremena se mijenjaju

Tijekom sedamdesetih godina napetost između SAD i Sovjetskog Saveza popušta. To se dogodilo kada su Sovjeti 1979. godine okupirali obližnji Afganistan, a SAD počele planirati proizvodnju novih oružja. Sovjetski Savez se raspao 1991. godine i time je hladni rat napokon završio (vidi str. 96 i 97).

Važni datumi

- 1945. Kraj Drugog svjetskog rata.
- 1949. Osnovan je NATO. Njemačka je podijeljena na dvije države.
- 1950.–1953. Korejski rat.
- 1954.–1973. Vijetnamski rat.
- 1955. Osnovan je Varšavski pakt.
- 1961. Izgrađen je Berlinski zid.
- 1962. Kubanska raketna kriza.
- 1979. Sovjetski Savez je okupirao Afganistan.
- 1991. Kraj hladnoga rata.

Utrka u svemiru

Ljudi su stotinama godina sanjali o istraživanju svemira, ali svemirska su putovanja postala moguća tek kada je tridesetih godina 20. stoljeća izumljen raketni pogon. Prve rakete su korištene tijekom Drugog svjetskog rata, kada su nosile njemačke bombe.

Nakon rata su se znanstvenici pozabavili izgradnjom rakete koja bi mogla putovati u svemir.

Kada je pedesetih godina počeo hladni rat, SAD i SSSR su se žestoko nadmetali tko će prvi poslati raketu u svemir.

Sateliti u svemiru

U listopadu 1957. godine Sovjeti su u orbitu oko Zemlje lansirali *Sputnik 1*. Bio je to prvi ljudskom rukom izrađen predmet lansiran u svemir. Danas se sateliti koji kruže oko Zemlje koriste za detaljno snimanje Zemljine površine i za slanje televizijske slike širom svijeta.

Fotografija iznad snimljena je iz suvremenog satelita koji kruži oko Zemlje. Vide se rijeka i grad Sacramento u Kaliforniji, SAD.

Ljudi u svemiru

Sovjeti su u travnju 1961. odnijeli još jednu pobjedu, jer je Jurij Gagarin postao prvi čovjek koji je putovao u svemir. Tijekom leta koji je trajao 108 minuta Gagarin je načinio puni krug oko planeta. Kada se vratio, u Sovjetskom Savezu je proglašen junakom.

Jurij Gagarin, fotografiran pri ulasku u svemirsku letjelicu Vostok 1

Let na Mjesec

Početkom šezdesetih godina Sovjeti su pobjeđivali u svemirskoj utrci, a Amerikanci su se trudili to promijeniti. Američki predsjednik John F. Kennedy je objavio odvažan plan za slanje američkih astronauta na Mjesec.

Ovo je jedna od divovskih raketa Saturn 5, koje su korištene za slanje američkih astronauta na Mjesec.

U prosincu 1968. američka raketa Apollo 8 prvi put je obletjela Mjesec. Šest mjeseci kasnije američki astronauti Neil Armstrong i Buzz Aldrin postali su prvi ljudi koji su stupili na Mjesec.

Buzz Aldrin na površini Mjeseca 20. lipnja 1969.

Svemirska letjelica shuttle

Prve svemirske letjelice iz šezdesetih i sedamdesetih godina mogle su se koristiti samo jednom. Posada se na Zemlju vraćala u maloj kapsuli s padobranom za ublažavanje slobodnog pada.

To se promijenilo 1981., kada je poletio prvi američki svemirski shuttle. Shuttle polijeće kao raketa, ali slijeće na pistu kao avion, pa se može koristiti više puta.

Svemirski shuttle Endeavour polijeće s Cape Canaverala u SAD.

Dvije potisne rakete pomažu shuttleu da dostigne brzinu od 84 km u minuti.

Svemirske postaje

Tijekom sedamdesetih godina 20. stoljeća i SAD i SSSR su lansirali u orbitu svemirske postaje na kojima su znanstvenici mogli boraviti tjednima i

obavljati eksperimente. Kada je hladni rat završio, ove dvije zemlje su počele surađivati. Između 1995. i 1998. američki i ruski znanstvenici su radili zajedno na svemirskoj postaji Mir.

Svemirska postaja Mir

Krajem 20. stoljeća inženjeri širom svijeta započeli su raditi na uzbudljivom novom projektu, nazvanom Međunarodna svemirska postaja. Prva dva njezina dijela su izgrađena u Rusiji i SAD. Lansirani su odvojeno, a sastavljeni su u svemiru, u prosincu 1998.

Važni datumi

- 1957. Lansiran je Sputnjik 1, prvi umjetni Zemljin satelit.
- 1961. Jurij Gagarin je postao prvim čovjekom u svemiru.
- 20. srpnja 1969. Apollo 11 stiže do Mjeseca. Neil Armstrong i Buzz Aldrin prvi se spuštaju na Mjesec.
- 1971. Sovjeti lansiraju prvu svemirsku postaju na svijetu, Saljut 1.
- 1981. Prvi let svemirskog shuttlea.
- 1986. Svemirski shuttle Challenger eksplodira pri uzlijetanju. Poginulo je svih sedam astronauta.
- Prosinac 1998. Povezana su prva dva dijela Međunarodne svemirske postaje.

Ova krila pomažu shuttleu da se spusti natrag na Zemlju.

Na visini od 43 km rakete se odvajaju. Padaju u more i bit će ponovo korištene.

Pad komunizma

O samdesetih godina 20. stoljeća komunističke zemlje istočne Europe suočile su se s ozbiljnim problemima. Ljudi su bili puno siromašniji nego na Zapadu, a u nekim zemljama nije bilo niti dovoljno hrane za sve. Komunistički režimi su postali omrznuti, pa su se oslanjali na SSSR i njegovu vojsku kako bi ostali na vlasti.

Novi vođa

Godine 1985. predsjednikom SSSR-a je postao Mihail Gorbačov i započeo s modernizacijom zemlje.

Mihail Gorbačov, predsjednik SSSR-a od 1985. do 1991.

Gorbačov je dozvolio osnivanje privatnih poduzeća i prve slobodne izbore. Osim toga, izjavio je da SSSR više neće pomagati komunističkim režimima u Istočnoj Europi kako bi ostali na vlasti.

Moć naroda

U Poljskoj su 1988. godine tisuće radnika stupile u štrajk, buneći se protiv vlade. Poljski komunistički režim bio je primoran raspisati izbore, a radnički sindikat

Solidarnost je odnio nadmoćnu pobjedu. U kolovožu 1989. godine izabran je nekomunistički premijer, a godinu dana kasnije vođa Solidarnosti Lech Walesa je postao predsjednikom Poljske.

SOLIDARNOSĆ

Znak Solidarnosti, s crvenobijelom poljskom zastavom

Otvaranje granica

Istočna Njemačka je bila jedna od najstrožih komunističkih zemalja; bilo je zabranjeno čak i nakratko putovati na Zapad. U rujnu 1989. godine Mađarska je otvorila granicu prema Austriji. Tisuće istočnih Nijemaca su pohrlile u Mađarsku kako bi prešle u Austriju i dalje, u Zapadnu Njemačku. U Istočnoj Njemačkoj su počele masovne demonstracije protiv komunističkog režima.

Pad zida

Istočnonjemačka vlada je 9. studenoga 1989. dopustila svojim građanima putovanje na Zapad. U Berlinu su se ljudi penjali na zid koji je razdvajao dva dijela grada. Vrata su otvorena prvi put nakon 25 godina, a tisuće istočnih Nijemaca su prešle u Zapadni Berlin.

U ožujku 1990. Istočna Njemačka se referendumom priključila Zapadnoj i 23. listopada se Njemačka ponovo ujedinila. Berlin je kasnije opet postao glavnim gradom ujedinjene Njemačke.

Ovdje vidite ljude iz Istočne i Zapadne Njemačke kako zajedno proslavljaju rušenje Berlinskog zida, u prosincu 1989. godine.

Naprasit kraj

Do kraja 1989. godine, zbačeni su svi komunistički vođe istočnoeuropskih zemalja. U većini zemalja promjena se odigrala mirno, ali u Rumunjskoj je okrutan komunistički diktator Nicolae Ceausescu bio uhićen i pogubljen.

Raspad Sovjetskog Saveza

Za to vrijeme su sovjetske republike Letonija, Estonija i Litva odlučile odvojiti se od SSSR-a i postati nezavisne. Druge republike su to isto pokušale i u nekima od njih je došlo i do borbi.

Boris Jeljcin,
predsjednik
Rusije od 1991.
do 1999.

Predsjednik Gorbačov je dao ostavku, a 31. prosinca 1991. Sovjetski Savez se raspao na 15 nezavisnih država. Najveća je ostala Rusija, pod predsjednikom Borisom Jeljcinom. Raspadom komunističkih režima hladni rat između SAD i SSSR-a je napokon završio.

Važni datumi

- 1980. Osnovan je poljski sindikat Solidarnost.
- 1985. Mihail Gorbačov postaje predsjednikom SSSR-a.
- Kolovoz 1989. Izabran je nekomunistički premijer Poljske.
- Rujan 1989. Mađarska otvara granicu prema Austriji.
- 9. studenoga 1989. Istočni Nijemci prelaze Berlinski zid.
- 23. listopada 1990. Istočna i Zapadna Njemačka se ujedinjuju.
- 31. prosinca 1991. Sovjetski Savez se raspada.

Prava za sve

Ljudska prava su zasnovana na ideji da se prema svim ljudima treba ponašati ravnopravno i jednako, bez obzira na rasu, vjeru i spol. Ljudi imaju pravo živjeti u slobodi, izražavati svoja uvjerenja, slobodno glasovati i zahtijevati da im se pravedno sudi. Danas se ta temeljna ljudska prava shvaćaju posve normalnima, ali prije stotinu godina stanje je bilo drukčije.

Pravo glasa za žene

Početkom 20. stoljeća u većini zemalja žene nisu imale pravo glasa. Novi Zeland je ženama dao pravo glasa još 1893., ali u drugim zemlja je to išlo puno sporije. U Britaniji i SAD su se za pravo glasa borile žene nazvane sufražetkinjama. Britanija je ženama napokon dala pravo glasa 1918. godine, a SAD dvije godine kasnije.

Mnoge sufražetkinje su, poput ove žene, bile uhićivane i zatvarane.

Crnačka prava

U SAD su se pedesetih godina 20. stoljeća crnci počeli buniti zbog svoga statusa. U mnogim južnim državama crnci nisu imali pravo glasa i bilo im je zabranjeno slati djecu u škole za bijelce ili u autobusima koristiti sjedala rezervirana za bijelce.

Ovo je Martin Luther King, baptistički svećenik koji je predvodio mnoge prosvjede crnaca u SAD.

Najveći prosvjed se dogodio u kolovozu 1963. godine, kada je 200.000 ljudi mirno prosvjedovalo ulicama Washingtona. Sljedeće je godine američka vlada donijela nove zakone, zabranivši rasnu diskriminaciju. Usprkos tome, čak i danas mnogi crni Amerikanci nemaju jednaka prava kao bijelci.

U nekim zemljama, poput Kine, ljudi se nisu smjeli buniti protiv vlade. Ovdje se vide kineski studenti kako prosvjeduju u Bejingu, u svibnju 1989. godine. Stotine su ih ubijene kada je poslana vojska da prosvjede uguši.

Južna Afrika

U isto vrijeme u Južnoj Africi crnci nisu imali nikakva prava. Bijela manjina je donijela zakone po kojima su crnci i bijelci morali biti potpuno odvojeni, što se zvalo aparthejd. Tisuće crnih Južnoafrikanaca su bile uhićene, pretučene ili ubijene jer su se protiv toga pobunili.

Novoizabrani predsjednik F. W. de Klerk je 1989. godine počeo mijenjati sustav. Sljedeće je godine iz zatvora pušten crnački vođa Nelson Mandela. Crni Afrikanci su 1994. godine dobili pravo glasa, a Nelson Mandela je izabran za prvog crnog predsjednika Južnoafričke Republike.

Nelson Mandela okružen pristalicama tijekom izborne kampanje 1994.

Pravo na zemlju

Bijeli doseljenici su širom svijeta prema starosjediocima nepravedno postupali. U Australiji su Aboridžini po dolasku Europljana u 18. stoljeću ostali bez zemlje i svoga načina života. Od tridesetih godina 20. stoljeća Aboridžini pokušavaju pravnim putem vratiti svoju zemlju, ali dosad su dobili samo mali dio onoga što su izgubili.

Zaštita prava

I danas se u mnogim dijelovima svijeta ljudska prava ne poštuju. U mnogim zemljama žene su još uvijek građani drugoga reda, a prema ljudima drugih rasa se nepravedno postupalo.

Međunarodne organizacije, poput Ujedinjenih nacija, pokušavaju uvjeriti vlade tih zemalja da donesu pravednije zakone, a udruge poput Amnesty Internationala govore u ime ljudi čija se prava uskraćuju.

Ovo je simbol Amnesty Internationala, koji pomaže ljudima zatočenima zbog njihovih uvjerenja.

Važni datumi

- 1893. Žene na Novom Zelandu dobivaju pravo glasa.
- 1945. Osnovani su Ujedinjeni narodi, s ciljem poticanja mira i zaštite ljudskih prava.
- 1949. U Južnoj Africi je uveden aparthejd.
- 1964.–1965. U SAD su doneseni zakoni o građanskim pravima.
- 1989. Stotine demonstranata je ubijeno na trgu Tiananmen u Bejingu, Kina.
- 1990. Kraj aparthejda u Južnoj Africi.

Zvuk i slika

Početkom 20. stoljeća radio i film su tek bili izumljeni, a televizija nije uopće postojala. Tijekom sljedećih stotinu godina ti novi izumi su stvorili cijelu novu oblast zabave i potpuno promijenili naš pogled na svijet.

Rođenje filma

Braća Louis i Auguste Lumière izumila su 1895. godine uređaj nazvan kinematograf, koji je na platno mogao projicirati "pokretne slike". Braća su prvu filmsku projekciju organizirala u Parizu u prosincu 1895. i tako je rođen film.

Pokretne slike su odmah postale popularne, a ubrzo su stigle i do SAD. Hollywood, gradić na zapadnoj obali SAD, postao je dvadesetih godina dvadesetog stoljeća filmska prijestolnica svijeta.

Komičar Charlie Chaplin je bio najčuvenija filmska zvijezda dvadesetih godina.

Mickey i Minnie Mouse su bili veoma popularni likovi prvih crtanih filmova.

© Disney Enterprises, Inc.

Prvi zvučni film

Prvi filmovi nisu imali zvuk, nego ih je za vrijeme projekcije pratio orkestar ili barem svirač na glasoviru. Prvi pravi zvučni film bio je Pjevač jazza iz 1927. godine.

Dani radija

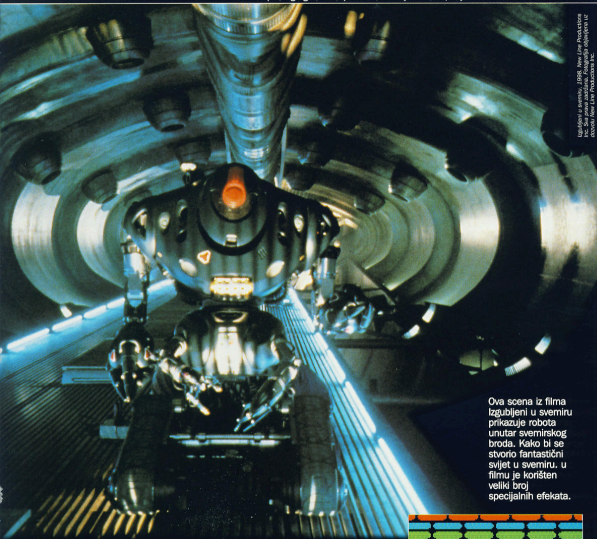
Tijekom dvadesetih godina 20. stoljeća popularan je postao i radio. Prve radio-postaje su osnovane u SAD 1920. godine, a do 1930. je samo u SAD bilo 12 milijuna radio-prijamnika. Političari su ubrzo shvatili da se preko radija mogu obraćati ljudima. Tijekom Drugog svjetskog rata, vlade obaju zaraćenih strana emitirale su radio-emisije za hrabrenje naroda i ocrnjivanje neprijatelja.

Početak televizije

Prvu javnu demonstraciju mehaničke televizije priredio je 1926. godine britanski pronalazač John Logie Baird. TV sustav kakav se danas koristi razvijen je tridesetih godina, a BBC je počeo redovito emitirati iz Londona 1936. godine. U prvo je vrijeme TV prijamnik imalo vrlo malo ljudi, a koštao je koliko i manji auto. Ali televizija je do pedesetih godina postala najomiljenija razonoda.

Satelitske usluge

Godine 1962. prvi put su TV slike poslane uživo preko Atlantskog oceana, pomoću satelita koji je letio u orbiti oko Zemlje. To je značilo da se emisije mogu prikazivati istovremeno u SAD i u Europi. Danas ljudi mogu uživo gledati događaje iz cijelog svijeta, a planet kao da je postao puno manji.

Ova scena iz filma
 Izgubljeni u svemiru
 prikazuje robota
 unutar svemirskog
 broda. Kako bi se
 stvorio fantastični
 svijet u svemiru, u
 filmu je korišten
 veliki broj
 specijalnih efekata.

Previše televizije?

Do 1990. godine prosječan tinejdžer u SAD gledao je televiziju 23 sata tjedno. Neki stručnjaci misle da od prevelikog gledanja televizije ljudi postaju previše lijeni da bi razmišljali svojom glavom. Drugi su zabrinuti da bi gledanje mnogo nasilja na TV moglo ljude navesti na nasilničko ponašanje.

Filmska magija

Kako ne bi zaostali za televizijom, proizvođači filmova su morali smišljati spektakularne efekte. Oko 1950. godine izumljene su nove tehnike za poboljšanje zvuka i snimani su filmovi za sve veća filmska platna. Devedesetih godina filmske kompanije su trošile ogroman novac na zaista nevjerojatne specijalne efekte.

Važni datumi

- 1895. Braća Lumiére projiciraju pokretne slike na platno.
- 1920. Osnovane su prve radio-postaje u SAD.
- 1926. John Logie Baird demonstrira prvu televiziju.
- 1927. *Pjeval' dleza* je prvi pravi zvučni film.
- 1936. BBC počinje redovno emitiranje TV programa.
- 1962. Sarelit Telstar šalje TV sliku preko Atlantika.

Naš zagađen planet

Tijekom 20. stoljeća svakodnevni život se značajno promijenio. Sada se vozimo automobilima, imamo plin i struju za grijanje i kuhanje i mnoštvo strojeva i sitnica koje nam olakšavaju život. Ali početkom šezdesetih godina znanstvenici su primijetili da takav način života postupno uništava svijet oko nas.

Globalno zagrijavanje

Većina električne energije proizvodi se u elektranama na ugljen, naftu ili plin. Pri sagorijevanju ovih goriva oslobađa se plin ugljični dioksid. Ispušni plinovi automobila također sadrže ugljični dioksid. Znanstvenici danas vjeruju da nakupljanje tog plina zagrijava Zemljinu kuglu. To je nazvano globalnim zagrijavanjem.

Drevo upija dio ugljičnog dioksida iz zraka, pomažući da se smanji globalno zagrijavanje. Ali širom svijeta se šume poput ove uništavaju, kako bi se dobilo obradivo zemljište.

Efekt staklenika

Ugljični dioksid se penje uvis i stvara sloj oko Zemlje, sprječavajući oslobađanje topline u svemir. Zato dolazi do globalnog zagrijavanja. Ta pojava je nazvana efekt staklenika. Kako se Zemlja zagrijava, klima se u cijelom svijetu drastično mijenja. Može doći i do porasta razine mora, pa bi mnoge nizine mogle biti poplavljene.

Zagađenje zraka

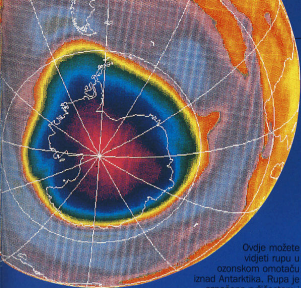
Automobili, tvornice i elektrane stalno izbacuju isparenja koja zagađuju zrak. U gradovima se zato javlja smog, mješavina dima i magle, koji ljudima otežava disanje. Isparavanja se miješaju i s oblacima i nastaju kisele kiše koje ubijaju biljke.

Ozonska rupa

Zemlja je okružena slojem plina zvanog ozon, koji zaustavlja štetno ultraljubičasto zračenje Sunca. Znanstvenici su 1985. godine otkrili da iznad Antarktika postoji rupa u ozonskom omotaču. Sada znamo da se ozonski omotač istanjava i iznad drugih dijelova svijeta.

Ozon nestaje zbog klorofluorokarbonata, kraće CFC plina, koji se nalazi u sprejevima i hladnjacima. Kako se ozonski omotač stanjava, sve više ultraljubičastog zračenja prolazi kroz njega, a ono može oštetiti kožu i oči.

Ovdje možete vidjeti rupu u ozonskom omotaču iznad Antarktika. Rupa je označena ružičastom i tamnocrvenom bojom, po sredini slike.

Zagađenje vode

Sva svjetska mora i sve rijeke zagađuje kanalizacija i otpadne vode iz tvornica. Naša mora i rijeke onečišćuju i gnojivo sprano s njiva. Plaže širom svijeta propadaju, a nafta koja se razlijeva iz nasukanih i potonulih tankera ubija morske ptice.

Zagađenje plastikom

Plastika je danas jedan od najčešćih materijala na svijetu. Kako je jeftina, često se koristi za vrećice, boce i drugu ambalažu koju ljudi bacaju u smeće. Plastika ne truli, pa zato traje veoma dugo. Veliki dio plastike stiže i do mora, gdje svake godine zbog nje uginu mnoštvo riba, ptica i drugih životinja.

Kornjača može uginuti ako pojede plastičnu vrećicu koja u vodi nalikuje meduzi.

Spašavanje planeta

Prosvjedne udruge poput Greenpeacea pokušavaju uvjeriti svoje države da nešto počnu poduzimati protiv zagađenja, a većina zemalja danas priznaje da problem zagađivanja postoji. Političari iz više od 150 zemalja sastali su se 1992. godine na samitu u Brazilu, kako bi razgovarali o budućnosti našeg planeta.

Kako bi se zaštitio ozonski omotač, dosad je preko 140 zemalja odlučilo prekinuti proizvodnju CFC-a, a neke zemlje su pristale smanjiti i proizvodnju ugljičnog dioksida. Znanstvenici se nadaju da će to pomoći u usporavanju globalnog zagrijavanja.

Jedan od načina smanjenja globalnog zagrijavanja je pronalaženje čistijih načina proizvodnje struje. Ovo su turbine na vjetar, koje proizvode električnu energiju, a ne ispuštaju u zrak ugljični dioksid.

Važni datumi

- 1967. Znanstvenici su postali svjesni efekta staklenika.
- 1971. Osnovan je Greenpeace.
- 1985. Znanstvenici su izmjerili ozonsku rupu.
- 1992. U Rio de Janeiru, u Brazilu, održan je samit o zaštiti okoliša.

Računalna revolucija

Računala nam omogućuju raditi i ono što je prije bilo nemoguće. Možemo iskušavati automobile i avione i prije nego ih uopće proizvedemo, istraživati svjetove iz mašte pomoću virtualne stvarnosti, putem interneta slati podatke širom svijeta. Danas računalna tehnologija napreduje nevjerojatnom brzinom, ali u početku je išlo mnogo sporije.

Prva računala

Prva računala su načinjena u 19. stoljeću. Proračuni su izvođeni mehanički, pomoću mnogo povezanih poluga i zupčanika. Prva elektronska računala su se pojavila tek oko 1940. godine, više od stotinu godina kasnije. Ta rana računala su bila ogromna. ENIAC konstruiran 1946. zauzimao je cijelu sobu i režio koliko i 500 ljudi.

Od cijevi do čipova

Računala za obradu podataka koriste električne signale. Prva računala, poput ENIAC-a, imala su tisuće velikih elektronskih cijevi koje su se uključivale i isključivale kako bi stvorile signale. Zatim je 1947. godine pronađen puno manji prekidač, nazvan tranzistor. Računala više nisu morala biti ogromna.

Američki znanstvenik Jack Kilby je 1958. godine izumio mikročip koji sadrži više tranzistora. Pomoću mikročipova su načinjena mnogo manja i mnogo moćnija računala nego prije.

Danas mikročipovi poput ovoga iznad mogu sadržavati milijune sićušnih tranzistora.

Počevši od ove internetske stranice, možete obići cijeli muzej.

Osobna računala

Prvo malo kućno računalo, Altair, na tržištu se pojavilo 1975. godine. Dobilo je ime po planetu iz TV serije Zvijezdane staze. Altair se mogao kupiti u dijelovima i sastaviti kod kuće. Većina suvremenih računala sada je zasnovana na tipu računala nazvanog PC (personal computer, osobno računalo), koje je načinjeno 1981. godine.

Internet

Internet je ogromna mreža koja povezuje milijune računala širom svijeta. Nastala je od mreže nazvane ARPANET, koju je 1969. godine stvorila američka vojska. Računala su u prvo vrijeme morala imati posebne žice za priključivanje u mrežu. Tek od devedesetih godina ljudi se mogu u nju uključiti preko obične telefonske linije.

Ovo su neke stranice iz dijela Interneta nazvanog World Wide Web (www).

Kraj stoljeća

Kraj 20. stoljeća je bio uzbudljiv, jer su nova otkrića i izumi mijenjali ljudski život brže nego ikad prije. U isto vrijeme neki su dijelovi svijeta bili pogođeni strašnim ratovima.

Raspad Jugoslavije

Početkom devedesetih godina Jugoslavija se raspala na nekoliko država. Između Srbije i drugih republika izbio je rat. Borbe su bile naročito žestoke u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, na Kosovu i na jugu Srbije.

8. listopada se slavi Dan neovisnosti Republike Hrvatske jer je 1991. godine Hrvatski sabor donio Odluku o raskidu državnopravnih sveza s ostalim republikama i pokrajinama SFRJ-a. 1992. godine Republika Hrvatska je međunarodno priznata.

Ova fotografija prikazuje izbjeglice koje bježe s Kosova.

Oslobođenje Istočnog Timora

U kolovozu 1999. izbili su neredi u Istočnom Timoru, u jugoistočnoj Aziji. Istočnim Timorom je više od 20 godina vladala Indonezija, a kada su njegovi stanovnici referendumom izglasali neovisnost,

indonežanski vojnici su ih napali.

Ujedinjene nacije (UN) su poslale mirovne snage da zaštite stanovnike Istočnog Timora, pa je Indonezija uskoro pristala na njegovu nezavisnost. Vojnici UN su ostali tamo kako bi sačuvali mir.

Znak UN

Nove tehnologije

Tehnološki napredak krajem 20. stoljeća umnogome je promijenio način života ljudi.

Novi satelitski telefoni omogućuju razgovore između veoma dalekih mjesta.

Sve više ljudi koristi računalo za pristup internetu, a nastala je i cijela nova grana privrede, jer se i poduzeća priključuju na internet kako bi ljudi iz svoga doma mogli kupovati njihove proizvode i usluge.

Razumijevanje gena

Do kraja 20. stoljeća znanstvenici su prikupili ogromno znanje o ljudskim genima, šifriranim kemijskim porukama koje se prenose s roditelja na djecu. Godine 1990. pokrenut je projekt za otkrivanje funkcije svakog gena u organizmu. Nazvan je Projekt genom, a znanstvenici se nadaju da će tako pronaći lijek za mnoge bolesti.

Ovo je računalna slika strukture
DNK, kemijske tvari od koje se
sastoje geni.

Genetski modificirana hrana

Krajem 20. stoljeća znanstvenici su otkrili na koji način prenijeti gene s jedne biljne ili životinjske vrste na drugu. Pomoću toga su stvorili usjeve koji su otporniji na štetočine i bolesti. Takva hrana je nazvana genetski modificiranom, ili GM-hranom. Iako GM-organizmi mogu pomoći u proizvodnji dovoljno hrane za sve ljude svijeta, mnogi se boje da takve biljke i životinje mogu štetno utjecati na životnu sredinu.

Godina 2000.

Nova 2000. godina je u mnogim zemljama dočekanu uz spektakularne vatromete, kako bi se proslavio ulazak u novo stoljeće i u novi milenij. Putem televizije ljudi su prvi put mogli gledati kako se zora novog milenija proslavlja na različitim mjestima širom svijeta.

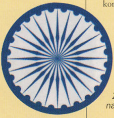
Veličanstven novogodišnji
vatromet u Parizu, u ponoć
31. prosinca 1999.

Vremenska tablica

Ova tablica prikazuje što se i u koje vrijeme događalo u različitim dijelovima svijeta.

GODINA	AMERIKA	EUROPA	AFRIKA
1500.	o. 1500. Portugalski doseljenici stižu u Brazil. 1519.–1521. Španjolski konkvistadori pokoravaju Azteke. 1532.–1534. Španjolski konkvistadori pokoravaju Inke. Svećenik Inka. ★ o. 1580. Početak trgovine rubljen.	o. 1520. Početak reformacije. 1545. Početak protureformacije. 1547.–1584. Ivan Veliki vlada Rusijom. 1556. Karlo V. dijeli Habsburško carstvo na dva dijela. Zastava Habsburškog carstva 1558.–1603. Elizabeta I. vlada Engleskom. 1581. Osnovana je Republika Ujedinjena Nizozemska.	1505. Portugalci osnivaju luke na obali istočne Afrike. 1516.–1560. Oromanski Turci osvajaju velike dijelove sjeverne Afrike.
1600.	1603. Francuski doseljenici osnivaju kolonije u Kanadi. 1620. Brod <i>Mayflower</i> stiže u Sjevernu Ameriku, donoseći doseljenike iz Engleske. 1699. Francuzi osnivaju koloniju Louisiana.	1618.–1648. Tridesetogodišnji rat. o. 1630. Galileo Galilei dokazuje da se Zemlja okreće oko Sunca. 1642.–1646. Engleski građanski rat. 1643.–1715. Louis XIV. vlada Francuskom. o. 1660. Isaac Newton otkriva zakon gravitacije. 1689.–1725. Petar Veliki vlada Rusijom.	1616. Nizozemski i francuski trgovci osnivaju trgovačka središta u zapadnoj Africi. 1652. Nizozemski doseljenici osnivaju koloniju Cape.
1700.	1759. Britanska vojska otima Quebec od Francuza. 1776. Američki kolonisti potpisuju Deklaraciju o nezavisnosti. 1789. George Washington postaje prvim predsjednikom SAD.	1740.–1780. Marija Terezija vlada Habsburškim carstvom. 1740.–1786. Fridrih Veliki vlada Pruskom. o. 1750. Početak Industrijske revolucije u Britaniji. 1762.–1796. Katarina Velika vlada Rusijom. 1789. Početak Francuske revolucije. Vrpca koju su nosili francuski revolucionari 1799.–1815. Napoleon Bonaparte vlada Francuskom.	1700.–1800. Vrhunac afričkih kraljevstava Benin, Oyo i Ashanti. Zlatni ukras Ashantija
1800.	1816.–1824. Simon Bolivar i José de San Martin oslobađaju južnoameričke kolonije. 1860. Abraham Lincoln postaje predsjednikom SAD. 1861.–1865. Američki građanski rat. 1888. Ropstvo je ukinuto u cijeloj Americi. Američki predsjednik Abraham Lincoln	1848. Revolucije u mnogim europskim zemljama. 1861. Ujedinjenje Italije. 1871. Ujedinjenje Njemačke. 1895. Njemački inženjer Karl Benz izrađuje prvi automobil. Benzov prvi automobil ★ 1895. Braća Lumière prikazuju prvi film u Parizu.	1806. Britanija zauzima koloniju Cape. 1836. Buri polaze na Veliko putovanje. 1841. David Livingstone kreće u istraživanje Afrike. 1879. Britanci i Buri pobjeđuju plemo Zulu. 1899. Počinje Burski rat.

AZIJA			AUSTRALIJA
BLISKI ISTOK 1502. Početak dinastije Safavida u Perziji. 1520.–1566. Sultan Sulejman vlada Turskom. Sultan Sulejman o. 1680. Otomansko carstvo počinje slabiti. Ratnici perzijskih Safavida 1730. Kraj dinastije Safavida u Perziji. 1854.–1869. U Egiptu je izgrađen Sueski kanal. Znak Indijskog nacionalnog kongresa	JUŽNA AZIJA 1526.–1605. Bahar postaje prvi mogulski car Indije. 1556.–1605. Akbar vlada Mogulskim carstvom. 1600. Osnovana britanska Istočnoindijska kompanija. 1632. Mogulski šah Jahan u Indiji počinje graditi Taj Mahal. o. 1690. Vrhunac moći mogulskog carstva. 1714. Hinduistički princevi počinju osvajati teritorije u sjevernoj Indiji. 1757. Robert Clive pobjeđuje bengalskog princa u bitci kod Plassey, u Indiji. 1857.–1858. Indijska pobuna. 1858. Britanska vlada preuzima vlast nad Indijom. 1885. Osnovan je Nacionalni kongres za oslobođenje Indije.	DALEKI ISTOK 1568.–1582. Oda Nobunaga vlada Japanom. 1591.–1598. Toyotomi Hideyoshi vlada Japanom. 1595. Nizozemski trgovci počinju osnivati kolonije u Indoneziji (Istočnoj Indiji). 1603. Šoguni iz dinastije Tokugawa počinju vladati Japanom. 1644. Kraj kineske dinastije Ming. Vlast u Kini preuzimaju mandžurski carevi. Vaza iz razdoblja Ming 1839.–1842. Opijumski rat u Kini. 1850.–1864. Taipinška pobuna u Kini. 1868. Car preuzima vlast u Japanu. 1894.–1895. Japansko-kineski rat. 1898.–1900. Bokserski ustanak u Kini. Bokserski ratnik	Glazbeni instrumenti australskih Aboridžina 1606. Nizozemski istraživači stižu do Australije. 1642. Abel Tasman otkriva Novi Zeland. Australski kôkan 1770. Kapetan Cook stiže do Australije. 1788. Britanija počinje slati robijase u Australiju. 1840. Britanci preuzimaju vlast nad Novim Zelandom. 1860.–1861. Istraživači istražuju Australiju. 1893. Žene na Novom Zelandu dobivaju pravo glasa.

GODINA

AMERIKA

EUROPA

AFRIKA

1950.

1914. Otvaranje Panamskog kanala.

1917. SAD ulaze u Prvi svjetski rat.

1920. Početak prohibicije u SAD.

1927. Pjevač džez, prvi pravi zvučni film.

1933. Američki predsjednik Roosevelt započinje New Deal.

1941. Nakon bombardiranja Pearl Harbora SAD ulaze u Drugi svjetski rat.

1914.-1918. Prvi svjetski rat.

Makovi s bojišta u Prvom svjetskom ratu.

1917. Oktobarska revolucija u Rusiji.

1922. Benito Mussolini preuzima vlast u Italiji.

1928.-1953. Josif Staljin vlada Sovjetskim Savezom.

Grb
Sovjetskog Saveza

1933. Adolf Hitler postaje njemačkim kancelarom.

1939.-1945. Drugi svjetski rat.

1948. Komunisti dolaze na vlast u Čehoslovačkoj, Mađarskoj, Poljskoj, Rumunjskoj i Bugarskoj.

1949. Njemačka je podijeljena na Istočnu i Zapadnu.

1950.

1958. Jack Kilby izumjuje mikročip.

1962. Kubanska raketna kriza.

1963. Ubijen američki predsjednik Kennedy.

1968. Ubijen Martin Luther King.

1969. Američki astronaut Neil Armstrong prvi stupa na Mjesec.

Američki astronaut Buzz Aldrin na Mjesecu. Snimio Neil Armstrong.

1981. Prvi let američkog svemirskog shuttlea.

1992. Svjetski samit o zaštiti okoliša u Rio de Janeiru, Brazil.

1953. Francis Crick i James Watson otkrivaju strukturu DNK.

1957. Sovjetski Savez lansira u orbitu *Sputnik 1*.

1961. Jurij Gagarin iz SSSR-a je prvi čovjek u svemiru.

1980. U Poljskoj osnovana Solidarnost.

1985. Mihail Gorbačov postaje predsjednikom SSSR-a.

1989. Rušenje Berlinskog zida.

1989. Tim Berners-Lee izumjuje Svjetsku računalnu mrežu (World Wide Web).

1991. Raspad Sovjetskog Saveza.

1991.-1995. Raspad Jugoslavije.

1998.-1999. Rat na Kosovu.

1951. Libija dobiva nezavisnost.

1952.-1955. U Keniji ustanak protiv Britanije.

1957. Gana dobiva nezavisnost.

1960.-1980. Većina afričkih zemalja stječe nezavisnost.

1967.-1970. Gradanski rat u Nigeriji.

Zastava Južne Afrike

1990. Kraj aparthejda u Južnoj Africi.

1994.-1999. Nelson Mandela postaje predsjednikom Južne Afrike.

2000.

BLISKI ISTOK

1918. Kraj turskog
Otomanskog carstva.

1922. Osnovana
Republika Turska.

*Mahatma
Gandhi*

1920. Mahatma
Gandhi počinje
nenasilnu
kampanju za
nezavisnost
Indije.

1948. Osnivanje
Izraela.

1948.–1949.
Arapsko-izraelski rat.

1956. Drugi arapsko-izraelski rat.

1967. Šestodnevni rat između Izraela i
arapskih država.

*Izraelski borbeni
zrakoplov*

1973. Yom-kippurski rat između Izraela
i arapskih država.

1979. Ajatolah Homeini preuzima vlast
u Iranu.

1980.–1988. Iransko-irački rat.

1990. Irak okupira Kuvajt.

1991. Zaljevski rat.

1993. Mirovni sporazum između
Izraela i Palestine.

JUŽNA AZIJA

*Mahatma
Gandhi*

1920. Mahatma
Gandhi počinje
nenasilnu
kampanju za
nezavisnost
Indije.

1947. Indija i
Pakistan postaju
nezavisni.

1960. Cejlonska
Sirimavo
Bandaranaike
postaje prva žena
premijer na svijetu.

1971. Osnivanje
Bangladeša.

DALEKI ISTOK

1904.–1905. Japansko-ruski rat.

1910. Japan osvaja Koreju.

1911. Kuomintang započinje revoluciju u
Kini.

1912. Abdikacija posljednjeg kineskog
cara.

1934. Kineski komunisti započinju Dugi
marš.

1941.–1945. Japan ratuje protiv saveznika
u Drugom svjetskom ratu.

1945. Bačene atomske bombe na
Hirošimu i Nagasaki.

1949. Mao Tse Tung osniva Narodnu
Republiku Kinu.

1950.–1953. Korejski rat.

1954. Početak Vijetnamskog
rata.

1966. Kulturna revolucija u
Kini.

*Djevojka iz kineske
Crvene garde u vrijeme
Kulturne revolucije*

1973. Kraj vijetnamskog rata.

1976. Umire Mao Tse Tung.

1989. Stotine kineskih
prosvjednika su pobijene na trgu
Tiananmen.

Znak UN

1999. Slanje vojnika UN
u Istočni Timor radi
očuvanja mira i
nezavisnosti.

1914.–1918. Vojnici iz
Australije i Novog
Zelanda bore se u
Prvom svjetskom ratu.

1939.–1945. Vojnici iz
Australije i Novog
Zelanda bore se u
Drugom svjetskom
ratu.

1993. Zakon o
pravima starosjedilaca
vraća dio zemlje
australiskim
Aboridžinima.

Sadržaj

Posljednjih 500 godina	44 Američka revolucija	86 Svijet u ratu
4 Pogled na posljednjih 500 godina	46 Francuska revolucija	88 Od kolonija do nezavisnosti
6 Internetske veze	48 Napoleonovo carstvo	90 Rat na Bliskom Istoku
8 Internetske stranice o posljednjih 500 godina	50 Promjene u poljodjelstvu	92 Hladni rat
10 Istraživanje scijeta	52 Industrijska revolucija	94 Utrka u svemiru
12 Otomansko carstvo	54 Život u novim gradovima	96 Pad komunizma
14 Mogulsko carstvo	56 Godina revolucija	98 Prava za sve
16 Katolici i protestanti	57 Nove nacije	100 Zvuk i slika
18 Elizabetinska Engleska	58 Revolucije u Južnoj Americi	102 Naš zagađeni planet
20 Kraljevi, rojalisti i parlamentarci	60 Svađa oko Afrike	104 Računalna revolucija
22 Moć Habsburgovaca	62 Američki građanski rat	106 Kraj stoljeća
24 Uspon Nizozemske	64 Rast SAD	108 Vremenska tablica
26 Francuska i Kralj Sunce	66 Dinastije Ming i Ch'ing	
28 Doba novih ideja	68 Promjene u Kini	
30 Promjene u Rusiji	70 Promjene u Japanu	
32 Rusi i Prusi	72 Prvi svjetski rat	
34 Prvi doseljenici u Americi	74 Ruska revolucija	
36 Doseljenici u Sjevernu Ameriku	76 Staljinov Sovjetski Savez	
38 Trgovina robljem	78 Narodna Republika Kina	
40 Istraživanje južnih mora	80 Dobra vremena, loša vremena	
42 Britanci u Indiji	82 Uspon fašizma	
	84 Europa u ratu	

